Science Journal
Modern
Scientific Researches
'2020
Issue №13
Part 6
Modern Scientific Researches

International periodic scientific journal
ONLINE
www.modscires.pro

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
(ICV: 86.17)

Modern Scientific Researches

Issue №13
Part 6
October 2020

With the support of:

D.A.Tsenov Academy of Economics - Svishtov (Bulgaria)
Institute of Sea Economy and Entrepreneurship
Moscow State University of Railway Engineering (MIIT)
Ukrainian National Academy of Railway Transport
State Research and Development Institute of the Merchant Marine of Ukraine (UkrNIIMF)
Lugansk State Medical University
Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education
Alecu Russo State University of Bălţi
GUUPO "Belarusian-Russian University"
Institute of Water Problems and Land Reclamation of the National Academy of Agrarian Sciences
Odessa Research Institute of Communications

Published by:
Yolnat PE, Minsk, Belarus

ISSN 2523-4692
DOI: 10.30889/2523-4692

UDC 08
LBC 94

Editor: Shibaev Alexander Grigoryevich, *Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician*
Scientific Secretary: Kuprienko Sergey, *candidate of technical sciences*

Editorial board: More than 190 doctors of science. Full list on pages 3-4

The International Scientific Periodical Journal "***Modern Scientific Researches***" has been published since 2017 and has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars.

Periodicity of publication: Quarterly

The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.

Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.

UDC 08
LBC 94
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06

Published by:
Yolnat PE,
Minsk, Belarus
e-mail: editor@modscires.pro

The publisher is not responsible for the validity of the information or for any outcomes resulting from reliance thereon.

Copyright
© Authors, 2020

Редакционный Совет

Аверченков Владимир Иванович, доктор технических наук, профессор, Брянский государственный технический университет, Россия
Ангелова Поля Георгиева, доктор экономических наук, профессор, Хозяйственная академия им Д А Ценова, Свиштов, Болгария, Болгария
Анимица Евгений Георгиевич, доктор географических наук, профессор, Уральский государственный экономический университет, Россия
Антонов Валерий Николаевич, доктор технических наук, профессор, Национальный технический университет Украины "Киевский политехнический институт", Украина
Антрапцева Надежда Михайловна, доктор химических наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Ахмадиев Габдулахат Маликович, доктор ветеринарных наук, профессор, Казанский (Приволжский) федеральный университет, Россия
Бажева Рима Чамаловна, доктор химических наук, профессор, Кабардино-Балкарский государственный университет имени Х М Бербекова, Россия
Батыргареева Владислава Станиславовна, доктор юридических наук, Научно-исследовательский институт изучения проблем преступности имени академіка В В Сташиса НАПрН Украины, Украина
Безденежных Татьяна Ивановна, доктор экономических наук, профессор, Санкт-Петербургский государственный экономический университет, Россия
Блатов Игорь Анатольевич, доктор физико-математических наук, профессор, Поволжский государственный университет телекоммуникаций и информатики, Россия
Бурда Алексей Григорьевич, доктор экономических наук, профессор, Кубанский государственный аграрный университет, Россия
Бухарина Ирина Леонидовна, доктор биологических наук, профессор, Удмуртский государственный университет, Россия
Бушуева Инна Владимировна, доктор фармацевтических наук, профессор, Запорожский государственный медицинский университет, Украина
Быков Юрий Александрович, доктор технических наук, профессор, Московский государственный университет путей сообщения, Россия
Величко Степан Петрович, доктор педагогических наук, профессор, Кировоградский государственный педагогический университет им Владимира Винниченко, Украина
Визир Вадим Анатольевич, доктор медицинских наук, профессор, Запорожский государственный медицинский университет, Украина
Вожегова Раиса Анатольевна, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Институт орошаемого земледелия Национальной академии аграрных наук Украины, Украина
Волгирева Галина Павловна, кандидат исторических наук, доцент, Пермский государственный университет, Россия
Волох Дмитрий Степанович, доктор фармацевтических наук, профессор, Национальный медицинский университет имени А А Богомольца, Украина
Ворожбитова Александра Анатольевна, доктор филологических наук, профессор, Сочинский государственный университет, Россия
Гавриленко Наталия Николаевна, доктор педагогических наук, доцент, Российский университет дружбы народов , Россия
Георгиевский Геннадий Викторович, доктор фармацевтических наук, старший науч сотрудник, ГП «Украинский научный фармакопейный центр качества лекарственных средств», Украина
Гетьман Анатолий Павлович, доктор юридических наук, профессор, Национальный юридический университету имени Ярослава Мудрого, Украина
Гилев Геннадий Андреевич, доктор педагогических наук, профессор, Московский государственный индустриальный университет, Россия
Гончарук Сергей Миронович, доктор технических наук, профессор, Россия
Грановская Людмила Николаевна, доктор экономических наук, профессор, Херсонский государственный аграрний университе, Украина
Гребнева Надежда Николаевна, доктор биологических наук, профессор, Россия
Гризодуб Александр Иванович, доктор химических наук, профессор, ГП «Украинский научный центр качества лекарственных средств», Украина
Гриценко Светлана Анатольевна, доктор биологических наук, доцент, Уральская государственная академия ветеринарной медицины, Россия
Гудзенко Александр Павлович, доктор фармацевтических наук, профессор, Луганский государственный медицинский университет, Украина
Демидова В Г , кандидат педагогических наук, доцент, Украина
Денисов Сергей Александрович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Россия
Дорофеев Андрей Викторович, доктор педагогических наук, доцент, Башкирский государственный университет, Россия
Дорохина Елена Юрьевна, доктор экономических наук, доцент, Российский экономический университет имени Г В Плеханова, Россия
Ермагамбет Болат Толеуханович, доктор химических наук, профессор, Директор Института химии угля и технологий ТОО, Казахстан
Жовтоног Ольга Игоревна, доктор сельскохозяйственных наук, Институт водных проблем и мелиорации НААН, Украина
Захаров Олег Владимирович, доктор технических наук, профессор, Саратовский государственный технический университет, Россия
"Зубков Руслан Сергеевич, доктор экономических наук, доцент, Николаевский межрегиональный институт развития человека
высшего учебного заведения «Университет« Украин », Украина"
Иржи Хлахула, доктор геолого-минералогических наук, профессор, FLKR - Университет Т Бати, Злин, Чехия
Калайда Владимир Тимофеевич, доктор технических наук, профессор, Томский государственный университет, Россия
Каленик Татьяна Кузьминична, доктор биологических наук, профессор, Дальневосточный федеральный университет, Россия
Кантарович Ю Л , кандидат искусствоведения, Одесская национальная музыкальная академия, Украина
Капитанов Василий Павлович, доктор технических наук, профессор, Одесский национальный морской университет, Украина
Карпова Наталия Константиновна, доктор педагогических наук, профессор, Южный федеральный университет, Россия
Кафарский Владимир Иванович, доктор юридических наук, профессор, директор науч -ис Центра укр конституциолизма, Украина
Кириллова Елена Викторовна, доктор технических наук, доцент, Одесский национальный морской университет, Украина
Кириченко Александр Анатольевич, доктор юридических наук, профессор, Украина
Климова Наталья Владимировна, доктор экономических наук, профессор, Кубанский государственный аграрный университет, Россия
Князева Ольга Александровна, доктор биологических наук, доцент, Башкирский государственный медицинский университет, Россия
Коваленко Елена Михайловна, доктор философских наук, профессор, Южный федеральный университет, Россия
Коваленко Петр Иванович, доктор технических наук, профессор, Институт водных проблем и мелиорации Национальной академии аграрных наук Украины, Украина
Кокебаева Гульжаухар Какеновна, доктор исторических наук, профессор, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан
Кондратов Дмитрий Вячеславович, доктор физико-математических наук, доцент, Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, Россия
Копей Богдан Владимирович, доктор технических наук, профессор, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина
Косенко Надежда Федоровна, доктор технических наук, доцент, Ивановский государственный химико-технологический университет, Россия
Костенко Василий Иванович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Украина
Котляров Владимир Владиславович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, КубГАУ, Россия
Кочинев Юрий Юрьевич, доктор экономических наук, доцент, Санкт-Петербургский государственный политехнический университет, Россия
Кравчук Анна Викторовна, доктор экономических наук, профессор, Академия Государственной пенитенциарной службы, Украина
Круглов Валерий Михайлович, доктор технических наук, профессор, Московский государственный университет путей сообщения, Россия
Кудерин Марат Крыкбаевич, доктор технических наук, профессор, ПГУ им С Торайгырова, Казахстан
Курмаев Петр Юрьевич, доктор экономических наук, профессор, Уманский государственный педагогический университет им Павла Тычины, Украина
Кухар Елена Владимировна, доктор биологических наук, доцент, Казахский агротехнический университет им С Сейфуллина, Казахстан
Лапкина Инна Александровна, доктор экономических наук, профессор, Одесский национальный морской университет, Украина
Латыгина Наталья Анатольевна, доктор политологических наук, профессор, Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина
Лебедев Анатолий Тимофеевич, доктор технических наук, профессор, Ставропольский государственный аграрный университет, Россия
Лебедева Лариса Александровна, кандидат психологических наук, доцент, Мордовский государственный университет, Россия
Липич Тамара Ивановна, доктор философских наук, доцент, Белгородский государственный университет, Россия
Ломотько Денис Викторович, доктор технических наук, профессор, Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, Украина
Лыткина Лариса Владимировна, доктор филологических наук, доцент, Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, Россия
Лялькина Галина Борисовна, доктор физико-математических наук, профессор, Пермский национальный исследовательский политехнический университет, Россия
Майданюк Ирина Зиновиевна, доктор философских наук, доцент, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Макарова Ирина Викторовна, доктор технических наук, профессор, Казанский (Приволжский) федеральный университет, Россия
Максин Виктор Иванович, доктор химических наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Малахов А В , доктор физико-математических наук, профессор, Украина
Мальцева Анна Васильевна, доктор социологических наук, доцент, Алтайский государственный университет, Россия
Мельник Алёна Алексеевна, доктор экономических наук, доцент, Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина
Миляева Лариса Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, Бийский технологический институт (филиал) «Алтайский государственный технический университет им И И Ползунова», заведующий кафедрой экономики предпринимательства, Россия
Мишенина Татьяна Михайловна, доктор педагогических наук, профессор, Криворожский государственный педагогический университет, Украина
Могилевская И М , кандидат педагогических наук, профессор, Украина
Моисейкина Людмила Гучаевна, доктор биологических наук, профессор, Калмыцкий государственный университет, Россия
Морозов Алексей Владимирович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Херсонкий государственный аграрный университет, Украина
Морозова Татьяна Юрьевна, доктор технических наук, профессор, Московский государственный университет приборостроения и информатики, Россия
Нефедьева Елена Эдуардовна, доктор биологических наук, доцент, Волгоградский государственный технический университет, Россия
Николаева Алла Дмитриевна, доктор педагогических наук, профессор, Северо-Восточный федеральный университет имени М К Аммосова, Россия
Орлов Николай Михайлович, доктор наук государственного управления, доцент, Академия внутренних войск МВД Украины, кафедра оперативного приминения ВВ, Украина
Отепова Гульфира Елубаевна, доктор исторических наук, профессор, Павлодарский государственный педагогический институт, Казахстан
Павленко Анатолий Михайлович, доктор технических наук, профессор, Полтавский национальный технический университет им Юрия Кондратюка, Украина
Парунакян Ваагн Эмильевич, доктор технических наук, профессор, Приазовский государственный технический университет, Украина
Патыка Николай Владимирович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Национальный научный центр "Институт земледелия НААН", Украина
Пахомова Елена Анатольевна, доктор экономических наук, доцент, Международный университет природы, общества, и человека "Дубна", Россия
Пачурин Герман Васильевич, доктор технических наук, профессор, Нижегородский государственный технический университет им Р Е Алексеева, Россия
Першин Владимир Федорович, доктор технических наук, профессор, Тамбовский государственный технический университет, Россия
Пиганов Михаил Николаевич, доктор технических наук, профессор, Самарский государственный аэрокосмический университет имени академика С П Королева, Россия
Поляков Андрей Павлович, доктор технических наук, профессор, Винницкий национальный технический университет, Украина
Попов Виктор Сергеевич, доктор технических наук, профессор, Саратовский государственный технический университет, Россия

Попова Таисия Георгиевна, доктор филологических наук, профессор, Российский университет дружбы народов, Россия
Растрыгина Алла Николаевна, доктор педагогических наук, профессор, Кировоградский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченко, Шевченко, 1, г Кропивницкий, Украина
Ребезов Максим Борисович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Россия
Резников Андрей Валентинович, доктор экономических наук, доцент, Московский государственный технологический университет "Станкин", Россия
Рокочинский Анатолий Николаевич, доктор технических наук, профессор, Национальный университет водного хозяйства и природопользования, Украина
Ромащенко Михаил Иванович, доктор технических наук, профессор, Институт водных проблем и мелиорации Национальной академии аграрных наук Украины, Украина
Рылов Сергей Иванович, кандидат экономических наук, профессор, Одесский национальный морской университет, Украина
Савельева Нелли Александровна, доктор экономических наук, профессор, Сочинский государственный университет, Россия
Сафаров Артур Махмудович, доктор филологических наук, старший преподаватель, Россия
Светлов Виктор Александрович, доктор философских наук, профессор, Петербургский государственный университет путей сообщения, Россия
Семенцов Георгий Никифорович, доктор технических наук, профессор, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина
Сентябрев Николай Николаевич, доктор биологических наук, профессор, Волгоградская государственная академия физической культуры, Россия
Сидорович Марина Михайловна, доктор педагогических наук, профессор, Херсонский государственный университет, Украина
Сирота Наум Михайлович, доктор политологических наук, профессор, Государственный университет аэрокосмического приборостроения, Россия
Смирнов Евгений Иванович, доктор педагогических наук, профессор, Ярославский государственный педагогический университет им К Д Ушинского, Россия
Соколова Надежда Геннадьевна, доктор экономических наук, доцент, Ижевский государственный технический университет, Россия
Стародубцев Владимир Михайлович, доктор биологических наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Стегний Василий Николаевич, доктор социологических наук, профессор, Пермский национальный исследовательский политехнический университет, Россия
Степенко Валерий Ефремович, доктор юридических наук, доцент, Тихоокеанский государственный университет, Россия
Стовпец Александр Васильевич, доктор философских наук, доцент, Одесский национальный морской университет, Украина
Стовпец Василий Григорьевич, кандидат филологических наук, доцент, Одесский национальный морской университет, Украина
Стрельцова Елена Дмитриевна, доктор экономических наук, доцент, Южно-Российский государственный технический университет (НПИ), Россия
Сухенко Юрий Григорьевич, доктор технических наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Сухова Мария Геннадьевна, доктор географических наук, доцент, Горно-Алтайский государственный университет, Россия
Тарарико Юрий Александрович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Украина
Тарасенко Лариса Викторовна, доктор социологических наук, профессор, Южный федеральный университет, Россия
Тестов Борис Викторович, доктор биологических наук, профессор, Тобольская комплексная научная станция УрО РАН, г Тобольск, Россия
Токарева Наталья Геннадьевна, кандидат медицинских наук, доцент, Медицинский институт ФГБОУ ВО "МГУ им Н П Огарева, Россия
Толбатов Андрей Владимирович, кандидат технических наук, доцент, Сумський національний аграрний університет, Украина
Тонков Евгений Евгеньевич, доктор юридических наук, профессор, Юридический институт Национального исследовательского университета «Белгородский государственный университет», Россия
Тригуб Петр Никитович, доктор исторических наук, профессор, Украина
Тунгушбаева Зина Байбагусовна, доктор биологических наук, Казахский Национальный Педагогический Университет имени Абая, Казахстан
Устенко Сергей Анатольевич, доктор технических наук, доцент, Николаевский государственный университет им В О Сухомлинского, Украина
Фатеева Надежда Михайловна, доктор биологических наук, профессор, Тюменский государственный университет, Россия
Фатыхова Алевтина Леонтьевна, доктор педагогических наук, доцент, Башкирский государственный Университет (Стерлитамакский филиал), Россия
Федоришин Дмитро Дмитрович, доктор геолого-минералогических наук, профессор, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина
Федотова Галина Александровна, доктор педагогических наук, профессор, Новгородский государственный университет, Россия
Федянина Людмила Николаевна, доктор медицинских наук, профессор, Дальневосточный федеральный университет, Россия
Хабибуллин Рифат Габдулхакович, доктор технических наук, профессор, Казанский (Приволжский) федеральный университет, Россия
Ходакова Нина Павловна, доктор педагогических наук, доцент, Московский городской педагогический университет, Россия
Хребина Светлана Владимировна, доктор психологических наук, профессор, Пятигорский государственный лингвистический университет, Россия
Червоный Иван Федорович, доктор технических наук, профессор, Запорожская государственная инженерная академия, Украина
Чигиринская Наталья Вячеславовна, доктор педагогических наук, профессор, Волгоградский государственный технический университет, Россия
Чурекова Татьяна Михайловна, доктор педагогических наук, профессор, Россия
Шайко-Шайковский Александр Геннадьевич, доктор технических наук, профессор, Черновицкий национальный университет им Ю Федьковича, Украина
Шаповалов Валентин Валерьевич, доктор фармацевтических наук, профессор, Харьковская медицинская академия последипломного обучения, Украина
Шаповалов Валерий Владимирович, доктор фармацевтических наук, профессор, Харьковская областная государственная администрация, Украина
Шаповалова Виктория Алексеевна, доктор фармацевтических наук, профессор, Харьковская медицинская академия последипломного образования, Украина
Шарагов Василий Андреевич, доктор химических наук, доцент, Бельцкий государственный университет "Алеку Руссо", Молдова
Шевченко Лариса Васильевна, доктор ветеринарных наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Шепитько Валерий Юрьевич, доктор юридических наук, профессор, Национальный юридический университету имени Ярослава Мудрого, Украина
Шибаев Александр Григорьевич, доктор технических наук, профессор, Одесский национальный морской университет, Украина
Шишка Роман Богданович, доктор юридических наук, профессор, Национальный авиационный университет, Украина
Щербань Игорь Васильевич, доктор технических наук, доцент, Россия
Элезович М Далибор , доктор исторических наук, доцент, Приштинский университет К Митровица, Сербия
Яровенко Василий Васильевич, доктор юридических наук, профессор, Морской государственный университет имени адмирала Г И Невельского, Россия
Яценко Александр Владимирович, профессор, Институт морехозяйства и предпринимательства, Украина
Евстропов Владимир Михайлович, доктор медицинских наук, профессор, Российская таможенная академия, Россия
Кононова Александра Евгеньевна, кандидат экономических наук, доцент, Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры, Украина
Титова Светлана Викторовна, кандидат географических наук, доцент, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина
Татарчук Театьяна Васильевна, кандидат технических наук, НУ "Запорожская политехника", Украина
Чупахина Светлана Васильевна, кандидат педагогических наук, доцент, Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника, Украина
Бойко Руслан Васильевич, кандидат экономических наук, доцент, Хмельницкий национальный университет, Украина
Воропаева Татьяна Сергеевна, кандидат психологических наук, доцент, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина
Захаренко Наталья Сергеевна, кандидат экономических наук, Приазовский государственный технический университет, Украина
Киркин Александр Павлович, кандидат технических наук, доцент, Приазовский государственный технический университет, Украина
Кияновский Александр Моисеевич, кандидат химических наук, доцент, Херсонский государственный аграрный университет, Украина
Тхаркахова Ирина Григорьевна, кандидат экономических наук, доцент, Адыгейский государственный университет, Россия
Ветровой Андрей Орестович, кандидат технических наук, доцент, Тернопольский национальный экономический университет, Украина
Ходаковская Ольга Васильевна, доктор экономических наук, старший науч сотрудник, Национальный научный центр "Институт аграрной экономики", Украина
Шатковский Андрей Петрович, доктор сельскохозяйственных наук, Институт водных проблем и мелиорации Национальной академии аграрных наук Украины, Украина
Катеринчук Иван Степанович, доктор технических наук, профессор, Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого, Украина
Гончаренко Игорь Владимирович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Горностай Орислава Богдановна, кандидат технических наук, доцент, Львовский государственный университет безопасности жизнедеятельности, Украина
Станиславчук Оксана Владимировна, кандидат технических наук, доцент, Львовский государственный университет безопасности жизнедеятельности, Украина
Мирус Александр-Зиновий Львович, кандидат химических наук, доцент, Львовский государственный университет безопасности жизнедеятельности, Украина
Нашинець-Наумова Анфиса Юрьевна, доктор юридических наук, доцент, Киевский университет имени Бориса Гринченко, Украина
Киселев Юрий Александрович, доктор географических наук, профессор, Уманский национальный университет садоводства, Украина
Смутчак Зинаида Васильевна, доктор экономических наук, доцент, Летная академия Национального авиационного университета, Украина
Поленова Галина Тихоновна, доктор филологических наук, профессор, Ростовский-на-Дону государственный экономический университет, Россия
Макеева Вера Степановна, доктор педагогических наук, профессор, Российский государственный университет физической культуры, спорта, молодежи и туризма, Россия
Бунчук Оксана Борисовна, доктор юридических наук, доцент, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, Украина
Гладух Евгений Владимирович, доктор фармацевтических наук, профессор, Национальный фармацевтический университет, Украина
Бенера Валентина Ефремовна, доктор педагогических наук, профессор, Кременецкая областная гуманитарно-педагогическая академия имени Тараса Шевченко, Украина
Демеяненко Наталья Николаевна, доктор педагогических наук, профессор, Национальный педагогический университет им Драгоманова, Украина
Макаренко Андрей Викторович, кандидат педагогических наук, доцент, Донбасский государственный педагогический университет, Украина
Харковлюк-Балакина Наталья Валерьевна, кандидат биологических наук, доцент, ГУ "Институт геронтологии НАМН Украины", Украина
Чушенко Валентина Николаевна, кандидат фармацевтических наук, доцент, Национальный Фармацевтический университет, Украина
Малинина Нина Львовна, доктор философских наук, доцент, Дальневосточный федеральный университет », Россия
Бруханский Руслан Феоктистович, доктор экономических наук, профессор, Западноукраинский национальный университет, Украина
Заставецкая Леся Богдановна, доктор географических наук, профессор, Тернопольский национальный педагогический университет им В Гнатюка, Украина
Калабская Вера Степановна, кандидат педагогических наук, доцент, Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины, Украина
Кутищев Станислав Николаевич, доктор физико-математических наук, профессор, ВГТУ, Россия
Пикас Ольга Богдановна, доктор медицинских наук, профессор, Национальный медицинский университет имени А А Богомольца, Украина

Редакційна Рада

Аверченко Володимир Іванович, доктор технічних наук, професор, Брянський державний технічний університет, Росія
Ангелова Поля Георгієва, доктор економічних наук, професор, Господарська академія ім Д А Ценова, Свиштов, Болгарія, Болгарія
Аніміца Євген Георгійович, доктор географічних наук, професор, Уральський державний економічний університет, Росія
Антонов Валерій Миколайович, доктор технічних наук, професор, Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут", Україна
Антрапцева Надія Михайлівна, доктор хімічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
Ахмаді Габдулахат Маликович, доктор ветеринарних наук, професор, Казанський (Приволзький) федеральний університет, Росія
Бажев Риму Чамаловна, доктор хімічних наук, професор, Кабардино-Балкарський державний університет імені Х М Бербекова, Росія
Батиргареева Владислава Станіславовона, доктор юридичних наук, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В В Сташиса НАПрН України, Україна
Безгрошових Тетяна Іванівна, доктор економічних наук, професор, Санкт-Петербурзький державний економічний університет, Росія
Блатов Ігор Анатолійович, доктор фізико-математичних наук, професор, Поволзький державний університет телекомунікацій та інформатики, Росія
Бурда Олексій Григорович, доктор економічних наук, професор, Кубанський державний аграрний університет, Росія
Бухаріна Ірина Леонідівна, доктор біологічних наук, професор, Удмуртська державний університет, Росія
Бушуєва Інна Володимирівна, доктор фармацевтичних наук, професор, Запорізький державний медичний університет, Україна
Биков Юрій Олександрович, доктор технічних наук, професор, Московський державний університет шляхів сполучення, Росія
Величко Степан Петрович, доктор педагогічних наук, професор, Кіровоградський державний педагогічний університет ім Володимира Винниченка, Україна
Візир Вадим Анатолійович, доктор медичних наук, професор, Запорізький державний медичний університет, Україна
Вожегова Раїса Анатоліївна, доктор сільськогосподарських наук, професор, Інститут зрошуваного землеробства Національної академії аграрних наук України, Україна
Волгірева Галина Павлівна, кандидат історичних наук, доцент, Пермський державний університет, Росія
Волох Дмитро Степанович, доктор фармацевтичних наук, професор, Національний медичний університет імені О О Богомольця, Україна
Ворожбітова Олександра Анатоліївна, доктор філологічних наук, професор, Сочинський державний університет, Росія
Гавриленко Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент, Російський університет дружби народів, Росія
Георгіївський Геннадій Вікторович, доктор фармацевтичних наук, старший науч сотрудник, ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», Україна
Гетьман Анатолій Павлович, доктор юридичних наук, професор, Національний юридичний університету імені Ярослава Мудрого, Україна
Гилев Геннадій Андрійович, доктор педагогічних наук, професор, Московський державний індустріальний університет, Росія
Гончарук Сергій Миронович, доктор технічних наук, професор, Росія
Грановська Людмила Миколаївна, доктор економічних наук, професор, Херсонський державний аграрний університет, Україна
Гребньова Надія Миколаївна, доктор біологічних наук, професор, Росія
Гризодуб Олександр Іванович, доктор хімічних наук, професор, ДП «Український науковий центр якості лікарських засобів», Україна
Гриценко Світлана Анатоліївна, доктор біологічних наук, доцент, Уральська державна академія ветеринарної медицини, Росія
Гудзенко Олександр Павлович, доктор фармацевтичних наук, професор, Луганський державний медичний університет, Україна
Демидова В Г , кандидат педагогічних наук, доцент, Україна
Денисов Сергій Олександрович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Росія
Дорофєєв Андрій Вікторович, доктор педагогічних наук, доцент, Башкирська державний університет, Росія
Дорохіна Олена Юріївна, доктор економічних наук, доцент, Російський економічний університет імені Г В Плеханова, Росія
Ермагамбет Болат Толеуханович, доктор хімічних наук, професор, Директор Інституту хімії вугілля і технологій ТОО, Казахстан
Жовтоног Ольга Ігорівна, доктор сільськогосподарських наук, Інститут водних проблем і меліорації НААН, Україна
Захаров Олег Володимирович, доктор технічних наук, професор, Саратовський державний технічний університет, Росія
Зубков Руслан Сергійович, доктор економічних наук, доцент, Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку человекависшего навчального закладу «Університет« Україн », Україна
Іржі Хлахула, доктор геолого-мінералогічних наук, професор, FLKR - Університет Т Баті, Злін, Чехія
Калайда Володимир Тимофійович, доктор технічних наук, професор, Томський державний університет, Росія
Каленик Тетяна Кузьмівна, доктор біологічних наук, професор, Далекосхідний федеральний університет, Росія
Кантаровіч Ю Л , кандидат мистецтвознавства, Одеська національна музична академія, Україна
Капітанів Василь Павлович, доктор технічних наук, професор, Одеський національний морський університет, Україна
Карпова Наталія Костянтинівна, доктор педагогічних наук, професор, Південний федеральний університет, Росія
Кафарський Володимир Іванович, доктор юридичних наук, професор, директор науч -іс центру укр конституціолізма, Україна
Кирилова Олена Вікторівна, доктор технічних наук, доцент, Одеський національний морський університет, Україна
Кириченко Олександр Анатолійович, доктор юридичних наук, професор, Україна
Климова Наталія Володимирівна, доктор економічних наук, професор, Кубанський державний аграрний університет, Росія
Князєва Ольга Олександрівна, доктор біологічних наук, доцент, Башкирська державний медичний університет, Росія
Коваленко Олена Михайлівна, доктор філософських наук, професор, Південний федеральний університет, Росія
Коваленко Петро Іванович, доктор технічних наук, професор, Інститут водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України, Україна
Кокебаева Гульжаухар Какеновна, доктор історичних наук, професор, Казахський національний університет імені аль-Фарабі, Казахстан
Кондратов Дмитро В'ячеславович, доктор фізико-математичних наук, доцент, Російська академія народного господарства та державної служби при Президенті Російської Федерації, Росія
Копалень Богдан Володимирович, доктор технічних наук, професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна
Косенко Надія Федорівна, доктор технічних наук, доцент, Іванівський державний хіміко-технологічний університет, Росія
Костенко Василь Іванович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Україна
Котляров Володимир Владиславович, доктор сільськогосподарських наук, професор, КубГАУ, Росія
Кочине Юрій Юрійович, доктор економічних наук, доцент, Санкт-Петербурзький державний політехнічний університет, Росія
Кравчук Ганна Вікторівна, доктор економічних наук, професор, Академія Державної пенітенціарної служби, Україна
Круглов Валерій Михайлович, доктор технічних наук, професор, Московський державний університет шляхів сполучення, Росія
Кудерін Марат Крикбаевіч, доктор технічних наук, професор, ПГУ ім С Торайгирова, Казахстан
Курман Петро Юрійович, доктор економічних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет ім Павла Тичини, Україна
Кухар Олена Володимирівна, доктор біологічних наук, доцент, Казахський агротехнічний університет ім С Сейфулліна, Казахстан
Лапкина Інна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, Одеський національний морський університет, Україна
Латигіна Наталія Анатоліївна, доктор політологічних наук, професор, Київський національний торговельно-економічний університет, Україна
Лебедєв Анатолій Тимофійович, доктор технічних наук, професор, Ставропольський державний аграрний університет, Росія
Лебедєва Лариса Олександрівна, кандидат психологічних наук, доцент, Мордовський державний університет, Росія
Липич Тамара Іванівна, доктор філософських наук, доцент, Бєлгородський державний університет, Росія
Ломотько Денис Вікторович, доктор технічних наук, професор, Українська державна академія залізничного транспорту, Україна
Литкіна Лариса Володимирівна, доктор філологічних наук, доцент, Російська академія народного господарства та державної служби при Президенті Російської Федерації, Росія
Лялькіна Галина Борисівна, доктор фізико-математичних наук, професор, Пермський державний технічний університет, Росія
Майданюк Ірина Зіновіївна, доктор філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
Макарова Ірина Вікторівна, доктор технічних наук, професор, Казанський (Приволзький) федеральний університет, Росія
Максін Віктор Іванович, доктор хімічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
Малахов А В , доктор фізико-математичних наук, професор, Україна
Мальцева Анна Василівна, доктор соціологічних наук, доцент, Алтайський державний університет, Росія
Мельник Олена Олексіївна, доктор економічних наук, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
Міляєва Лариса Григорівна, доктор економічних наук, професор, Бійський технологічний інститут (філія) «Алтайський державний технічний університет ім І І Ползунова », завідувач кафедри економіки підприємництва, Росія
Мішеніна Тетяна Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний університет, Україна
Могилевська І М , кандидат педагогічних наук, професор, Україна
Моісейкін Людмила Гучаевна, доктор біологічних наук, професор, Коломацький державний університет, Росія
Морозов Олексій Володимирович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Херсонка державний аграрний університет, Україна
Морозова Тетяна Юріївна, доктор технічних наук, професор, Московський державний університет приладобудування і інформатики, Росія
Нефедьева Олена Едуардівна, доктор біологічних наук, доцент, Волгоградський державний технічний університет, Росія
Миколаєва Алла Дмитрівна, доктор педагогічних наук, професор, Північно-Східний федеральний університет імені М К Аммосова, Росія
Орлов Микола Михайлович, доктор наук з державного управління, доцент, Академія внутрішніх військ МВС України, кафедра оперативного пріміненія ВВ, Україна
Отепова Гульфира Елубаевна, доктор історичних наук, професор, Павлодарский державний педагогічний інститут, Казахстан
Павленко Анатолій Михайлович, доктор технічних наук, професор, Полтавський національний технічний університет ім Юрія Кондратюка, Україна
Парунакян Ваагн Еміль, доктор технічних наук, професор, Приазовський державний технічний університет, Україна
Патика Микола Володимирович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Національний науковий центр "Інститут землеробства НААН", Україна
Пахомова Олена Анатоліївна, доктор економічних наук, доцент, Міжнародний університет природи, суспільства, і людини "Дубна", Росія
Пачурін Герман Васильович, доктор технічних наук, професор, Нижегородський державний технічний університет ім Р Є Алексєєва, Росія
Першин Володимир Федорович, доктор технічних наук, професор, Тамбовський державний технічний університет, Росія
Піганов Михайло Миколайович, доктор технічних наук, професор, Самарський державний аерокосмічний університет імені академіка С П Королева, Росія

Поляков Андрій Павлович, доктор технічних наук, професор, Вінницький національний технічний університет, Україна
Попов Віктор Сергійович, доктор технічних наук, професор, Саратовський державний технічний університет, Росія
Попова Таїсія Георгіївна, доктор філологічних наук, професор, Російський університет дружби народів, Росія
Растригіна Алла Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Шевченко, 1, м Кропивницький, Україна
Ребезо Максим Борисович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Росія
Резніков Андрій Валентинович, доктор економічних наук, доцент, Московський державний технологічний університет "Станкин", Росія
Рокочінскій Анатолій Миколайович, доктор технічних наук, професор, Національний університет водного господарства та природокористування, Україна
Ромащенко Михайло Іванович, доктор технічних наук, професор, Інститут водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України, Україна
Рилов Сергій Іванович, кандидат економічних наук, професор, Одеський національний морський університет, Україна
Савельєва Неллі Олександрівна, доктор економічних наук, професор, Сочинський державний університет, Росія
Сафаров Артур Махмудович, доктор філологічних наук, старший викладач, Росія
Светлов Віктор Олександрович, доктор філософських наук, професор, Петербурзький державний університет шляхів сполучення, Росія
Семенцов Георгій Никифорович, доктор технічних наук, професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна
Вересень Микола Миколайович, доктор біологічних наук, професор, Волгоградська державна академія фізичної культури, Росія
Сидорович Марина Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна
Сирота Наум Михайлович, доктор політологічних наук, професор, Державний університет аерокосмічного приладобудування, Росія
Смирнов Євген Іванович, доктор педагогічних наук, професор, Ярославський державний педагогічний університет ім К Д Ушинського, Росія
Соколова Надія Геннадіївна, доктор економічних наук, доцент, Іжевський державний технічний університет, Росія
Стародубцев Володимир Михайлович, доктор біологічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
Стегній Василь Миколайович, доктор соціологічних наук, професор, Пермський державний технічний університет, Росія
Степенко Валерій Єфремович, доктор юридичних наук, доцент, Тихоокеанський державний університет, Росія
Стовпец Олександр Васильович, доктор філософських наук, доцент, Одеський національний морський університет, Україна
Стовпец Василь Григорович, кандидат філологічних наук, доцент, Одеський національний морський університет, Україна
Стрельцова Олена Дмитрівна, доктор економічних наук, доцент, Південно-Російський державний технічний університет (НПІ), Росія
Сухенко Юрій Григорович, доктор технічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
Сухова Марія Геннадіївна, доктор географічних наук, доцент, Гірничо-Алтайський державний університет, Росія
Тараріко Юрій Олександрович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Україна
Тарасенко Лариса Вікторівна, доктор соціологічних наук, професор, Південний федеральний університет, Росія
Тестів Борис Вікторович, доктор біологічних наук, професор, Тобольська комплексна наукова станція УрО РАН, г Тобольска, Росія
Токарєва Наталія Геннадіївна, кандидат медичних наук, доцент, Медичний інститут ФГБОУ ВО "МДУ ім Н П Огарьова, Росія
Толбатов Андрій Володимирович, кандидат технічних наук, доцент, Сумський національний аграрний університет, Україна
Тонков Євген Євгенович, доктор юридичних наук, професор, Юридичний інститут Національного дослідницького університету «Білгородський державний університет», Росія
Тригуб Петро Микитович, доктор історичних наук, професор, Україна
Тунгушбаева Зіна Байбагусовна, доктор біологічних наук, Казахський Національний Педагогічний Університет імені Абая, Казахстан
Устенко Сергій Анатолійович, доктор технічних наук, доцент, Миколаївський державний університет ім В О СУХОМЛИНСЬКОГО, Україна
Фатєєва Надія Михайлівна, доктор біологічних наук, професор, Тюменський державний університет, Росія
Фатихова Алевтина Леонтіївна, доктор педагогічних наук, доцент, Башкирська державний Університет (Стерлитамакский філія), Росія
Федоришин Дмитро Дмитрович, доктор геолого-мінералогічних наук, професор, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна
Федотова Галина Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, Новгородський державний університет, Росія
Федяніна Людмила Миколаївна, доктор медичних наук, професор, Далекосхідний федеральний університет, Росія
Хабібуллін Рифат Габдулхакович, доктор технічних наук, професор, Казанський (Приволзький) федеральний університет, Росія
Ходакова Ніна Павлівна, доктор педагогічних наук, доцент, Московський міський педагогічний університет, Росія
Хребіна Світлана Володимирівна, доктор психологічних наук, професор, П'ятигорський державний лінгвістичний університет, Росія
Червоний Іван Федорович, доктор технічних наук, професор, Запорізька державна інженерна академія, Україна
Чигиринська Наталія В'ячеславівна, доктор педагогічних наук, професор, Волгоградський державний технічний університет, Росія
Чурекова Тетяна Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор, Росія
Шайко-Шайковскій Олександр Геннадійович, доктор технічних наук, професор, Чернівецький національний університет ім Ю Федьковича, Україна
Шаповалов Валентин Валерійович, доктор фармацевтичних наук, професор, Харківська медична академія післядипломної освіти, Україна
Шаповалов Валерій Володимирович, доктор фармацевтичних наук, професор, Харківська обласна державна адміністрація, Україна
Шаповалова Вікторія Олексіївна, доктор фармацевтичних наук, професор, Харківська медична академія післядипломної освіти, Україна
Шараги Василь Андрійович, доктор хімічних наук, доцент, Бєльський державний університет "Аліку Руссо", Молдова
Шевченко Лариса Василівна, доктор ветеринарних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
Шепітько Валерій Юрійович, доктор юридичних наук, професор, Національний юридичний університету імені Ярослава Мудрого, Україна
Шибаєв Олександр Григорович, доктор технічних наук, професор, Одеський національний морський університет, Україна
Шишка Роман Богданович, доктор юридичних наук, професор, Національний авіаційний університет, Україна
Щербань Ігор Васильович, доктор технічних наук, доцент, Росія
Елезовіч М Далібор, доктор історичних наук, доцент, Приштинский університет К Мітровіца, Сербія
Яровенко Василь Васильович, доктор юридичних наук, професор, Морський державний університет імені адмірала Г І Невельського, Росія
Яценко Олександр Володимирович, професор, Інститут морегосподарства і підприємництва, Україна
Євстропов Володимир Михайлович, доктор медичних наук, професор, Російська митна академія, Росія
Кононова Олександра Євгенівна, кандидат економічних наук, доцент, Придніпровська державна академія будівництва і архітектури, Україна
Титова Світлана Вікторівна, кандидат географічних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
Татарчук Тетяна Василівна, кандидат технічних наук, НУ "Запорізька політехніка", Україна
Чупахіна Світлана Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна
Бойко Руслан Васильович, кандидат економічних наук, доцент, Хмельницький національний університет, Україна
Воропаєва Тетяна Сергіївна, кандидат психологічних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
Захаренко Наталя Сергіївна, кандидат економічних наук, Приазовський державний технічний університет, Україна
Кіркін Олександр Павлович, кандидат технічних наук, доцент, Приазовський державний технічний університет, Україна
Киянівський Олександр Мойсейович, кандидат хімічних наук, доцент, Херсонський державний аграрний університет, Україна
Тхаркахова Ірина Григорівна, кандидат економічних наук, доцент, Адигейський державний університет, Росія
Вітровий Андрій Орестович, кандидат технічних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет, Україна
Ходаковська Ольга Василівна, доктор економічних наук, старший науковий співробітник, Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки", Україна
Шатковський Андрій Петрович, доктор сільськогосподарських наук, Інститут водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України, Україна
Катеринчук Іван Степанович, доктор технічних наук, професор, Національна академія державної ПРИКОРДОННОЇ служби України імені Богдана Хмельницького, Україна
Гончаренко Ігор Володимирович, доктор сільськогосподарських наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
Горностай Орислава Богданівна, кандидат технічних наук, доцент, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Україна
Станіславчук Оксана Володимирівна, кандидат технічних наук, доцент, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Україна
Мірус Олександр-Зеновій Львович, кандидат хімічних наук, доцент, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Україна
Нашінець-Наумова Анфіса Юріївна, доктор юридичних наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна
Кисельов Юрій Олександрович, доктор географічних наук, професор, Уманський національний університет садівництва, Україна
Смутчак Зінаїда Василівна, доктор економічних наук, доцент, Льотна академія національного авіаційного університету, Україна
Полєнова Галина Тихонівна, доктор філологічних наук, професор, Ростовський-на-Дону державний економічний університет, Росія
Макєєва Віра Степанівна, доктор педагогічних наук, професор, Російський державний університет фізичної культури, спорту, молоді та туризму, Росія
Бунчук Оксана Борисівна, доктор юридичних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна
Гладух Євген Володимирович, доктор фармацевтичних наук, професор, Національний фармацевтичний університет, Україна
Бенера Валентина Єфремівна, доктор педагогічних наук, професор, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, Україна
Демєяненко Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, Національний педагогічний університет ім Драгоманова, Україна
Макаренко Андрій Вікторович, кандидат педагогічних наук, доцент, Донбаський державний педагогічний університет, Україна
Харковлюк-Балакіна Наталя Валеріївна, кандидат біологічних наук, доцент, ДУ "Інститут геронтології НАМН України", Україна
Чушенко Валентина Миколаївна, кандидат фармацевтичних наук, доцент, Національний Фармацевтичний університет, Україна
Малініна Ніна Львівна, доктор філософських наук, доцент, Далекосхідний федеральний університет, Росія
Бруханський Руслан Феоктистович, доктор економічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет, Україна
Заставецька Леся Богданівна, доктор географічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет ім В Гнатюка, Україна
Калабська Віра Степанівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна
Кутіщев Станіслав Миколайович, доктор фізико-математичних наук, професор, ВГТУ, Росія
Пікас Ольга Богданівна, доктор медичних наук, професор, Національний медичний університет імені О О Богомольця, Україна

Editorial board

Averchenkov Vladimir Ivanovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Bryansk State Technical University, Russia
Angelova Polya Georgieva, Doctor of Economic Sciences, Professor, Economic Academy D A Tsenova, Svishtov, Bulgaria, Bulgaria
Animica Evgenij Georgievich, Doctor of Geographical Sciences, Professor, Ural State University of Economics, Russia
Antonov Valerij Nikolaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, National Technical University of Ukraine "Kiev Polytechnic Institute", Ukraine
Antrapceva Nadezhda Mihajlovna, Doctor of Chemical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
Ahmadiev Gabdulahat Malikovich, Doctor of Veterinary Sciences, Professor, Kazan (Volga) Federal University, Russia
Bazheva Rima Chamalovna, Doctor of Chemical Sciences, Professor, Kabardino-Balkarian State University named after H M Berbekov, Russia
Batyrgareeva Vladislava Stanislavovona, Doctor of Law, Research Institute for the Study of Crime Problems named after academician V V Stashisa NAPRN of Ukraine, Ukraine
Bezdenezhnyh Tatyana Ivanovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, St Petersburg State University of Economics, Russia
Blatov Igor Anatolevich, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Volga State University of Telecommunications and Informatics, Russia
Burda Aleksej Grigorevich, Doctor of Economic Sciences, Professor, Kuban State Agrarian University, Russia
Buharina Irina Leonidovna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Udmurt State University, Russia
Bushueva Inna Vladimirovna, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Zaporizhzhya State Medical University, Ukraine
Bykov Yurij Aleksandrovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Moscow State University of Railway Engineering, Russia
Velichko Stepan Petrovich, Doctor of Education, Professor, Kirovograd State Pedagogical University named after Vladimir Vinnichenko, Ukraine
Vizir Vadim Anatolevich, Doctor of Medical Sciences, Professor, Zaporizhzhya State Medical University, Ukraine
Vozhegova Raisa Anatolevna, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Institute of Irrigated Agriculture of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
Volgireva Galina Pavlovna, Candidate of Historical Sciences, assistant professor, Perm State University, Russia
Voloh Dmitrij Stepanovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, A A National Medical University Pilgrim, Ukraine
Vorozhbitova Aleksandra Anatolevna, Doctor of Philology, Professor, Sochi State University, Russia
Gavrilenko Nataliya Nikolaevna, Doctor of Education, assistant professor, Peoples' Friendship University of Russia, Russia
Georgievskij Gennadij Viktorovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, senior scientific employee, SE "Ukrainian Scientific Pharmacopoeia Center for the Quality of Medicines", Ukraine
Getman Anatolij Pavlovich, Doctor of Law, Professor, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine
Gilev Gennadij Andreevich, Doctor of Education, Professor, Moscow State Industrial University, Russia
Goncharuk Sergej Mironovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Russia
Granovskaya Lyudmila Nikolaevna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Kherson State Agrarian University, Ukraine
Grebneva Nadezhda Nikolaevna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Russia
Grizodub Aleksandr Ivanovich, Doctor of Chemical Sciences, Professor, SE "Ukrainian Scientific Center for the Quality of Medicines", Ukraine
Gricenko Svetlana Anatolevna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Ural State Academy of Veterinary Medicine, Russia
Gudzenko Aleksandr Pavlovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Lugansk State Medical University, Ukraine
Demidova V G , candidate of pedagogical sciences, assistant professor, Ukraine
Denisov Sergej Aleksandrovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Russia
Dorofeev Andrej Viktorovich, Doctor of Education, assistant professor, Bashkir State University, Russia
Dorohina Elena Yurevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, G V Russian University of Economics Plekhanova, Russia
Ermagambet Bolat Toleuhanovich, Doctor of Chemical Sciences, Professor, Director of the Institute of Coal Chemistry and Technology LLP, Kazakhstan
Zhovtonog Olga Igorevna, Doctor of Agricultural Sciences, Institute of Water Problems and Land Reclamation NAAS, Ukraine
Zaharov Oleg Vladimirovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Saratov State Technical University, Russia
Zubkov Ruslan Sergeevich, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Nikolaev Interregional Institute for Human Development of the Higher Educational Institution "University of Ukraine", Ukraine
Irzhi Hlahula, Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, FLKR - T Bati University, Zlin, Czech
Kalajda Vladimir Timofeevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Tomsk State University, Russia
Kalenik Tatyana Kuzminichna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Far Eastern Federal University, Russia
Kantarovich Yu L , Ph D in History of Arts, Odessa National Music Academy, Ukraine
Kapitanov Vasilij Pavlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
Karpova Nataliya Konstantinovna, Doctor of Education, Professor, South Federal University, Russia
Kafarskij Vladimir Ivanovich, Doctor of Law, Professor, Director of Science Center of Ukrainian Constitutionalism, Ukraine
Kirillova Elena Viktorovna, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
Kirichenko Aleksandr Anatolevich, Doctor of Law, Professor, Ukraine
Klimova Natalya Vladimirovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Kuban State Agrarian University, Russia
Knyazeva Olga Aleksandrovna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Bashkir State Medical University, Russia
Kovalenko Elena Mihajlovna, doctor of philosophical science, Professor, South Federal University, Russia
Kovalenko Petr Ivanovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Institute of Water Problems and Land Reclamation of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
Kokebaeva Gulzhauhar Kakenovna, Doctor of Historical Sciences, Professor, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan
Kondratov Dmitrij Vyacheslavovich, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, assistant professor, Russian Academy of National Economy and Public Administration under the President of the Russian Federation, Russia
Kopej Bogdan Vladimirovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
Kosenko Nadezhda Fedorovna, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Ivanovo State University of Chemical Technology, Russia
Kostenko Vasilij Ivanovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Ukraine
Kotlyarov Vladimir Vladislavovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Kuban State Agrarian University, Russia
Kochinev Yurij Yurevich, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, St Petersburg State Polytechnic University, Russia
Kravchuk Anna Viktorovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Academy of the State Prison Service, Ukraine
Kruglov Valerij Mihajlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Moscow State University of Railway Engineering, Russia
Kuderin Marat Krykbaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, PSU named after S Toraigyrova, Kazakhstan
Kurmaev Petr Yurevich, Doctor of Economic Sciences, Professor, Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna, Ukraine
Kuhar Elena Vladimirovna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Kazakh Agro Technical University S Seifullina, Kazakhstan
Lapkina Inna Aleksandrovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
Latygina Natalya Anatolevna, Doctor of Political Science, Professor, Kiev National University of Trade and Economics, Ukraine
Lebedev Anatolij Timofeevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Stavropol State Agrarian University, Russia
Lebedeva Larisa Aleksandrovna, candidate of psychological sciences, assistant professor, Mordovian State University, Russia
Lipich Tamara Ivanovna, doctor of philosophical science, assistant professor, Belgorod State University, Russia
Lomotko Denis Viktorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ukrainian State Academy of Railway Transport, Ukraine
Lytkina Larisa Vladimirovna, Doctor of Philology, assistant professor, Russian Academy of National Economy and Public Administration under the President of the Russian Federation, Russia
Lyalkina Galina Borisovna, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Perm National Research Polytechnic University, Russia
Majdanyuk Irina Zinovievna, doctor of philosophical science, assistant professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
Makarova Irina Viktorovna, Doctor of Technical Sciences, Professor, Kazan (Volga) Federal University, Russia
Maksin Viktor Ivanovich, Doctor of Chemical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
Malahov A V , Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Ukraine
Malceva Anna Vasilevna, Doctor of Sociology, assistant professor, Altai State University, Russia
Melnik Alyona Alekseevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Kiev National University of Technology and Design, Ukraine
Milyaeva Larisa Grigorevna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Biysk Technological Institute (branch) "Altai State Technical University named after I I Polzunova ", head of the department of business economics, Russia
Mishenina Tatyana Mihajlovna, Doctor of Education, Professor, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Ukraine
Mogilevskaya I M , candidate of pedagogical sciences, Professor, Ukraine
Moisejkina Lyudmila Guchaevna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Kalmyk State University, Russia
Morozov Aleksej Vladimirovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Kherson State Agrarian University, Ukraine
Morozova Tatyana Yurevna, Doctor of Technical Sciences, Professor, Moscow State University of Instrument Engineering and Computer Science, Russia
Nefedeva Elena Eduardovna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Volgograd State Technical University, Russia
Nikolaeva Alla Dmitrievna, Doctor of Education, Professor, Northeast Federal University named after M K Ammosova, Russia
Orlov Nikolaj Mihajlovich, Doctor of Science in Public Administration, assistant professor, Academy of Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Department of Operational Conquest of the BB, Ukraine
Otepova Gulfira Elubaevna, Doctor of Historical Sciences, Professor, Pavlodar State Pedagogical Institute, Kazakhstan
Pavlenko Anatolij Mihajlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Poltava National Technical University Yuri Kondratyuk, Ukraine
Parunakyan Vaagn Emilevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Priazov State Technical University, Ukraine
Patyka Nikolaj Vladimirovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, National Scientific Center "Institute of Agriculture of NAAS", Ukraine
Pahomova Elena Anatolevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, International University of Nature, Society, and Man "Dubna", Russia
Pachurin German Vasilevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Nizhny Novgorod State Technical University R E Alekseeva, Russia
Pershin Vladimir Fedorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Tambov State Technical University, Russia
Piganov Mihail Nikolaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Samara State Aerospace University named after academician S P Queen, Russia
Polyakov Andrej Pavlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Vinnitsa National Technical University, Ukraine
Popov Viktor Sergeevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Saratov State Technical University, Russia
Popova Taisiya Georgievna, Doctor of Philology, Professor, Peoples' Friendship University of Russia, Russia
Rastrygina Alla Nikolaevna, Doctor of Education, Professor, Kirovograd State Pedagogical University named after Vladimir Vinnichenko, 1 Shevchenko, Kropyvnytskyi, Ukraine
Rebezov Maksim Borisovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Russia
Reznikov Andrej Valentinovich, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Moscow State Technological University "Stankin", Russia
Rokochinskij Anatolij Nikolaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor,

National University of Water Resources and Environmental Management, Ukraine
Romashenko Mihail Ivanovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Institute of Water Problems and Land Reclamation of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
Rylov Sergej Ivanovich, PhD in Economics, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
Saveleva Nelli Aleksandrovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Sochi State University, Russia
Safarov Artur Mahmudovich, Doctor of Philology, Senior Lecturer, Russia
Svetlov Viktor Aleksandrovich, doctor of philosophical science, Professor, Petersburg State University of Railway Engineering, Russia
Semencov Georgij Nikiforovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
Sentyabrev Nikolaj Nikolaevich, Doctor of Biological Sciences, Professor, Volgograd State Academy of Physical Culture, Russia
Sidorovich Marina Mihajlovna, Doctor of Education, Professor, Kherson State University, Ukraine
Sirota Naum Mihajlovich, Doctor of Political Science, Professor, State University of Aerospace Instrumentation, Russia
Smirnov Evgenij Ivanovich, Doctor of Education, Professor, Yaroslavl State Pedagogical University named after K D Ushinsky, Russia
Sokolova Nadezhda Gennadevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Izhevsk State Technical University, Russia
Starodubcev Vladimir Mihajlovich, Doctor of Biological Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
Stegnij Vasilij Nikolaevich, Doctor of Sociology, Professor, Perm National Research Polytechnic University, Russia
Stepenko Valerij Efremovich, Doctor of Law, assistant professor, Pacific State University, Russia
Stovpec Oleksandr Vasilovich, Doctor of Philosophy, assistant professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
Stovpec Vasil Grigorovich, Candidate of Philology, assistant professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
Strelcova Elena Dmitrievna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, South Russian State Technical University (NPI), Russia
Suhenko Yurij Grigorevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
Suhova Mariya Gennadevna, Doctor of Geographical Sciences, assistant professor, Gorno-Altai State University, Russia
Tarariko Yurij Aleksandrovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Ukraine
Tarasenko Larisa Viktorovna, Doctor of Sociology, Professor, South Federal University, Russia
Testov Boris Viktorovich, Doctor of Biological Sciences, Professor, Tobolsk Integrated Scientific Station, Ural Branch of the Russian Academy of Sciences, Tobolsk, Russia
Tokareva Natalya Gennadevna, Candidate of Medical Sciences, assistant professor, Medical Institute FSBEI HE "Moscow State University named after NP Ogarev, Russia
Tolbatov Andrej Vladimirovich, candidate of technical sciences, assistant professor, Sumy National Agrarian University, Ukraine
Tonkov Evgenij Evgenevich, Doctor of Law, Professor, Law Institute of the National Research University Belgorod State University, Russia
Trigub Petr Nikitovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Ukraine
Tungushbaeva Zina Bajbagusovna, Doctor of Biological Sciences, Kazakh National Pedagogical University named after Abay, Kazakhstan
Ustenko Sergej Anatolevich, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Nikolaev State University named after V O Sukhomlinsky, Ukraine
Fateeva Nadezhda Mihajlovna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Tyumen State University, Russia
Fatyhova Alevtina Leontevna, Doctor of Education, assistant professor, Bashkir State University (Sterlitamak branch), Russia
Fedorishin Dmitro Dmitrovich, Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
Fedotova Galina Aleksandrovna, Doctor of Education, Professor, Novgorod State University, Russia
Fedyanina Lyudmila Nikolaevna, Doctor of Medical Sciences, Professor, Far Eastern Federal University, Russia
Habibullin Rifat Gabdulhakovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Kazan (Volga) Federal University, Russia
Hodakova Nina Pavlovna, Doctor of Education, assistant professor, Moscow City Pedagogical University, Russia
Hrebina Svetlana Vladimirovna, Doctor of Psychology, Professor, Pyatigorsk State Linguistic University, Russia
Chervonyj Ivan Fedorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Zaporizhzhya State Engineering Academy, Ukraine
Chigirinskaya Natalya Vyacheslavovna, Doctor of Education, Professor, Volgograd State Technical University, Russia
Churekova Tatyana Mihajlovna, Doctor of Education, Professor, Russia
Shajko-Shajkovskij Aleksandr Gennadevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Chernivtsi National University Y Fedkovich, Ukraine
Shapovalov Valentin Valerevich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Kharkov Medical Academy of Postgraduate Education, Ukraine
Shapovalov Valerij Vladimirovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Kharkiv Regional State Administration, Ukraine
Shapovalova Viktoriya Alekseevna, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Kharkov Medical Academy of Postgraduate Education, Ukraine
Sharagov Vasilij Andreevich, Doctor of Chemical Sciences, assistant professor, Balti State University "Alecu Russo", Moldova
Shevchenko Larisa Vasilevna, Doctor of Veterinary Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
Shepitko Valerij Yurevich, Doctor of Law, Professor, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine
Shibaev Aleksandr Grigorevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
Shishka Roman Bogdanovich, Doctor of Law, Professor, National Aviation University, Ukraine
Sherban Igor Vasilevich, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Russia
Elezovich M Dalibor , Doctor of Historical Sciences, assistant professor, Pristina University K Mitrovica, Serbia
Yarovenko Vasilij Vasilevich, Doctor of Law, Professor, Admiral G I Maritime State University Nevelsky, Russia
Yacenko Aleksandr Vladimirovich, Professor, Institute of Maritime Economics and Entrepreneurship, Scientific Research Design Institute of the Marine Fleet of Ukraine, Ukraine
Evstropov Vladimir Mikhailovich, Doctor of Medical Sciences, Professor, Russian Customs Academy, Russia
Kononova Alexandra Evgenievna, PhD in Economics, docent, Pridneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture, Ukraine
Svitlana Titova, PhD in Geography, docent, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
Tatarchuk Tetiana, PhD in technical sciences, NU "Zaporizhzhya Polytechnic", Ukraine
Chupakhina Svitlana Vasylivna, PhD in pedagogical sciences, docent, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine
Boiko Ruslan Vasiliovich, PhD in Economics, docent, Khmelnytsky National University, Ukraine
Voropayeva Tetiana Sergiivna, PhD in Psychology, docent, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
Zakharenko Natalia, PhD in Economics, Priazov State Technical University, Ukraine
Kirkin Oleksandr Pavlovich, PhD in technical sciences, docent, Priazov State Technical University, Ukraine
Kyianovskyi Aleksandr Moiseevich, PhD in Chemistry, docent, Kherson State Agrarian University, Ukraine
Tharkahova Irirna Grigorevna, PhD in Economics, docent, Adyghe State University, Russia
Vitroviy Andriy Orestovych, PhD in technical sciences, docent, Ternopil National Economic University, Ukraine
Khodakivska Olga, Doctor of Economic Sciences, senior research assistant, National Research Center "Institute of Agrarian Economics", Ukraine
Shatkovskyi Andrii, Doctor of Agricultural Sciences, Institute of Water Problems and Melioration of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
Katerynchuk Ivan Stepanovych, Doctor of Technical Sciences, Professor, National Academy of the State Border Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnitsky, Ukraine
Goncharenko Igor Vladimirovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, Ukraine
Gornostaj Oryslava Bogdanivna, PhD in technical sciences, docent, Lviv State University of Life Safety, Ukraine
Stanislavchuk Oksana Volodymyrivna, PhD in technical sciences, docent, Lviv State University of Life Safety, Ukraine
Mirus Oleksandr-Zenovij Lvovich, PhD in Chemistry, docent, Lviv State University of Life Safety, Ukraine
Nashynets-Naumova Anfisa, Doctor of Law, docent, Boris Grinchenko Kyiv University, Ukraine
Kyselov Iurii Olexandrovych, Doctor of Geographical Sciences, Professor, Uman National University of Horticulture, Ukraine
Smutchak Zinaida Vasylivna, Doctor of Economic Sciences, docent, Flight Academy of the National Aviation University, Ukraine
Polenova Galina Tikhonovna, Doctor of Philology, Professor, Rostov-on-Don State University of Economics, Russia
Makeeva Vera Stepanovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Russian State University of Physical Culture, Sports, Youth and Tourism, Russia
Bunchuk Oksana, Doctor of Law, docent, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
Gladukh Ievgenii, Doctor of Pharmacy, Professor, National University of Pharmacy, Ukraine
Benera Valentuna , Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Taras Shevchenko Regional Humanitarian-Pedagogical Academy of Kremenets, Ukraine
Demyanenko Natalia, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Taras Shevchenko Regional Humanitarian-Pedagogical Academy of Kremenets, Ukraine
Makarenko Andriy Viktorovich, PhD in pedagogical sciences, docent, Donbass State Pedagogical University, Ukraine
Kharkovliuk-Balakina Natalia, PhD in biological sciences, docent, State Institution "Institute of Gerontology of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine", Ukraine
Chushenko Valentina Mykolayivna, PhD in pharmaceutical sciences, docent, National Pharmaceutical University, Ukraine
Malinina Nina Lvovna, doctor of philosophical science, docent, Far Eastern Federal University ", Russia
Brukhansky Ruslan Feoktistovich, Doctor of Economic Sciences, Professor, Western Ukrainian National University, Ukraine
Zastavetska Lesya Bogdanovna, Doctor of Geographical Sciences, Professor, Ternopil National Pedagogical University named after V Gnatyuk, Ukraine
Kalabska Vira Stepanivna, PhD in pedagogical sciences, docent, Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychina, Ukraine
Kutishchev Stanislav Nikolaevich, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, VSTU, Russia
Pikas Olha Bohdanivna, Doctor of Medical Sciences, Professor, National Medical University named after A A Bogomolets, Ukraine

О журналеО журнале

Международный научный периодический журнал " ***Modern Scientific Researches*** " получил большое признание среди отечественных и зарубежных интеллектуалов. Сегодня в журнале публикуются авторы из России, Украины, Молдовы, Казахстана, Беларуси, Чехии, Болгарии, Литвы Польши и других государств.

Учрежден в 2017 году. **П**ериодичность выхода: 4 раза в год.

Основными целями журнала являются:

- содействие обмену знаниями в научном сообществе;
- помощь молодым ученым в информировании научной общественности об их научных достижениях;
- создание основы для инноваций и новых научных подходов, а также открытий в неизвестных областях;
- содействие объединению профессиональных научных сил и формирование нового поколения ученых-специалистов в разных сферах.

Журнал целенаправленно знакомит читателя с оригинальными исследованиями авторов в различных областях науки, лучшими образцами научной публицистики.

Публикации журнала предназначены для широкой читательской аудитории – всех тех, кто любит науку. Материалы, публикуемые в журнале, отражают актуальные проблемы и затрагивают интересы всей общественности.

Каждая статья журнала включает обобщающую информацию на английском языке.

Журнал зарегистрирован в INDEXCOPERNICUS.

Про журнал

Міжнародний науковий періодичний журнал " ***Modern Scientific Researches*** " отримав велике визнання серед вітчизняних і зарубіжних інтелектуалів. Сьогодні в журналі публікуються автори з Росії, України, Молдови, Казахстану, Білорусі, Чехії, Болгарії, Литви, Польщі та інших держав.

Дата заснування в 2018 році. **П**еріодичність виходу: 4 рази на рік

Основними цілями журналу є:

- сприяння обміну знаннями в науковому співтоваристві;
- допомога молодим вченим в інформуванні наукової громадськості про їх наукові досягнення;
- створення основи для інновацій і нових наукових підходів, а також відкриттів в невідомих областях;
- сприяння об'єднанню фахових наукових сил і формування нового покоління вчених-фахівців в різних сферах.

Журнал цілеспрямовано знайомить читача з оригінальними дослідженнями авторів в різних областях науки, кращими зразками наукової публіцистики.

Публікації журналу призначені для широкої читацької аудиторії - усіх тих, хто любить науку. Матеріали, що публікуються в журналі, відображають актуальні проблеми і зачіпають інтереси всієї громадськості.

Кожна стаття журналу включає узагальнюючу інформацію англійською мовою.

Журнал зареєстрований в INDEXCOPERNICUS.

About the journal

The International Scientific Periodical Journal " ***Modern Scientific Researches*** " has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars. Today, the journal publishes authors from Russia, Ukraine, Moldova, Kazakhstan, Belarus, Czech Republic, Bulgaria, Lithuania, Poland and other countries.

Journal Established in 2018. **P**eriodicity of publication: quarterly

The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.

Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.

Each article in the journal includes general information in English.

The journal is registered in the INDEXCOPERNICUS.

Требования к статьям

Статьи должны соответствовать тематическому профилю журнала, отвечать международным стандартам научных публикаций и быть оформленными в соответствии с установленными правилами. Они также должны представлять собой изложение результатов оригинального авторского научного исследования, быть вписанными в контекст отечественных и зарубежных исследований по этой тематике, отражать умение автора свободно ориентироваться в существующем библиографическом контексте по затрагиваемым проблемам и адекватно применять общепринятую методологию постановки и решения научных задач.

Все тексты должны быть написаны литературным языком, отредактированы и соответствовать научному стилю речи. **Н**екорректность подбора и недостоверность приводимых авторами фактов, цитат, статистических и социологических данных, имен собственных, географических названий и прочих сведений может стать причиной отклонения присланного материала (в том числе – на этапе регистрации).

Все таблицы и рисунки в статье должны быть пронумерованы, иметь заголовки и ссылки в тексте. Если данные заимствованы из другого источника, на него должна быть дана библиографическая ссылка в виде примечания.

Название статьи, ФИО авторов, учебные заведения (кроме основного языка текста) должны быть представлены и на английском языке.

Статьи должны сопровождаться аннотацией и ключевыми словами на языке основного текста и обязательно на английском языке. Аннотация должна быть выполнена в форме краткого текста, который раскрывает цель и задачи работы, ее структуру и основные полученные выводы. Аннотация представляет собой самостоятельный аналитический текст и должна давать адекватное представление о проведенном исследовании без необходимости обращения к статье. Аннотация на английском (Abstract) должна быть написана грамотным академическим языком.

Приветствуется наличие УДК, ББК, а также (для статей по Экономике) код JEL (https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php)

Принятие материала к рассмотрению не является гарантией его публикации. Зарегистрированные статьи рассматриваются редакцией и при формальном и содержательном соответствии требованиям журнала направляются на экспертное рецензирование, в том числе через открытое обсуждение с помощью веб-ресурса www.sworld.education.

В журнале могут быть размещены только ранее неопубликованные материалы.

Вимоги до статей

Статті повинні відповідати тематичному профілю журналу, відповідати міжнародним стандартам наукових публікацій і бути оформленими відповідно до встановлених правил. Вони також повинні представляти собою виклад результатів оригінального авторського наукового дослідження, бути вписаними в контекст вітчизняних і зарубіжних досліджень з цієї тематики, відображати вміння автора вільно орієнтуватися в існуючому бібліографічному контексті по піднятим проблемам і адекватно застосовувати загальноприйняту методологію постановки і вирішення наукових завдань.

Всі тексти повинні бути написані літературною мовою, відредаговані і відповідати науковому стилю мовлення.

Некоректність підбору і недостовірність наведених авторами фактів, цитат, статистичних та соціологічних даних, власних імен, географічних назв та інших відомостей може стати причиною відхилення надісланого матеріалу (в тому числі - на етапі реєстрації).

Всі таблиці і рисунки в статті повинні бути пронумеровані, мати заголовки і посилання в тексті. Якщо дані запозичені з іншого джерела, на нього повинні бути бібліографічні посилання у вигляді примітки.

Назва статті, ПІБ авторів, навчальні заклади (крім основної мови тексту) повинні бути представлені і на англійській мові.

Статті повинні супроводжуватися анотацією та ключовими словами на мові основного тексту і обов'язково англійською мовою. Анотація повинна бути виконана у формі короткого тексту, який розкриває мету і завдання роботи, її структуру та основні отримані висновки. Анотація представляє собою самостійний аналітичний текст і повинна давати адекватне уявлення про проведене дослідження без необхідності звернення до статті. Анотація англійською (Abstract) повинна бути **н**аписана грамотною академічною мовою.

Заохочується наявність УДК, ББК, а також (для статей по Економіці) код JEL (https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php)

Ухвалення матеріалу до розгляду не є гарантією його публікації. Зареєстровані статті розглядаються редакцією і при формальному і змістовному відповідно до вимог журналу направляються на експертне рецензування, в тому числі через відкрите обговорення за допомогою веб-ресурсу www.sworld.education.

У журналі можуть бути розміщені тільки раніше неопубліковані матеріали.

Requirements for articles

Articles should correspond to the thematic profile of the journal, meet international standards of scientific publications and be formalized in accordance with established rules. They should also be a presentation of the results of the original author's scientific research, be inscribed in the context of domestic and foreign research on this topic, reflect the author's ability to freely navigate in the existing bibliographic context on the problems involved and adequately apply the generally accepted methodology of setting and solving scientific problems.

All texts should be written in literary language, edited and conform to the scientific style of speech. Incorrect selection and unreliability of the facts, quotations, statistical and sociological data, names of own, geographical names and other information cited by the authors can cause the rejection of the submitted material (including at the registration stage).

All tables and figures in the article should be numbered, have headings and links in the text. If the data is borrowed from another source, a bibliographic reference should be given to it in the form of a note.

The title of the article, the full names of authors, educational institutions (except the main text language) should be presented in English.

Articles should be accompanied by an annotation and key words in the language of the main text and must be in English. The abstract should be made in the form of a short text that reveals the purpose and objectives of the work, its structure and main findings. The abstract is an independent analytical text and should give an adequate idea of the research conducted without the need to refer to the article. Abstract in English (Abstract) should be written in a competent academic language.

The presence of UDC, BBK

Acceptance of the material for consideration is not a guarantee of its publication. Registered articles are reviewed by the editorial staff and, when formally and in substance, the requirements of the journal are sent to peer review, including through an open discussion using the web resource *www.sworld.education*

Only previously unpublished materials can be posted in the journal.

Положение об этике публикации научных данных и ее нарушениях

Редакция журнала осознает тот факт, что в академическом сообществе достаточно широко распространены случаи нарушения этики публикации научных исследований. В качестве наиболее заметных и вопиющих можно выделить плагиат, направление в журнал ранее опубликованных материалов, незаконное присвоение результатов чужих научных исследований, а также фальсификацию данных. Мы выступаем против подобных практик.

Редакция убеждена в том, что нарушения авторских прав и моральных норм не только неприемлемы с этической точки зрения, но и служат преградой на пути развития научного знания. Потому мы полагаем, что борьба с этими явлениями должна стать целью и результатом совместных усилий наших авторов, редакторов, рецензентов, читателей и всего академического сообщества. Мы призываем всех заинтересованных лиц сотрудничать и участвовать в обмене информацией в целях борьбы с нарушением этики публикации научных исследований.

Со своей стороны редакция готова приложить все усилия к выявлению и пресечению подобных неприемлемых практик. Мы обещаем принимать соответствующие меры, а также обращать пристальное внимание на любую предоставленную нам информацию, которая будет свидетельствовать о неэтичном поведении того или иного автора.

Обнаружение нарушений этики влечет за собой отказ в публикации. Если будет выявлено, что статья содержит откровенную клевету, нарушает законодательство или нормы авторского права, то редакция считает себя обязанной удалить ее с веб-ресурса и из баз цитирования. Подобные крайние меры могут быть применены исключительно при соблюдении максимальной открытости и публичности.

Положення про етику публікації наукових даних і її порушеннях

Редакція журналу усвідомлює той факт, що в академічній спільноті досить широко поширені випадки порушення етики публікації наукових досліджень. В якості найбільш помітних можна виділити плагіат, відправлення в журнал раніше опублікованих матеріалів, незаконне привласнення результатів чужих наукових досліджень, а також фальсифікацію даних. Ми виступаємо проти подібних практик.

Редакція переконана в тому, що порушення авторських прав і моральних норм не тільки неприйнятні з етичної точки зору, але і служать перешкодою на шляху розвитку наукового знання. Тому ми вважаємо, що боротьба з цими явищами повинна стати метою і результатом спільних зусиль наших авторів, редакторів, рецензентів, читачів і усієї академічної спільноти. Ми закликаємо всіх зацікавлених осіб співпрацювати і брати участь в обміні інформацією з метою боротьби з порушенням етики публікації наукових досліджень.

Зі свого боку редакція готова докласти всіх зусиль до виявлення та припинення подібних неприйнятних практик. Ми обіцяємо вживати відповідних заходів, а також звертати пильну увагу на будь-яку надану нам інформацію, яка буде свідчити про неетичну поведінку того чи іншого автора.

Виявлення порушень етики тягне за собою відмову в публікації. Якщо буде виявлено, що стаття містить відвертий наклеп, порушує законодавство або норми авторського права, то редакція вважає себе зобов'язаною видалити її з веб-ресурсу і з баз цитування. Подібні крайні заходи можуть бути застосовані виключно при дотриманні максимальної відкритості і публічності.

Regulations on the ethics of publication of scientific data and its violations

The editors of the journal are aware of the fact that in the academic community there are quite widespread cases of violation of the ethics of the publication of scientific research. As the most notable and egregious, one can single out plagiarism, the posting of previously published materials, the misappropriation of the results of foreign scientific research, and falsification of data. We oppose such practices.

The editors are convinced that violations of copyrights and moral norms are not only ethically unacceptable, but also serve as a barrier to the development of scientific knowledge. Therefore, we believe that the fight against these phenomena should become the goal and the result of joint efforts of our authors, editors, reviewers, readers and the entire academic community. We encourage all stakeholders to cooperate and participate in the exchange of information in order to combat the violation of the ethics of publication of scientific research.

For its part, the editors are ready to make every effort to identify and suppress such unacceptable practices. We promise to take appropriate measures, as well as pay close attention to any information provided to us, which will indicate unethical behavior of one or another author.

Detection of ethical violations entails refusal to publish. If it is revealed that the article contains outright slander, violates the law or copyright rules, the editorial board considers itself obliged to remove it from the web resource and from the citation bases. Such extreme measures can be applied only with maximum openness and publicity.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-007
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-007

УДК 159.9.07+316.6

PRINCIPLES OF PSYCHOLOGICAL CORRECTION OF OSTRACIZED PERSONALITY

ПРИНЦИПИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОРЕКЦИИ ОСТРАКИЗИРОВАННОЙ ЛИЧНОСТИ

Nazarevich V. V. / Назаревич В. В.,
Ph.D., Associate Professor / к. псих. н., доцент
Rivne State University of Humanities, Rivne, Mira, 13, 33013 /
Ровенский государственный гуманитарный университет,
Ровно, Мира, 13, 33013

Аннотация. *Статья посвящена определению принципов коррекционной работы в системе психологического сопровождения остракизированной личности. Особое внимание уделено анализу основных психологических теорий указанной темы и систематизации их для расширения дифференциальных особенностей формирования коррекционного подхода.*

Предпринята попытка анализа особенностей и закономерностей ситематизации принципов психологической коррекции остракизированного индивида, основанных на специфике феномена социального отчуждения, и предпосылках остракизации индивида в образовательном пространстве: модель поведения человека; низкий уровень регулирования мотивации; низкий уровень саморегуляции психоэмоциональных состояний; личностная неопределенность индивида.

Освещены основные научные взгляды и теории, которые описывают явление социального отторжения, основанные на подходах к работе с остракизированной личностью. Становления индивида, и процесса его активного взаимодействия с социумом.

Определено, что коррекционная работа в системе психологического сопровождения остракизированного индивида требует комплексной работы, обуславливает внедрение следующих форм взаимодействия: индивидуальной: процесс психологической работы с различными эмоциональными реакциями индивида на ситуацию исключения; семейной: эмоционально-сосредоточенная семейная работа, которая формируется на стремлении создания безопасных связей среди проблемных членов семьи; групповой: отслеживание конфликтных моделей взаимодействия, причинами которых могут быть проблемы идентичности отдельных индивидов в середине группы.

Указано на взаимозависимость особенностей формирования подходов и форм взаимодействия, подтверждена важность изучения методов психологического сопровождения в контексте системного анализа проявлений остракизма в образовательном пространстве.

Рассмотрены принципи формирования этапов коррекционной работы с остракизованной личностью просоциальности по Я. Авраам: совместное рассмотрение социальной среды индивида и его особенностей; изучение процесса взаимодействия остракизма со сверстниками; формирование конкретных задач и построения программы по развитию социальных навыков.

Сделаны выводы в системе психологической коррекционной работы с остракизированными, внедрение предложенных принципов в систему образования дает возможность системного сопровождения лица и предупреждения возникновения новых факторов и предпосылок формирования остракизаторських тенденций, экологического сопровождения остракизированного индивида и его выход из статуса - «Изгой». Дальнейшее рассмотрение проблемы видим в более развернутом изучении основных проявлений и первоисточников формирования тенденций остракизма в среде образования, изучении методологического инструментария для диагностики и предупреждения данной проблемы.

Ключевые слова: *психологическая коррекция остракизма, остракизм, изгой, коррекционная работа, принципы психологического сопровождения.*

Вступление.

Явление остракизма как отдельного проявления издевательств стало актуальным для мирового психологического пространства в 80 – х годах XX века. Исследование негативного межличностного опыта, который изучался, прежде всего в лабораторных условиях, и сосредоточен на чувствах индивидов, которые подвергаются исключению, стали фундаментом для расширения спектра экспериментов в области жизнедеятельности и взаимоотношений отдельных групп, включая систему образовательной среды и проявлений остракизаторских тенденций в пространстве образования.

Данные мировой статистики: явления остракизма в системе образовательного пространства, указывают на то, что 5 – 10% школьников – являются жертвами школьных издевательств, часто страдают от проявлений негативизма со стороны сверстников, и испытывают «немое» отторжения группы. Эксперты-психологи рекомендуют усиление профилактической и коррекционной работы, для уменьшения уровня формирования остракизаторських проявлений и тенденций с целью предотвращения буллинга и других форм унижения личности.

По мнению социальных психологов, личность имеет сильное желание устанавливать и поддерживать безопасное и положительное членство в социальной группе, обусловленное принципиальной необходимостью принадлежать. Опираясь на принципы эволюционной психологии, такая необходимость часто объясняется с точки зрения возможностей защиты и продолжения рода, представленных групповым членством, и поэтому, вероятно, развилась путем естественного отбора среди других социальных видов. Как следствие, страх перед исключением из важных социальных групп и отношений, глубоко укоренен у индивидов, как и склонность, реагировать с тревогой и болью, на проявление исключения, что становится причиной замалчивания явления остракизма.

В Украине за последнее десятилетие проведено числительное количество исследований: стегматизация, буллинг, школьные издевательства, слухообразование, их последствия, для участников образовательного процесса и др. При этом большинство исследований сконцентрировано на проявлениях открытой агрессии, и отвергают понятие остракизма, что приводит к выводу нивелирования проблемы «немого» исключения индивидов с группового пространства, в нашем случае мы делаем попытки корекции, еще не непроявленном этапе издевательств над личностью.

Исследование остракизма, также распространились на организационный контекст образовательных систем, поскольку теоретически доказано, что во многих случаях данное явление – особенно опасно, поскольку жертвы не могут просто покинуть учебное пространство и стать участниками другой деструктивной группы. Психологические реакции на могут негативно влиять на успешность и конструктивность протекания всего учебного процесса вцелом, и формировать атолерантное обучающее пространство.

Методы работы и предупреждения возникновения проявлений отвержения отдельных индивидов должны основываться на природе возникновения конкретной формы феномена и среды образования явления.

Следовательно, актуальность темы исследования обусловлена необходимостью внедрения методологического инструментария, и принципов его применения в образовательной среде с учетом психолого-педагогических аспектов социального взаимодействия и участников психологической службы и остракизированного индивида.

Анализ последних исследований и публикаций.

Остракизм – социальное взаимодействие, при котором один или несколько членов группы игнорируются и исключаются, значимым лицом или соответствующей группой (Williams K. D., 2013). Исследование остракизма и его последствий, проводились в различных формах: лабораторные эксперименты (Stroud L. R., 2000; Eisenberger N. I., 2003), качественный анализ (Zadro L., Williams K. D., 2006). Явление остракизма является распространенным и вредным в среде образования (Williams K. D. 2007; Eisenberger N. I., 2003; Gunnar M. R., 2003). Проявление остракизма оказывают влияние на поведение участников образовательного процесса (Hitlan R. T., 2006; Jones E. E., 2009; Jahanzeb S., 2018).

Уклонение касается "умышленного и систематического исключения лица, когда-то являющегося членом группы"(Anderson J. W., 2009). Отклонение использовался для обращения внимания на отказ создать и поддерживать хотя бы временный союз или отношения с группой или лицом (Leary MR, 2005; Blackhart RF, 2009), тогда как социальное отчуждение обозначает ситуации отказа отдельному лицу, в ценном социальном контакте с другими (Twenge JM, 2001).

Формулировка цели статьи. Осуществить теоретический анализ принципов психологической коррекции остракизированной личности. Осветить основные положения научных публикаций по указанной теме, систематизировать их, указать на систему коррекционной работы.

Согласно указанной цели, были выдвинуты следующие задачи:

1. Проанализировать особенности и закономерности формирования принципов психологической коррекции остракизированного индивида;
2. Указать на взаимозависимость формирования подходов и форм взаимодействия;
3. Осветить принципы формирования этапов коррекционной работы с остракизированной личностью.

Основной текст.

Феномен социального отчуждения – остракизма, проявляется в пассивном игнорировании индивида социальной группой сверстников, к которой он принадлежит. Проявление «невидимости» является активным элементом неприятия в образовательной среде, и осуществляет активного влияние на формирование и реформирование психики остракизированного, нуждающегося в психологическом вмешательстве широкого спектра: помощь родителей, учителя, консультанта или психолога школы [5].

Cillessen T. и Sigrin K. в 2016 году, было проведено исследование, результаты которого свидетельствуют о наличии эпизодов насилия в образовательном пространстве. В эксперименте участвовали 26 тыс. учеников с 4 по 12 классы, опрос проводился с 2009 по 2015 год, учитывались эпизоды «прямого» насилия – физического, и вербального – слухи, лживые наговоры, бойкоты, запреты на взаимодействие с отдельными индивидами, и другие действия, свидетельствующие об исключении отдельных лиц из социальной жизни группы и пространства в целом [4]. Полученные данные исследования показывают, что 23% лиц 4 – 6 классов, 19% учащихся 7 – 9 классов и 15% учащихся 10 – 12 классов, хотя бы один раз были жертвами социального отторжения [8].

Социологические опросы показывают, что с возрастом количество учеников, которые подвергаются социальному отторжению – уменьшается. Но индивидам, которые прошли через социальное исключений в раннем возрасте, трудно выйти из статуса «остракизированного», возникают проблемы психоэмоционального характера личностных проявлений, снижается успеваемость обучения, проявляется протест на посещение учебных учреждений. Наблюдается: снижение самооценки, склонность к одиночеству, во избежание контакте с другими. У подростков, возможно появление симптомов депрессии, тревожности, в тяжелых случаях: склонность к суициду [9]. У лиц, прошедших через социальное отторжение, наблюдаются трудности с установлением контактов со сверстниками, адаптацией к новым ситуациям, проявляется скептицизм относительно ценности дружеских связей, доминирует ощущение незащищенности (даже во взрослом возрасте), не формируется чувство принадлежности к группам [5].

Итак, явление социального отторжения, является распространенной проблемой в среде образования и оказывает влияние на дальнейшее становление остракизированной личности в зрелом возрасте. Очевидно, что данная проблема требует комплексного психологического вмешательства на уровне: индивида, семьи, группы и общества [2].

Ученые Пенсильванского университета выделяют следующие предпосылки остракизации индивида в образовательном пространстве:

• Модель поведения личности – шаблоны поведенческих сценариев индивида, характеризующих его деятельность и социальное взаимодействие;

• Низкий уровень регулирования мотивации – склонность индивида к апатичным настроениям, равнодушие к участию в общественной деятельности;

• Низкий уровень саморегуляции психоэмоциональных состояний – неумение управлять собственными асоциальными проявлениями, эмоциями и импульсами. Склонность к лабильности эмоциональных состояний личности, вспышкам агрессии, истерии [13];

• Личностная неопределенность индивида – отсутствие у личности большого количества точной информации о своих поведенческих и когнитивных проявлениях. Она включает непонимание или фрустрацию относительно структурных компонентов существования личности [8].

Анализ вышеуказанных предпосылок и последствий остракизма в

пространстве образования, требует детального рассмотрения теорий остракизации, для обоснования принципов коррекции остракизма в образовательной среде.

Существует четыре основных теории, описывающие явление социального отторжения, основанные на подходах к работе с остракизированой личностью (см. рис. 1.):

- ***I подход.*** Акцент – на социальной компетентности индивида. Центральным фактором, который отвечает за социально-психологическую адаптацию в группе, считаются личностные свойства и поведенческие особенности. В рамках этого подхода коррекция строится на развитии социальных навычек – как в индивидуальной работе, так и в группе детей с похожими проблемами.
- ***II подход.*** Акцент – на динамических процессах, происходящих в группе. В этом случае ответственность за остракизацию лежит на группе, а основными направлением психологического вмешательства является работа с группой, к которой принадлежит индивид [10].
- ***III подход.*** Акцент – на проблемах в ранних отношениях остракизированной личности с родителями, и в семейной ситуации в настоящее время. Психологическая работа в данном подходе направлена на семейную систему, на взаимодействие с сиблингами и родителями и на формирование новых производительных схем взаимоотношений с ними.
- ***IV подход.*** Акцент – на организации социальной среды, в целях воспитания и формирования ценностей, которые прививаются учащимся, по убеждению конкретного учителя и его отношение к социальному отторжению [1]. Проводится работа со школьной системой, с педагогическим коллективом в целом и классным руководителем в частности. Проявление и осознание ценностей, которые транслируются ученикам, позволяет избегать проявлений социального отторжения.

Рис. 1. Подходы при работе с остракизированной личностью.

Разнообразие подходов к работе с откинутым индивидом, требует соответствующего спектра форм психологического взаимодействия:

☐ *Индивидуальная*: процесс психологической работы с различными эмоциональными реакциями индивида на ситуацию исключения. Каждый тип эмоционального реагирования требует иного процесса вмешательства со стороны психолога. Первичные адаптивные реакции, требующие безусловного разрешения на их проявление и доступ к адаптивной информации. Первичные неадекватные эмоции, нуждаются в помощи в их высвобождения для самостоятельного определения индивидом основных неудовлетворенных потребностей. Вторичные реактивные реакции, потребует эмпатического исследования, чтобы выявить последовательность эмоций, которые им предшествовали. Инструментальные ответы эмоций, должны быть изучены, для повышения осведомленности о них и механизмах их функционирования в ситуации остракизироанного индивида [4].

☐ *Семейная:* эмоционально-сосредоточенная семейная работа, которая формируется на стремлении создания безопасных связей среди проблемных членов семьи. Этот подход проводится в три этапа:

- деэскалация негативных циклов взаимодействия, которые усиливают конфликт и опасные связи между родителями и детьми;
- реструктуризация взаимодействия, для формирования положительных циклов родительской доступности и отзывчивости, чтобы предложить ребенку или подростку безопасное убежище и надежную опору [7];
- консолидация новых циклов и безопасных связей.

Основное внимание семейной формы работы с остракизированными индивидами, уделяется укреплению родительского реагирования, направленна на формирования экологической семейной системы, путем: рекрутинга и укрепления родительского эмоционального реагирования на детей; доступ и уточнения потребностей привязанности детей; содействие и формирование взаимодействий: от родителей к ребенку [11].

☐ *Групповая:* отслеживание конфликтных моделей взаимодействия, причинами которых могут быть проблемы идентичности отдельных индивидов в середине группы, неудовлетворения потребностей: поддержки или чувство ценности.

Групповая форма взаимодействия предполагает формирование структурно-эмоциональных изменений внутри группы или представление о себе, каждого из участников процесса; психологическое воздействие на аспекты реляционной работы: идентичности, силы и притяжения, принятия [14].

Я. Авраам определяет следующие признаки эффективного применения вышеупомянутых форм коррекционной работы с остракизированными личностями:

- Индивид умеет присоединяться к группам;
- Способен находиться внутри группы, принадлежать ей в течение определенного времени. Продолжительность времени определяется возрастом ребенка, дружеское взаимодействие детей 3-4 лет (от 5 до 10

минут);

- Получает удовольствие от встречи со сверстниками и взаимодействия с ними;
- Индивид может закончить взаимодействие в тот момент, когда он в этом нуждается. Группа не остракизирует его, но от сам прекращает общение из-за своего желания [17].

Путем анализа вышесказанного, было выделено следующие этапы коррекционной работы с осткризированной личностью, с учетом подходов, форм и признаков эффективности коррекционного процесса в среде образования (см. рис. 2):

Этап 1. Совместное рассмотрение социальной среды индивида и его особенностей. Остракиз часто не понимает правил взаимодействия и взаимосуществования группы, обуславливает следующие задачи работы психолога:

1) выяснить, как индивид воспринимает окружающую социальную среду, насколько он осознает ее особенности, и свой статус в группе;
2) мотивировать человека на общую психологическую работу;
3) сформулировать путем совместного взаимодействия конкретные задачи психологической работы [19].

Этап 2. Совместное изучение процесса взаимодействия остракиза со сверстниками. Изучение характерологических особенностей общения индивида со сверстниками: определение роли индивида при взаимодействии, построение логической последовательности событий – осознание ребенком причинно-обусловленных связей его поведения и ситуации исключения. Знакомство психолога с одноклассниками ребенка, учителями, создание представлений о стиле их воспитания, об их отношении к остракизированной личностью и другими участниками образовательного процесса [15].

Этап 3. Изучение внутреннего мира индивида. Развитие у ребенка внутреннего понимания, которое позволит наблюдать за своими мыслями, чувствами и потребностями, которые возникают при общении.

Этап 4. Оценка социальных навыков остракиза и выявления его слабых сторон. Оценки базовых социальных навыков индивида, определение социально усвоенных норм и правил. Понимание особенностей мировоззрения ребенка, его отношение с окружающим миром [13].

Этап 5. Формирование конкретных задач и построения программы по развитию социальных навыков. Создание плана индивидуальной работы:

1) объяснения смысла и содержания, формируемых социальных навыков;
2) тренировки социальных навыков во время встреч;
3) рефлексия – обсуждение того, что происходило с индивидом во время тренировки навыков;
4) домашнее задание при тренировке нужных умений дома и в школе [3].

Внедрение вышеуказанных психологических этапов коррекционной работы в процессе взаимодействия между индивидом и окружающей средой стимулирует мотивацию поиска и использования адекватных принципов психологической коррекции остракизироанной личности:

- ✓ Включенность в систему интроспекции – обеспечение изучения психических процессов индивидами, которые подвергаются социальному исключению [12];
- ✓ Включенность в систему коммуникаций – формирование и развитие контактов между остракизом и группой индивидов, к которой он принадлежит;
- ✓ Включенность в системы опосредованного взаимодействия – обеспечение активного взаимодействия членов образовательного процесса, через вербальные коммуникации индивидов;
- ✓ Включенность в системы не опосредованного взаимодействия – формирование у остракиза механизмов межличностного восприятия и понимания членов группы и пространства в целом, через каналы невербальной коммуникации;
- ✓ Включенность актуальных социальных навыков – отслеживание осознания выключенным индивидом, уместных в деятельности, обстоятельствах во времени форм взаимодействия с другими [9];
- ✓ Фиксация и внедрение социальной компетенции в пространство – тренировка уже сформированных качеств личности, которые включают: ясное ценностное понимание социальной действительности, конкретное социальное знание как руководство к действию, субъектную способность к самоопределению, самоуправлению и нормотворчеству [18].

Рис. 2. Этапи корекционной работы с остракилированной личностью по Я. Автраам.

Применение предложенных принципов психологической коррекции остракизированного индивида дает возможность системного сопровождения лица и предупреждения возникновения новых факторов и предпосылок формирования остракизаторських тенденций в сфере образования. Принципы помогают осуществлять коррекционную работу с учетом первоисточников формирования явления остракизма в учебном пространстве, делают реальным внедрение экологического сопровождения остракизироанного индивида и его

выход из статуса – «изгой» с помощью методов преднамеренной и осознанной корректировки деструктивных поведенческих проявлений всех участников процесса.

Заключение и выводы. Теоретический анализ принципов психологической коррекции остракизированной личности в учебной среде позволил систематизировать следующие предпосылки остракизации: шаблоны поведенческих сценариев индивида, характеризующих его деятельность и социальное взаимодействие; склонность индивида к апатичным настроениям, равнодушие к участию в общественной деятельности; неумение управлять собственными асоциальными проявлениями, эмоциями и импульсами; личностная неопределенность индивида.

Анализируя теоретические сведения, освещающие проблему формирования принципов внедрения кореекцийнои работы, исследованно что существует несколько основных теории, описывающих явление социального отторжения: социальной компетентности индивида – центральным фактором работы является социально-психологическая адаптация ученика; динамических процессов группы – ответственность за проявления остракизма лежит на группе, а основным направлением вмешательства является профилактическая работа с группой; ранних детско-родительских отношений – работа с взаимоотношениями остракиза с родителями и референтными лицами, формирование новых конструктивных сценариев общения; организации социальной среды – работа с целями воспитания, внедряются ученикам педагогами.

На основе обобщения состояния разработанной проблемы указано на такие формы психологической работы с откинутым индивидом:

☐ *Индивидуальная:* процесс психологической работы с различными эмоциональными реакциями индивида на ситуацию исключения. Каждый тип эмоционального реагирования требует иного процесса вмешательства со стороны психолога.

☐ *Семейная:* эмоционально-сосредоточенная семейная работа, которая формируется на стремлении создания безопасных связей среди проблемных членов семьи.

☐ *Групповая:* отслеживание конфликтных моделей взаимодействия, причинами которых могут быть проблемы идентичности отдельных индивидов в середине группы, неудовлетворение потребностей: поддержки или чувства ценности.

Представлено и проанализировано следующую классификацию признаков эффективности коррекционного воздействия на личность остракиза: индивид умеет присоединяться к группам; способен находиться внутри группы, принадлежать ей в течение определенного времени; получает удовольствие от встречи со сверстниками и взаимодействия с ними; индивид может закончить взаимодействие в тот момент, когда он в этом нуждается.

Освещены и теоретически обоснованы следующие этапы коррекционной работы с остракизированной личностью:

- Совместное рассмотрение социальной среды индивида и ее особенностей.

- Совместное изучение процесса взаимодействия остракиза со сверстниками.
- Изучение внутреннего мира индивида.
- Оценка социальных навыков остракиза и выявления его слабых сторон.
- Формирование конкретных задач и построения программы по развитию социальных навыков. Создание плана индивидуальной работы.

Предпринята попытка внедрения принципов психологической коррекции остракизированной личности на основе этапов психологической работы:

• Включенность в систему интроспекции;
• Включенность в систему коммуникаций;
• Включенность в системы опосредованного взаимодействия;
• Включенность в системы не опосредованного взаимодействия;
• Включенность актуальных социальных навыков;
• Фиксация и внедрение социальной компетенции в пространство.

Выявлено, что внедрение предложенных принципов психологической коррекции в системе образования дает возможность системного сопровождения индивида и предупреждения возникновения новых факторов и предпосылок формирования остракизаторських тенденций, и делает реальным внедрение экологического сопровождения остракизированного индивида и его выход из статуса – «изгой». С помощью методов преднамеренной и осознанной корректировки деструктивных поведенческих проявлений всех участников процесса.

Дальнейшее рассмотрение этой проблемы видится в более развернутом изучении основных проявлений и первоисточников формирования тенденций остракизма в среде образования, изучении методологического инструментария для диагностики и предупреждения данной проблемы.

Литература:

1. Браун, Р. Межгрупповые отношения. Перспективы социальной психологии. – Москва: Эксмо, 2015.

2. Науменко, Л. Ю. Воспитательная работа по предотвращению изоляционизма и ксенофобии среди студентов Днепропетровской государственной медицинской академии // Медицинские перспективы, 2013. – Вып. 4. – С. 12-16.

3. Риттер, Ф. Э. Для того, чтобы узнать: как последовательность тем влияет на учебу // Оксфордская серия о когнитивных моделях и структурах. – Оксфорд; Нью-Йорк: Oxford University Press, 2007.

4. Скулкина, Е. Н. Индивидуально-психологические детерминанты формирования социальных установок ксенофобия у подростков // Психопедагогика в правоохранительных органах, 2015. – Вып. 60. – С. 58-60.

5. Фишер, А. Ф. Отсутствие группы обобщения к индивиду является угрозой для исследования человеческих предметов // PNAS, 2018. – Вып. 27. – С. 6106-6115.

6. Atkinson A., Adolphs R. The neuropsychology of face perception: beyond simple dissociations and functional selectivity // Philosophical Transactions of the

Royal Society of London. – Series B: Biological Sciences, 2013. – 366. – p. 1726-1738.

7. Cunningham W., Brosch T. Motivational salience: amygdala tuning from traits, needs, values, and goals // Current Directions in Psychological Science, 2012. – 21. – p. 54-59.

8. Masten C.L. An fMRI investigation of empathy for 'social pain "and subsequent prosocial behavior // Neuroimage, 2011. – 55. – p. 381-388.

9. Anderson J. W. Organizational shunning: the disciplinary functions of "non-sense" // Atl. J. Commun, 2009. – 17. – p. 36-50.

10. Blackhart G. C., Nelson B. C., Knowles M. L., Baumeister R. F. Rejection elicits emotional reactions but neither causes immediate distress nor lowers self-esteem: a meta-analytic review of 192 studies on social exclusion // Pers. Soc. Psychol. Rev, 2009. – 13. – p. 269-309.

11. Eisenberger N. I., Lieberman M. D., Williams K. D. Does rejection hurt? An fMRI study of social exclusion // Science, 2003. – 302. – p. 290-292.

12. Gunnar M. R., Sebanc A. M., Tout K., Donzella B., Dulmen M. M. Peer rejection, temperament, and cortisol activity in preschoolers // Dev. Psychobiol, 2003. – 43. – p. 346-368.

13. Hitlan R. T., Cliffton R. J., DeSoto M. C. Perceived exclusion in the workplace: the moderating effects of gender on work-related attitudes and psychological health // N. Am. J. Psychol, 2006. – 8. – p. 217-236.

14. Jahanzeb S., Fatima T., Malik M. A. R. Supervisor ostracism and defensive silence: a differential needs approach // Eur. J. Work Organ. Psychol, 2018. – 27. – p. 430-440.

15. Jones E. E., Carter-Sowell A. R., Kelly J. R., Williams K. D. I'm out of the loop ": ostracism through information exclusion // Group Process. Intergroup Relat, 2012. – 12. – p. 157-174.

16. Leary M. R. "Varieties of interpersonal rejection," in Sydney Symposium of Social Psychology series // The Social Outcast. – New York, NY: Psychology Press, 2005. – 3. – p. 35-51.

17. Stroud L. R., Tanofsky-Kraff M., Wilfley D. E., Salovey P. The Yale Interpersonal Stressor (YIPS): affective, physiological, and behavioral responses to a novel interpersonal rejection paradigm // Ann. Behav. Med, 2000. – 22. – p. 204-212.

18. Williams K. D., Forgas J. P., Von Hippel W. The Social Outcast: Ostracism, Social Exclusion, Rejection, and Bullying. – New York, NY: Psychology Press, 2013.

19. Zadro L., Williams K. D. How do you teach the power of ostracism? Evaluating the train ride demonstration // Soc. Influ, 2006. – 1. – p. 81-104.

Abstract. *The article is devoted to the definition of the principles of correctional work in the system of psychological support of the ostracized personality. Particular attention has been paid to the analysis of the main psychological theories on this topic and their systematization to expand the differential features of the formation of a correctional approach.*

An attempt to analyze the features and patterns of systematization of the principles of psychological correction of the ostracized individual has been made, which are based on the specifics of the phenomenon of social alienation and the prerequisites for ostracization of the

individual in the educational space: model of behavior; low level of motivation regulation; low level of self-regulation of psycho-emotional states; personal uncertainty of the individual.

The main scientific views and theories that describe the phenomenon of social rejection, based on approaches to working with ostracized personality, formation of the individual, and the process of his active interaction with society have been highlighted.

It has been determined that correctional work in the system of psychological support of the ostracized individual requires complex work, which leads to the introduction of the following forms of interaction: individual - the process of psychological work with different emotional reactions of the individual to the situation of exclusion; family - emotionally-focused family work, which is formed on the desire to create safe relationships among troubled family members; group - tracking conflicting patterns of interaction, the causes of which may be problems of identity of individuals within the group.

The interdependence of the peculiarities of the formation of approaches and forms of interaction has been pointed out, the importance of studying the methods of psychological support in the context of the systematic analysis of the manifestations of ostracism in the educational space has been confirmed.

The stages of correctional work with the ostracized personality of prosociality according to J. Abraham have been considered: joint consideration of the social environment of the individual and their features; study of the process of interaction of ostracism with peers; formation of specific tasks and building a program for the development of social skills.

Conclusions in the system of psychological correctional work with ostracized individuals have been made. According to them the introduction of the proposed principles in the educational system allows systematic support of the person and prevention of new factors and prerequisites for the formation of ostracizing tendencies, ecological support of ostracized individual and their exit from the status - "exile". We see further consideration of the problem in a more detailed study of the main manifestations and primary sources of the formation of trends in ostracism in the educational environment, the study of methodological tools for the diagnosis and prevention of this problem.

Key words: *psychological correction, ostracism, ostracism, exile, correctional work, principles of psychological support.*

© Назаревич В.В.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-043
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-043

УДК 159.9

MOTHERHOOD AND CULTURAL AND HISTORICAL TRADITIONS

МАТЕРИНСТВО ТА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ

Nakonechna A.V./ Наконечна А. В.

Анотація: *В статті викладено цілісне бачення феномена материнства в контексті культурно-історичних традицій. Визначено, що материнство виступає як специфічний феномен сучасного життя, унікальний механізм фізичного і соціокультурного відтворення людини. Показаний взаємозв'язок материнства з розвитком культури. Описано, що спочатку для дитини культурний простір зосереджується навколо матері.*

Ключові слова: *материнство, феномен материнства, дитина, культурно-історичні традиції, соціокультура, звичаї, традиції, суспільство, людина.*

Проблема дослідження.

Положення жінки в соціумі, її місце та роль в різноманітній системі суспільних відносин, завжди були пов'язані з материнством. Про це засвідчують багато чисельні образи жінок, зафіксовані і збережені у різноманітних формах матеріальної та духовної культури [1]. Сучасна концепція пренатального виховання почала розвиватися з утворенням «Всесвітньої організації національних асоціацій пренатального виховання» (ОМАЕР) та активності її президента А.Бертіна [3]. Одна з основних цілей ОМАЕР просвіта подружніх пар в питаннях здорового материнства і батьківства та гармонійний розвиток дітей, які мають народитися [2]. Сьогодні спостерігається консервативний стереотип сприйняття жінки, її призначення. Науково-технічні, соціально-політичні перетворення призвели до підвищення освітнього та професійного рівнів жінок, зростанню їх ролі в усіх сферах громадського життя, та одночасно сприяли виникненню таких явищ, як криза сім'ї, девальвація материнства на соціальному та індивідуальному рівнях. Це призвело до маси проблем, спорів, питань про те, що нас очікує у майбутньому, що буде з людством, як воно зможе вижити, як буде відтворюватися в фізич ному і соціальному планах [1]. Описані підходи, не дивлячись на суттєві відмінності, поєднує те, що материнство розглядається та оцінюється як одна із соціальних функцій жінки, в той час як явно відчувається потреба в дослідженні материнства як якісної цілісності. Розглядаючи проблему з цих позицій, материнство виступає як одне з найбільш значущих явищ культури. З співчуттям можна констатувати, що материнство як тема дослідження в філософії, в соціальних та природничих науках не достатньо розроблена. За цим стоїть недостатня визначність поняття материнства, яке по своєму обсягу, змісту і значимістю є фундаментальним для життя суспільства [10]. У зв'язку з цим зафіксоване зростання науково-дослідницького інтересу до жіночої проблематики, а також виникло багато концепцій та відповідно шляхів рішення жіночих проблем.

Аналіз останніх досліджень.

Дослідження материнства в різних теоретичних напрямках показало широту вивчення даного питання. Кожний окремий напрям розглядає материнство в рамках своїх концепцій. Данні різних наук: археології,

етнографії, історії мистецтва, релігії, філософії дають багатоаспектний матеріал для наукового аналізу зв'язку материнства з розвитком культури [1]. При всій різноманітності існуючих напрямків та концепцій їх можна звести до двох основних підходів [2]. Перший з них можна назвати традиційним чи патріархальним. В рамках такого підходу материнство розгляддається з природно-біологіних позицій та представляється єдиною формою самореалізації жінки, призначене їй від природи. Версія природно-біологічного призначення жінки має давню історію. Мислителі минулого, починаючи з старовини та до XX століття, розглядали жінку як знаряддя продовження роду та вважали материнство головним призначенням жінки. Дуже цікавий погляд на материнство виразив К.Г. Юнг, запропонувавши цілий ряд архетипів материнства: від жінки, яка повністю втрачає себе і розчиняється в материнстві, проживаючи тим самим не своє життя, а життя своїх дітей, заважаючи при цьому їх власної самоідентичності, до жінки, холодної до материнства. К.Г. Юнг вважав, що «мати перший світ дитини і останній світ дорослого » [12]. Англійський педіатр і психоаналітик Д.Віннікот, який ввів в психоаналіз нове поняття «досить хороша мати» знявши з жіночих плечей тягар непомірної відповідальності, яку повинна була відчувати кожна жінка, яка вирішила стати матір'ю (теорія об'єктних відносин) [6]. «Досить хороша », в розумінні Віннікота, це та мати, яка здатна відчувати малюка і адекватно задовольняти його первинні потреби, що не привносить в цей процес своїх надмірних страхів або бажань. Д.Віннікот одним з перших описав той особливий стан злиття з дитиною, в якому знаходиться кожна молода мати. Цей стан є у будь-якої жінки, якщо вона довіряє своїм почуттям і тілу, не звертаючи уваги на привнесені ззовні директивні установки. Революційність ідей Д.Віннікота виявлялася в тому, що він дав жінці можливість не прагнути бути ідеальною, а рекомендував їй бути самою собою і віддатися своїм інстинктам [6]. Сучасність представляє нам унікальну можливість порівняльного аналізу різних типів культур, як традиційних з домінуванням матріархальних або патріархальних цінностей, так і біархатних, які відображають кардинальні зрушення в розвитку суспільства, в суспільній свідомості, що пов'язано з змінами положення жінки в соціумі.

Мета дослідження теоретично обґрунтувати вивчення проблеми материнства з позиції культурно-історичних традицій.

Виклад основного матеріалу.

Безсумнівно, всебічне дослідження такого складного і унікального явища, як материнство, неможливо здійснити в рамках одного наукового напрямку, потрібні дослідження, міждисциплінарного характеру. Філософсько-культурологічний аналіз, дозволив по-перше, виявити соціокультурну роль материнства; по-друге, показати, що різні грані розгляду материнства диктуються саме культурою; по-третє , визначити, які форми свідомості можуть бути репрезентантами материнства як виразної якісної цілісності; в четвертих, обозначити в цілому дослідницьке поле проблеми материнства, яке представлено різноманітними областями знань, показав специфіку їх розгляду та цілісного бачення феномена материнства [11]. В соціально-філософській

літературі виділяють чотири основних напрямки в дослідженні вищевказаних проблем: патріархальне, економічне, демографічне та егалітарне [8]. З одного боку, будучи основною категорією свідомості, образ матері, включаючись в різні сукупності значень, символів суспільної свідомості, присвоюється суб'єктом, заломлюється через його систему цінностей і світогляд, отримуючи той чи інший зміст, задає відношення суб'єктів щодо реальності. З іншого боку, будучи інтегративним відображенням материнства як явища, характерного для конкретної соціокультурної реальності, і регулятором поведінки суб'єктів, образ матері накладає відбиток на реалізацію материнських функцій. Такий підхід, можливо здійснити на базі філософсько-культурологічного аналізу, який веде до теоретичного відтворення цілісного образу материнства як феномена культури [10]. У широкому спектрі проявів материнства кожна наука поглиблено вивчає свій аспект. В психологічних дослідженнях приділяють увагу психологічній готовності жінки до материнства, та форми девіантної поведінки матерів. В соціологічних дослідженнях описані оптимальні моделі відтворення населення. Фізіологів більш цікавлять соматичні зміни у вагітної жінки [5]. Але всім цим дослідженням, на наш погляд, не вистачає важливих компонентів: визначення духовної сутності материнства, моральних основ в його проявах, ідеалів материнства в тій чи іншій культурі, виявлення їх світоглядної, аксіологічної і моральної обумовленості [8]. На думку І.Б.Добрякова для реалізації вказаних задач материнство потрібно розглядати з наступних основних позицій: по-перше, в культурно-історичному контексті як специфічний механізм трансляції культури, необхідно приділити увагу особливостям розвитку суспільства, його зрілості, характеру взаємостосунків між статями, як певний символ, художній образ, вищу моральну цінність, втілення таких якостей, як любов, жертовність, відповідальність; по-друге, з точки зору суспільства, розглянути механізм фізичного та соціального відтворення людини, форму розділення праці по статевим ознакам, визначаючим соціальний статус представників різних статей, різних груп жінок (тих у кого є діти, бездітних, заміжніх, незаміжніх); по-третє, необхідно приділити увагу сім’ї, реалізації її основних функцій, проблеми батьківства, взаємостосунки різних поколінь, моделей сімейних відносин; в четвертих, розвиток особистості жінки, який несе важливу соціальну функцію, період життя, форму самореалізації [7].

Новіші дослідження в різних областях науки створюють нові грані розглядду проблеми материнства, висуваючи на перший план саме соціокультурний аспект, роблячи нагальною необхідність спеціального розгляду материнства в плані його соціокультурної ролі і тих змін, які відбуваються в сім'ї, в суспільстві, в соціальному становищі жінки, її життєвому укладі, в її сімейних і позасімейних орієнтаціях [7]. Філософсько-культурологічний аналіз феномена материнства дозволяє визначити його соціокультурну значимість в процесі пошуку нової парадигми культури, вироблення біархатних орієнтирів її розвитку. В той же час, як вказують А.І.Антонов і В.М.Медков становлення материнства як соціального інституту стало важливим етапом в історії людського суспільства [2]. Шанування і повагу

жінки-матері, материнське благословення, материнські руки, материнська любов і відданість оспівані поетами, художниками, музикантами всіх часів і народів. У творах мистецтва, в народному фольклорі, піснях і казках, легендах і прислів'ях, навіть в назвах квітів (мати-й-мачуха) відбилося розуміння материнства як найважливішої основи загальнокультурного розвитку. Досліджуючи сутність материнства, як культурологічної складової А.І.Антонов, В.М.Медков вказують, що важливим для розуміння соціокультурного феномену материнства, необхідно враховувати наступні напрями: материнство як соціокультурний феномен імпліцитно містить в собі генезис всієї людської культури, всього суспільно-історичного, морального і сімейного досвіду людства; сутність материнства може бути зрозуміла тільки в повному контексті всієї культури, причому не як її частина або сторона, а як її типологічна характеристика, яка виражається в певних параметрах: матріархальних цінностях, орієнтирах культури, що відображають систему спорідненості і відповідну їй організацію суспільства; соціокультурна роль материнства полягає в тому, що вона виступає в якості основи міжпоколінної трансмісії культури, передачі базових цінностей культури, збереження її постфігуративних елементів, забезпечуючи тим самим її стійкість і стабільність; материнство в соціокультурному плані пов'язано з більш архаїчними пластами культури; матрицентрізм характеризується центральним становищем жінки в соціальній структурі та релігії, закріплюється в культі єдиного жіночого божества; з поваленням материнського права починається формування патріархатної ідеології, що розглядає мати як тимчасове і несуттєве вмістилище дитини; зміна соціального статусу материнства в сучасному українському суспільстві свідчить про невизнання і неусвідомлення материнства як унікально-тотальної соціальної діяльності, фундаментальної для життя суспільства, що призводить до формування ідеології антиматеринства, дітофобії, демографічній кризі; у соціокультурному плані материнство несе в собі єдність біологічного і соціального, задається природно-статевим диморфізмом; материнська роль являє собою константу, що володіє міжкультурної універсальністю, в той час як роль батька більш рухлива і амбівалентна; специфіка материнства як механізму соціалізації полягає в тому, що воно, формуючи соціально необхідні якості, перш за все, закладає фундамент культури, базових цінностей, створює життєво важливий культурний простір; у цьому сенсі материнство є унікальним механізмом соціокультурізації, тому незамінність материнства пов'язана з материнською любов'ю як його сутнісної характеристикою; материнство є для жінки внутрішньо сутнісною детермінантою системи життєвих цінностей, найважливішою формою самореалізації [2].

Материнство як соціальний інститут створило особливе культурне середовище, нову соціальність культури "матріцентрізм". Найважливішим його результатом стала актуалізація, розгортання можливостей, закладених в людині природою, накопичення і освоєння культурних цінностей, сама ідея окультурення людини, то, що зазвичай називають соціалізацією, соціокультурізацією. Соціокультурізація тому, що власне соціалізація це акцент

більшою мірою на розвиток соціальних якостей, підготовка до виконання соціальних ролей, засвоєння відповідних цінностей, а з материнством пов'язано, освоєння в цілому людської культури як соціальної якості людського буття, що характеризує перехід від тваринного стану до сфери свого людського буття. Таким чином ядром культури є ціннісні пріоритети, які передаються на початку життя від матері до дитини. Вони не оцінюються з точки зору "добре" або "погано", а існують як даність і є тими цеглинками, з яких згодом будується особистість. Ціннісні пріоритети задаються матір'ю, а потім коригуються суспільством, зберігаються і передаються з покоління в покоління. Коли суспільство переживає кризу, як це буває в періоди сильних соціальних потрясінь, ця тонка нитка культурної трансмісії рветься. У такі періоди чи не єдиним соціальним осередком, де зберігаються і передаються базові цінності, є ставлення «мати – дитина». Саме через жінку-матір передавалися і зберігалися моральні цінності, які затребувані на рівні суспільства, такі як гуманізм, милосердя, визнання цінності людського життя, співчуття слабким і знедоленим [11]. У наші дні соціальне життя України пронизане гострими, а часом і драматичними колізіями, відбувається крутий поворот в історичному розвитку країни, змінюється весь лад духовних цінностей народу, що збагатив світову культуру своїм унікальним досвідом. Сьогодні настав час подолати кризу, яка загрожує знищити нашу культуру, перервати потужний струм давніх традицій, що забезпечували стійкість і виживання українського суспільства? І в цьому нам може допомогти звернення до таких неминущих цінностей, як відродження шанування і благоговіння перед матір'ю та любов до Батьківщини.

Висновки і перспективи дослідження.

1. Материнство, поряд з традицією і за допомогою неї, виступає одним з механізмів трансляції культурних цінностей. З материнством пов'язані багато культових обрядів і ритуалів, що зустрічаються практично у всіх народів світу, які знайшли своє відображення у фольклорі, міфологічних і релігійних уявленнях.

2. Зважаючи на виняткову значущість материнства для духовного відродження суспільства необхідно в сучасних умовах, збагачуючи колишні традиції, створювати нові. Йдеться мова про відновлення культу матері, поваги до материнської праці, вихованні почуття відданості і любові до матері. На це вказує весь багатовіковий досвід та культурно-історичні традиції людства.

3. Мати, що сидить біля колиски дитини, мріє про світ, про добро, про продовження життя. Поки жінки будуть народжувати дітей, продовжуючи традиції материнства, материнської любові, успадковані в безперервної зміни поколінь, у людства є надія на майбутнє. Люди повинні зберігати і оберігати почуття материнства, як одне з головних надбань людського роду, як символ, що визначає майбутнє.

Список використаних джерел:

1.Андреева Г.М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведении. —М.: Аспект Пресс, 2001. – 284 с. 3. Андреева Н.И. Женщина и общество: социально-философский аспект. Автореф. канд. дис.

Ставрополь, 1994. 23 с.

2. Антонов А.И., Медков В.М. Социология семьи. М.:Изд-во МГУ. 996.-304 с.

3. Бертін А. Виховання в утробі матері. М .: МНВО «Життя», 1992. 25 с.

4. Библер В.С. От наукоучения к логике культуры: два философских введения в XXI век. М.: Политиздат, 1991,-413с.

5. Брутман В., Радионова М. Формирование привязанности матери к ребенку впериод беременности // Вопросы психологии, 1997. – № 6. – С. 38-47.

6. Винникот Д. Маленькие дети и их матери. – М., 1998.

7. Добряков І.Б. Перинатальна психологія. СПб .: Пітер, 2010. 272 с.

8. Кляйн М. Розвиток в психоаналізі. М .: Акад. проект, 2001. 320 с.

9. Мещерякова С. Психологическая готовность к материнству // Вопросы психологии, 2000. – №5. – С. 18-27.

10. Проскурняк О. Чинники та етапи становлення материнства // Практична психологія та соціальна робота, 2007. – №3. – С. 13-16.

11. Филиппова Г. Материнство: сравнительно-психологический подход // Психологический журнал, 1999. – №5. – С. 81-88.

12. Юнг К.Г. Архетип і символ. М .: Ренесанс, 1991. 65 с.

Annotation: *The problem of the relationship and interaction of motherhood with the development of culture became very serious and very significant. It requires consistent scientific research and philosophical generalization. The article presents a holistic vision of the phenomenon of motherhood in the context of culture. The motherhood considered from these positions acts as the specific phenomenon of our existence, the unique mechanism of physical and sociocultural reproduction of the person. In a sense, motherhood can be seen as a center that forms culture, because initially the cultural space for the child is concentered around the mother.*

Key words: *motherhood, cultural and historical traditions, socioculture, customs, traditions, society, person.*

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-060
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-060

УДК 316.77

THEORETICAL ASPECTS OF SOCIAL SCIENTIFIC MEDIA AS A WAY OF POPULARIZATION OF SCIENCE IN UKRAINE

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНЫХ НАУЧНЫХ МЕДИА КАК ИНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦИИ НАУКИ В УКРАИНЕ

Borozdyh N.V./Бороздых Н.В.
Jun. Resear./м.н.с
State Institution "Institute for Research of Scientific and Technical Potential and History of Science named after G. M. Dobrov of the National Academy of Sciences of Ukraine", bulvar Tarasa Shevchenka, 60, 01032
Государственное учреждение "Институт исследований научно-технического потенциала и истории науки имени Г.М. Доброва НАН Украины" Киев, бульвар Тараса Шевченко, 60, 01032

Аннотация: *В работе рассмотрены теоретические аспекты социальных научных медиа, в частности, научные социальные группы и сайты, наиболее широко представленные в современном интернет-пространстве Украины и являющиеся активным инструментом воздействия на популяризацию науки. Сделан вывод о том, что научные социальные группы являются первичным звеном в научной коммуникации между учеными и общественностью.*

Ключевые слова*: Социальные научные медиа, научные социальные группы, сайты, интернет-пространство, научная коммуникация, популяризация науки, сетовое общество*

Вступление.

Социальные научные медиа используются для описания новых форм коммуникации между создателями контента и его потребителями. К таким медиа относятся онлайн технологии, способствующие развитию различных форм общения между пользователями с целью установления контактов: обмен идеями, опытом, знаниями, новостями, видео, фото и т. п. Изучение формирования и использования ресурсов социальных медиа становится особо актуальным в условиях информационного общества.[1] По мнению одного из современных теоретиков общества сетевых структур (network society) М.Кастельса, распространение «сетевой» логики в значительной степени оказывает влияние на течение и результаты процессов связанных с производством, повседневной жизнью, культурой и властью. [2] А. Каплан и М.Хенлейн определяют социальные медиа как группу интернет-приложений, основанных на идеологической и технологической базе Web 2.0, которые позволяют создавать контент и обмениваться информацией. [3] К социальным медиа относятся социальные сети, виртуальные сообщества, блоги, форумы и т.п. Изучением теоретических и практических аспектов популяризаци науки посредством социальных сетей в системе массовой коммуникации занимались такие иследователи как М.Кастельс, Н.Кристакис, Дж.Фаулер, Дж. Хайтцман, А.Каплан, М.Хенлейн. В Украине этим вопросам посвящены работы Н. Зелинской, О.Трищук, Т.Бондаренко, В. Резун, А. Бойко, А.Пелещишина и др. Украинский научный сетевой сегмент, его формирование и функционирование с присущей ему интерактивностью, неирархичностью, сложными связями и коммуникационной составляющей можно считать новым и важным явленим в информационной среде украинской науки.

Социальные научные сети в современной науке выступают мощным фактором, определяющим формирование новой научной коммуникации как внутри научного сообщества, так и при его взимодействии с широкой общественностью. Использование социальных сетей учеными для популяризации своих научных достижений предлагается рассматривать в качестве одного из основных механизмов влияния на общественное мнение, позволяющего формировать научное мировозрение. Несмотря на очевидные возможности, которые создает интернет-среда для распространения научных знаний, в Украине еще недостаточно сформирована социальная научно-популярная информационная сеть. Это связано прежде всего с несовершенностью механизмов взаимодействия между учеными, научными журналистами и аудиторией. Научные сети способствуют процессу формирования научной социализации ученого, стимулируют его к информационной мобильности.

Сегодня в Украине ученые активно используют интернет-пространство, которое является самой перспективной платформой для установления различных коммуникационных процессов и популяризации научных знаний. Но тем не менее, последние тенденции популяризации науки в Украине остаются вне поля зрения большинства ученых, в частности, недостаточно исследованы украинские научно-популярные сайты и страницы в социальных сетях. Имеющиеся сегодня в украинском интернете научно-популярные сайты еще не обеспечивают высокой эффективности популяризации науки. Среди причин невысокой эффективности можно отметить малочисленность целевой аудитории и несоответствие наполняемого контента запросам общества. Формированию недоверия общественности к деятельности украинских ученых, обвинению их в бездеятельности во многом способствует то, что события украинской науки мало и неэффективно представлены в интернет-пространстве. На сайтах в основном преобладают такие жанры как заметки и статьи. Недостаточно представлены эксперимент, репортаж, версия, отчет, прогноз, письмо, игра, тест, вопрос - ответ, опросы и др. В целом украинским научно-популярным ресурсам свойственен недостаточный уровень использования возможностей сети, особенно, интерактивности, гипертекстуальности, мультимедийности.

Изложение основного материала.

В последнее время в Украине большой интерес вызывает популяризация науки, в частности, посредством социальных сетей. Можно отметить, что многие ученые предпринимают попытки позиционировать себя в качестве популяризаторов науки. Большинство из них испытывают в этом внутреннюю потребность (им это нравится), а некоторые осознают необходимость в этом. Постепенно происходит формирование новой научной среды, в которой традиционный образ ученого изменяется, приобретает новые качества. И, если до распространения интернет-технологий научное взаимодействие проявлялось, прежде всего, как спонтанные человеческие контакты, то в современном обществе коммуникации выстраиваются согласно моделям, задаваемым информационными технологиями и запросами общества. За

последние десятилетия произошла значительная переориентация медиасферы из сферы печатных изданий в область интернет-каналов. Это обусловлено значительными преимуществами, которые последние предоставляют для развития медиа, в том числе и научно-популярных. Исторически запрос на информирование общественности о научной деятельности исходил от профессионального сообщества ученых, а не от самого общества или заинтересованных социальных групп. Это объяснялось опасением научного сообщества потерять столь необходимую ему общественную поддержку, которая определяла авторитетный статус науки и материальную поддержку научной деятельности. В современном мире главной задачей ученых становится создание коммуникационного диалога со всеми слоями общества и, как следствие правильная интерпретация и удовлетворение его запросов и потребностей.

Итальянские социологи науки Массимиано Букки и Фредерико Нересини еще в 2008 г. поставили вопрос о необходимости привлечении общества в науку поскольку считали, что этот процесс является важным и решающим фактором в развитии науки. Они отметили, что существует проблема в научной коммуникации между учеными и обществом.[4] С другой стороны, медиасфера сформировала спрос на научные знания, которые, в частности, интегрируются в программные платформы для смартфонов и подаются в формате увлекательных видеороликов. Новые формы представления своих научных исследований в интернет-пространстве (использование социальных сетей Instagram, Facebook, различных мессенджеров и т.п.) для многих ученых являются неприемлемыми по разным причинам: возраст, консерватизм мышления, размытость границы между научным и ненаучным знанием, преобладание медийной составляющей над научной. И, если коммуникация между учеными внутри научного сообщества соответствует уровню информационных технологий, поскольку они в основном формируется самим сообществом, то коммуникация между учеными и обществом еще далека от этого соответствмя. Одним из путей преодоления такого несоответствия может быть осознание современным ученым необходимости правильной интерпретации запросов общества, а также умение выполнять функции научного менеджера, исследователя, популяризатора и коммуникатора науки. В таком процессе взаимодействия важным есть то, что происходит трансформация роли и профессии ученого. Связь ученых с обществом, а также их взаимное влияние порождает изменения обеих сторон. Функции ученого начинают дополняться экспертными, консультативными и коммуникативными навыками. Ученый должен быть не только исследователем, но и коммуникатором и менеджером своих исследований, а полученные знания и результаты должны быть ориентированы на решение конкретных задач и отвечать запросам и потребностям общества, а также государства и бизнеса. Наука может рассматривается как «наука на заказ», а ученый, как «ученый по требованию». Такая тенденция может привести к трансляции элементов линейного, хаотичного, мозаичного мышления, а научная картина мира потерять свою целостность и системность.

Поскольку ученый приобретает статус «ученого по требованию», он

должен уметь быстро адаптироваться к стоящим перед ним новым задачам и целям, уметь приспосабливаться к нестабильно-текучему коллективу, объединенного выполнением определенного целевого исследования. Такая ситуация может стимулировать ученого к расширению собственных знаний и навыков, особенно в сфере менеджмента и коммерциализации своих достижений, а также способствовать его мобильности. Поэтому к основным функциям ученого добавляются экспертная и консультативная деятельность, а к основным обязанностям еще и задачи информирования общества о возможных последствиях и рисках внедрения новых технологий. В этом случае происходит расширение социальной функции науки и адаптация к требованиям социума. С другой стороны может возникать отчуждение самого ученого от процесса и результатов своей научной деятельности, так как оценка его научного труда в условиях определенных социальных ситуаций и установления границ могут изменять характер самой науки, ее направленность, а также конечную цель исследования. Поэтому в основу коммуникаций между научным сообществом и широкой общественностью необходимо ставить интересы общества, а не только социально-экономические и познавательные мотивы. Не научные открытия и разработки должны управлять наукой, а прежде всего запросы и интересы общества. «Науку в целом» стоит рассматривать независимой от социального и политического влияния, и процес научной деяльности лишь косвенно и потенциально может приводить к любым открытиям, а «наука в частности» производит знание, которое является полезным для людей в их повседневной жизни, то есть может соответствовать запросам общества. Если первая модель является абстрактной и теоретической, то вторая ориентирована на практику и конкретный результат. По мнению теоретика и практика научной коммуникации Николаса Рассела необходимо популяризировать только науку второго типа, тогда как научное знание первого типа должно оставаться в рамках научного сообщества. Поэтому роли менеджера и коммуникатора-популяризатора науки в основном должны соответствовать второму типу научной модели. [5, 6]

В последнне время можно наблюдать ряд изменений, которые связаны с трансформацией обработки научной информации и коммуникацией. Современные технологии влияют на информацию, а информационные технологии создают информационную сетевую социальную интернет систему, в которой научный мир начинает жить по законам сетевого общения. В этой системе зарождается культура виртуальной реальности, в которой сама реальность погружена в виртуальный мир, изменяющий реальный. В Украине ученые активно переходят на новый уровень общения посредством интернет-пространства, которое сосредоточивает в себе большую часть всех коммуникационных процессов и является самой перспективной платформой для популяризации научных знаний. Так, в период мировой пандемии короновирусной инфекции количество посетителей социальных научных групп значительно возросло. Большинство людей стали интересоваться медициной, а также научными знаниями, о чем свидетельствует активная коммуникация в социальных сетях. Люди часто комментируют происходящие научные события

и исследования, задают вопросы в социальных группах, но компетентную обратную реакцию ученых получают невсегда. Позиция многих ученых сводится к тому, чтобы упрекнуть людей в неграмотности изложения вопросов и неумению трактовать полученные научные данные. В таком случае в интернет-группах должны присутствовать научные коммуникаторы, которые на доступном языке смогли бы постоянно взаимодействовать с пользователями, корректно обьяснять научные открытия и исследования по актуальным проблемам. Такие группы сейчас становятся не менее важными каналами популяризации науки, чем сайты. Они являются первичными площадками для привлечения аудитории, поиска единомышленников, поддержания обратной связи с читателями. Иногда информационная активность в социальных сетях значительно выше, чем на сайте, который таким образом, является лишь дополнением к ним. Сообщество в социальной сети может перерасти в качественный научно-популярный медиапроект. Поэтому роль социальных сетей в популяризации науки, особенно на начальном этапе, можно считать значительной. Чаще всего используются такие социальные сети как «Facebook», «Telegram», «Twitter», реже – «Google Plus», «Livejournal», «Pinterest». Большинство страниц имеют в среднем от 300 до 2000 подписчиков. В основном это личные страницы ученых, на которых они публикуют научно-популярную информацию. Сейчас большинство украинских ученых не склонны использовать такой способ популяризации научной информации. Целевая аудитория ограничена кругом «друзей» ученого в соцсетях и редко предусматривает привлечение новых читателей.

Рассмотрим основные социальные группы, представленные в украинском интернет-пространстве, в частности группы в Facebook, которые имеют ссылки на научно-популярные сайты. Одной из самых первых и больших социальных групп является группа Ukrainian Scientists Worldwide (26000 участников, которая была создана 12 февраля 2010 года. Идея ее создания возникла в среде украинских аспирантов в Германии с целью наладить сотрудничество и консолидацию украинского интеллекта в мире. Организаторы считают, что для поиска партнеров для исследования недостаточно использовать Google, а удобнее и быстрее это сделать посредством социальной сети. [7] Scientific Media Ukraine – общедоступная научная социальная группа, которая насчитывает примерно 480 участников, создана 10 октября 2015 года. Это сообщество людей, которые любят науку и понимают, что в украинской журналистике, посвященной науке и технологиям существует такие проблемы как низкое качество научных и научно-популярных публикаций и небольшое количество людей, которые читают качественный научно-популярный контент. Целью этого сообщества журналистов, ученых и предпринимателей стали общие инициативные цели, которые помогут украинской журналистике стать более качественной и показать научный потенциал Украины. Инициативы модераторов этой группы поддерживаются такими медиа ресурсами, как портал «Моя наука», передача «Элементарно» и харьковский хакерплейс «RHackerSpace». [8] В Украине существует проект «Дни науки», созданный молодыми учеными НАН Украины в ноябре 2013 года, призванный массово

пропагандировать науку. В Facebook страницей руководят Сандра Шевченко из Института зоологии им. И.И. Шмальгаузена НАН Украины, Иван Подсолнечник из Института физиологии им. А.А. Богомольца НАН Украины, Александр Карлов – Golang Team Lead «Logika».

«В СВІТІ» – группа в Facebook, которая также освещает научные новости. В группе приблизительно 102329 подписчиков. [9] Группа «Новости псевдонауки в Украине», посвященная сообщениям о псевдонауке и сопутствующих явлениях, иммитации научной деятельности, разоблачению научных мифов в Украине. К сопутствующим явлениям относятся плагиат и ненаучные подборки в научных трудах, иммитация научной деятельности, непонимание принципов науки властями и лидерами общественного мнения. В группе много ограничений относительно публикаций. Нарушения пресекаются жесткими методами, часто участников этой группы могут блокировать, если их научные сообщения не вписываются в рамки, установленные модератором. При При сохранении такой тенденции возможность существования данной группы в дальнейшем может оказаться под угрозой, поскольку наука развивается не только потому, что ученые занимаются исследованиями, но и потому, что они активно обсуждают свои результаты. Количество участников в группе составляет приблизительно полторы тысячи человек. Модераторами группы является Алексей Болдырев и Сергей Шарапов. Читатели сайта «Моя наука» могут рассчитывать на оперативную обратную связь, на интересущие вопросы отвечают разные специалисты. Этот сайт ставит цель улучшить ситуцию в области научной грамотности всех, кто желает получать информацию на украинском языке. Сайт предоставляет перевод и озвучивание научно-популярных и образовательных видео на различные темы по физике, астрономии, биологии, географии, математики. Таким критериям соответствует сайты «Моя наука», «Цікава наука», «Куншт». Все сайты (за редкими исключениями отдельных материалов) в основном освещают новости иностранной науки или подают общую познавательную информацию. [10]

События украинской науки недостаточно представлены в интернет-пространстве, имеющиеся на сегодня в украинском интернете научно-популярные сайты еще не обеспечивают эффективной популяризации науки. Одной из причин является то, что сайты охватывают малочисленную аудиторию, а их содержание мало соответствует запросам общества. В среднем насчитывается примерно 150 ежедневных посещений. Активно функционируют социальная сеть научных сотрудников (Scientific Social Community), созданная в 2008 году при поддержке Фонда Виктора Пинчука, а также Украинское научное интернет-сообщество. [11, 12] Научный интернет-портал «Labprice.ua» предлагает новый формат популяризации национальной науки в украинском обществе. Координаторы портала считают, что популяризация науки должна базироваться на ежедневных потребностях и запросах людей, украинского бизнеса и власти. Поэтому для широкой общественности портал предлагает рубрику «Консультации ученых», где ученые предоставляют бесплатные консультации по проблемам, интересуюших каждого в повседневной жизни. Также существует рубрика «наука для бизнеса». Активно развиваются

интернет-платформа «Моя наука» («Science UA»), сайт «Украинское научное интернет-сообщество», и «Alpha Centauri». [13, 14, 15] Перечиленные ресурсы занимают определенную нишу, но на сегодня еще не являются объединяющим элементом для сообщества ученых. В этой связи возникает необходимость преобразования одного из таких сайтов в консолидирующий.

Выводы.

Изучение деятельности научных социальных групп позволяет сделать вывод о том, что их можно рассматривать в качестве первичного звена в научной коммуникации между научным сообществом и общественностью. Важной чертой социальных групп является возможность установления быстрой связи между участниками коммуникации, хотя такие связи часто не являются прочными и могут быстро изменяться и разрушаются. В украинском интерне-пространстве научные социальные группы выступают первичными площадками для привлечения аудитории, поиска единомышленников, поддержания обратной связи с читателями и подписчиками, то есть способны трансформироваться в большие научно-популярные медиапроекты.

Литература:

1. Социальные медиа // URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/ (дата обращения: 2.10.2020).

2. Кастельс М. Становление общества сетевых структур / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. – М. : Academia, 1999. – С. 494–505.

3. Kaplan A. M. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media [Electronic resource] / A. M. Kaplan, H. Michael // Business Horizons, 2010. – P. 59–68.

4. Bucchi M., Neresini F. Science and Public Participation // Handbook of Science and Technology Studies / E. J. Hackett, O. Amsterdamska, M. E. Lynch, J. Wajcman (eds.). 3d ed. MIT. 2008. Ch. 19. P. 449-472.

5. Michael M. Lay discourses of science: science-in-general, science-in-particular, and self // Science, Technology and Human Values. 1992. Vol. 17. P.

6. Russell N. Science for the Public: What Science Do People Need and How Might They Get It? // Communicating Science. Professional, Popular, Literary / N. Russell (ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 2010. P. 67-132.

7. Ukrainian Scientists Worldwide URL: https://www.facebook.com/groups/314070194112/ (дата обращения: 2.10.20).]

8. Science Ukraine URL: https://www.facebook.com/UkraineScience/ (дата обращения: 2. 09.20).

9.В СВІТІ URL: http://vsviti.com.ua/pro-proekt (дата обращения: 2. 09.20).

10. Новини псевдонауки в Україні URL: https://www.facebook.com/groups/Pseudosci.News.Ua/ (дата обращения: 2. 09.20).

11. Социальная научная сеть Scientific Social Community URL: http://ndch.diit.edu.ua/news/SotsialnayanauchnayasetScientificSocialCommunity.html (дата обращения: 2. 09.20).

12. Українська Наукова Інтернет-Спільнота URL: https://nauka-online.org/

(дата обращения: 2. 09.20).]

13. Український науковий портал URL: http://labprice.ua/ (дата обращения: 2. 09.20).

14. Моя наука URL: https://my.science.ua/ (дата обращения: 2. 09.20).;

15. Alpha Centauri URL: https://www.facebook.com/thealphacentauri.net/ (дата обращения: 2. 09.20).

***Abstract**: The article considers the theoretical aspects of social science media, in particular scientific social groups and sites that are most widely represented in the modern Internet space in Ukraine. Scientific social groups and sites are an active tool for influencing the popularization of science in Ukraine. It is concluded that scientific social groups in comparison with Internet sites on the Internet are the primary link in scientific communication between scientists and the public.*

***Key words**: social scientific media, scientific social groups, sites, networks, scientific communication, popularization, network society*

Статья отправлена: 9.10.2020 г.

©Бороздых Н.В.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-079
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-079

УДК 159.92

SOCIO-PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE STRUCTURE OF SAFE BEHAVIOR IN THE SITUATION OF REAL AND POTENTIAL SECURITY

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В СИТУАЦІЯ РЕАЛЬНОЇ ТА ПОТЕНЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Dyatchenko D.A. / Дятченко Д.О.
Post-graduate student / аспірант
ORCID: 0000-0002-4922-0691
Researcher ID: AAZ-9894-2020
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University,
Severodonetsk, Central Prospect, 59 A,93406
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
Сєвєродонецьк, проспект Центральний, 59А, 93400

Аннотация. *На даний час проблема соціально-психологічної безпеки поведінки в ситуаціях реальної і потенційної небезпеки набуває більшої значущості у зв'язку із зростаючою потребою держави і соціуму у психологічному здоров'ї особистостей, яке дозволить останньої успішно долати інформаційні, технологічні, техногенні, терористичні і соціально-психологічні загрози сучасного світу. Необхідною умовою цього стає запобігання психологічних загроз особистості, що виникають в ситуаціях реальної та потенціальної небезпеки. В даний час в Україні і за кордоном опубліковано значну кількість робіт, присвячених соціально-психологічним наслідкам впливу на особистість людини небезпечних ситуацій. Але більшість цих досліджень присвячені безпосереднім учасникам військових дій або людям, які пережили катастрофи та різного роду лиха. У цій статті надано теоретичний аналіз поняття «психологічна безпека особистості», представлені різні точки зору на розуміння суті даного феномена, представлена його коротка узагальнена характеристика. Також вказано можливі психологічні наслідки для мирних жителів, що опинилися в зоні реальної або потенційної небезпеки та наведено результати емпіричного дослідження цих наслідків.*

Ключевые *слова: особистість, поведінка, ситуація, небезпека, соціально-психологічні особливості особистості, фактори психологічної безпеки, травмуюча ситуація, наслідки травмуючого впливу.*

Вступ. Дослідження психологічної безпеки особистості стає у сучасних умовах все більш актуальним і необхідним.

Обумовлено це цілим рядом причин:

- нестабільністю економічної, політичної, соціальної ситуації;
- наявністю стресогенних і психогенних впливів різного генезу;
- збільшенням числа надзвичайних ситуацій техногенного характеру;
- зростанням соціальних негараздів і злочинності (тероризму, шахрайства, злочинів проти особистості), поляризацією суспільства (виділенням соціальних класів з різним економічним статусом), зниженням частоти і ефективності міжособистісних контактів.

У процесі вивчення психологічної безпеки особистості виникають деякі дискусійні питання, які потребують вирішення.

По-перше, саме поняття «безпека» трактується сьогодні досить широко і найчастіше розуміється як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Таким

чином, виникають закономірні питання щодо того, що саме загрожує людині (суспільству і державі), в яких випадках і які причини цих загроз.

По-друге, багатовимірність і аморфність поняття «безпека» призводять до необхідності виділення сфер життєдіяльності людини, в яких вона може проявлятися: екологія (вплив на безпеку екологічного середовища), соціум (вплив на безпеку суспільно-політичних і соціально-економічних явищ), інформаційне середовище (вплив процесів масової свідомості, системи ціннісних орієнтацій і моральних норм, які декларуються в суспільстві через ЗМІ), виробництво і засоби технічного прогресу (вплив промислових технологій, складних високоорганізованих знарядь праці). При цьому на другий план йде сам суб'єкт безпеки - людина, активно вступає у відносини з соціальним простором і активно перетворює його з метою забезпечення власного захисту.

По-третє, неоднозначно визначається співвідношення категорії «безпека» з іншими базовими психологічними категоріями. Наприклад, безпеку в різних дослідженнях розглядається як специфічна сукупність умов діяльності, як особистісна характеристика, самосвідомість.

Таким чином, метою даної статті є розкриття поняття психологічна безпека особистості і аналіз поведінки особистості в небезпечних ситуаціях.

Основний текст. У психологічній науці поняття «психологічна безпека» та «психологічно безпечна поведінка» почали досліджуватися в кінці XX століття. Було введено термін «стан суспільної свідомості», при якому, як суспільством в цілому, так і кожною особистістю окремо, якість життя сприймається адекватним і надійним, так як воно надає реальні можливості щодо задоволення різноманітних потреб членів суспільства в даний момент і надає їм підстави бути впевненими у майбутньому [15]. Будь-які відхилення від представленого стану вважалися небезпечними ситуаціями, в яких поведінка людини була невідомою детермінантою.

Широта охоплення проблеми психологічної безпеки привела до різноманіття підходів в її розумінні.

І.М. Панаріним під психологічної безпекою розуміється такий стан психіки населення країни, при якому можлива реалізація його ефективного психічного розвитку при адекватному відображенні різноманітних загроз, як реальних, так і потенційних [12].

У свою чергу Т.С. Кабаченко розглядає психологічно безпечну поведінку особистості як самостійну складову в цілісній системі безпеки одночасно з фізичної безпекою. При цьому, на його думку, особливістю психологічно безпечної поведінки особистості є зв'язок суспільно-соціальної небезпеки і внутрішньо особистісною сприйнятливістю [9].

У роботі «Сучасні дослідження соціальних проблем» І.І. Приходько розглядає психологічно безпечну поведінку особистості як багаторівневу динамічну систему, що визначає захищеність людської психіки, яка при цьому знаходиться в оптимальному режимі функціонування і здатна запобігати всіляким загрозам з метою забезпечення необхідної дієздатності особистості людини [13].

У свою чергу Б.А. Єремєєв, дане питання розглядає в аспекті особистісного розвитку, визначає її як багатогранне ставлення індивіду до власних життєвих умов, що приводить до психічної рівноваги і поступальному розвитку особистості [6].

Таким чином, на даному рівні розвитку психологічна наука вважає, що феномен психологічно безпечної поведінки має кілька рівнів:

- макросоціальний (рівень суспільства в цілому, складова соціальної і національної безпеки);
- мезосоціальний (рівень локальної соціального середовища - сімейної, освітньої, організаційної);
- мікросоціальний (рівень власне особистості в аспекті збереження її цілісності, психічної стійкості, адаптивності, здатності до опору негативним факторам середовища, відчуття захищеності).

Численні дослідження психологічно безпечної поведінки свідчать про відмінності підходів у розумінні цього феномена. Так, деякі психологи вважають психологічно безпечну поведінку, як властивості особистості, які характеризують її захищеність і внутрішній потенціал для протистояння негативним впливам [2, 3, 8].

Відповідно до цієї точки зору, схильність до нещасних випадків є індивідуально-типологічною властивістю особистості; передбачається існування так званого «небезпечного» і «безпечного» типів особистості. Цієї ідеї присвячені дослідження по вивченню виктимной особистості [11, 14, 17].

При іншому підході розглядається ставлення людини («система відносин») до життєвих умов і факторів, до різних сторін дійсності, до інших людей. Цю точку зору підтримували автори, які приділяють особливу увагу при формуванні психологічно безпечної поведінки особистості її власну активність і суб'єктивні переживання, які виражаються у відношенні до складових дійсності [19].

Також, ряд дослідників безпечну поведінку особистості в небезпечних ситуаціях розглядають, як результат психічних процесів, психічне новоутворення, що забезпечує відповідність потреб, цінностей і можливостей особистості характеристикам соціального середовища [7].

У цих дослідженнях робиться акцент на складну, комплексну складову цього феномену, її структурності, динамічності та активності.

Деякими дослідниками психологічно безпечну поведінку описується, як психологічний стан захищеності, при цьому робиться акцент або на об'єктному характері феномену безпеки особистості [5, 10], або на особистісної детермінанті поведінки особистості в ситуаціях реальної і потенційної небезпеки [4]. В останній позиції найбільшою мірою простежується зв'язок особистості і середовища при формуванні психологічно безпечної особистості.

На думку дослідників, психологічна безпека особи визначається поєднанням трьох факторів: людського, фактору середовища та фактору захищеності, перші два з яких вважаються провідними. При цьому під людським фактором розуміються різні реакції індивіда на існуючі реальні і потенційні небезпеки. При аналізі фактору середовища виділяють

макросоціальних і мікросоціальний рівні. Фактором захищеності є засоби, які використовуються людьми для захисту від негативних ситуацій та їх впливу, які можуть бути як фізичного, так і психологічного характеру (механізм психологічного захисту). При цьому рівень захищеності детермінований конструктивністю індивіда, а також активністю його поведінки і діяльності. [16]

Узагальнюючи численні дослідження психологічної безпеки можна сказати, що психологічна безпека особи характеризується такими властивостями як цілісність, інтегративність, багатовимірність, складність, своєрідність, емоційне забарвлення, ситуативність, єдність переживання і діяльності, осознаваемость.

При цьому психологічна безпека особи виконує наступні функції:

- врівноваження індивіда з зовнішнім середовищем;
- збереження внутрішньої рівноваги організму і психіки;
- інтегрування і регулювання психічних процесів і станів;
- організації діяльності та поведінки індивіда; орієнтації особистості в соціальному середовищі і життєвих обставин.

Виявом психологічної безпеки особистості є переживання і відповідні їм поведінкові прояви. Особливої актуальності ця проблема набуває в тому випадку, коли індивід проявляється в екстремальних умовах, особливо, в умовах військових дій.

В результаті впливу на індивіда травмуючих чинників, різноманітних небезпечних і екстремальних ситуацій у останнього може розвинутися посттравматичний стресовий розлад, який є вторинним, та виникає через деякий час після завершення дії екстремальної ситуації, реакцією людського організму на негативну подію.

Посттравматичний стресовий розлад може мати пролонгований характер, впливати на все майбутнє життя потерпілого.

Відповідно особливостям прояву і протікання розлади поділяють на три типи посттравматичного стресового розладу:

- гостре (розвивається в термін до 3 місяців),
- хронічне (триває більше 3 місяців),
- відстрочене (виникає через 6 і більше місяців).

Дослідження психотравмуючих наслідків перебування в умовах військових дій ведуться, починаючи з Першої світової війни. Однак, протягом багатьох десятиліть об'єктом досліджень психологів і терапевтів були чоловіки-військовослужбовці, що знаходяться безпосередньо в центрі подій, які самі знищували супротивника. Безсумнівно, ситуація, в яку потрапляють мирні жителі, і їх переживання відмінні від досвіду військовослужбовців. Вони піддаються дії не менше, а часом більш важких і складних психічних травм, ніж військовослужбовці. Останнім часом з'явилися також дослідженнях де описано різні психічні проблеми біженців і вимушених переселенців.

Сьогодні є великий практичний досвід по роботі з пацієнтами в стані посттравматичного стресового розладу (далі, ПТСР) [18]. Зазвичай, дослідження негативних психічних наслідків військових дій обмежені

виявленням і аналізом симптомів, наведених в МКБ-10 / DSM-IV, в той же час особистісні зміни, що виникають при безпосередньому впливі психічних травм, вивчені досить мало. Однак, особистісні зміни при ПТСР не зводяться лише до кола діагностичних характеристик, наведених в МКБ-10 (F62.0). Вони також не є такими особистісними змінами, подібними акцентуациям, або розладів особистості, як психопатії. Психотравматична ситуація впливає на особистісну структуру, вражаючи всі її складові, що надає вагомий вплив на загальну життєдіяльність людини [1].

У зв'язку з вищезазначеним, було проведено дослідження контингенту мешканців східних областей України, які мають статус вимушених переселенців. З 294 чоловік опитаних автором, було відібрано 153 особи для продовження дослідження. З 153 відібраних для дослідження у 59 (38,5%) було діагностовано ПТСР, у 34 (22,2%) ПТСР супроводжувалося порушенням (розладом) адаптації. В ході дослідження використовувалися метод клінічного інтерв'ю (на базі МКХ-10), психодіагностичні методики: 16-ти факторний опитувальник Р. Кеттелла і опитувальник Г. Шмішека.

За результатами дослідження можна стверджувати, що тривалі, надзвичайні психотравмуючі ситуації, пов'язані з присутністю в зоні бойових дій і, як наслідок, із загрозою життю, можуть призвести не тільки до виникнення симптомів ПТСР, але також сприяють появі змін особистісних характеристик. При цьому найбільш схильні до виникнення ПТСР особистості з акцентуаціями емотивного, дістимний, збудливого та застрягаючого типу, у яких після впливу психотравмуючих загроз виявлена тенденція до підвищення рівня акцентуації. Також виявлена залежність між хронічним ПТСР з розладом адаптації та підвищеними відчуженістю, замкнутістю, підозрілістю, жорсткістю, прямолінійністю і авторитарністю. Цей тип змін особистісних характеристик діагностований у випробовуваних з акцентуаціями збудливого та емотивного типів.

У піддослідних з наявністю хронічного ПТСР (при відсутності розладів адаптації) виявлен взаємозв'язок з переважанням емоційної нестійкості, тривожності, низького самоконтролю, фрустрованості. Серед них частіше зустрічаються дістимний та тривожний типи акцентуацій. Таким чином, для змін особистісних характеристик при ПТСР характерні акцентуація деяких рис і типів особистості.

Висновки. Підводячи підсумки, слід зазначити, що вивчення проблем ПБЛ в умовах реальної та потенційної небезпеки, особливо в умовах війни і бойових дій, залишається актуальним і соціально значущим в сучасному світі, так як безперервні локальні збройні конфлікти призводять до необхідності в наданні результативної психосоціальної допомоги великій кількості людей, які страждають від їх негативного, психотравмуючого впливу.

Література

1. Ахмедова Х.Б. Изменения личности при посттравматическом стрессовом расстройстве: автореф. д-ра психол. наук. – М., 2004.

2. Баева И.А. Психология безопасности: теоретическая основа

практической помощи человеку в экстремальной ситуации // Журнал практического психолога. 2008. № 4. С. 8 -26.

3. Баева И.А. Психология безопасности: теория и практика // Психологическая безопасность, устойчивость, психотравма: сборник научных статей. – СПб.: ООО «Книжный Дом», 2006. С. 11-12.

4. Баева И.А., Емелин Н.М. К вопросу о критериях психологической безопасности личности // Психологическая культура и психологическая безопасность в образовании: материалы Всероссийской конференции. – М., 2003. С. 107-109.

5. Грачев Г.В. Информационно-психологическая безопасность личности: состояние и возможности психологической защиты. – М.: Изд-во РАГС, 1998.

6. Еремеев Б.А. Психология безопасности, психологическая безопасность и уровни развития человека // Психологическая безопасность, устойчивость, психотравма: сборник научных статей. – СПб.: ООО «Книжный Дом», 2006. С. 101-103.

7. Львов В.М. Проблемы обеспечения психологической безопасности личности в производственной среде: учебно-методическое пособие под общ. ред. В.М. Львова / В.М. Львов, С.А. Багрецов, Н.Л. Шлыкова. – Тверь: Губернская медицина, 2002.

8. Лызь Н.А. Развитие безопасной личности: психолого- педагогический подход // Педагогика, 2006. № 4. С. 68-75.

9. Кабаченко Т.С. Нарушение психологической безопасности в контексте активности профессионала: автореф. д-ра психол. наук. – М., 2000.

10. Колесникова Т.И. Психологический мир личности и его безопасность. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001.

11. Малкина-Пых И.Г. Психология поведения жертвы. – М.: Эксмо, 2006.

12. Панарин И.Н. Психологические аспекты обеспечения национальной безопасности России. Ч. 1. – М., 1995.

13. Приходько И.И. Влияние гражданского общества на психологическую безопасность личности [Элект. ресурс]. URL: rikmosgu/students/informatization/Prikhodko/

14. Ривман В.Д. Криминальная виктимология. – СПб.: Питер, 2002.

15. Рощин С.К., Соснин В.А. Психологическая безопасность: новый подход к безопасности человека, общества и государства // Российский монитор. 1995. № 6. С. 133-145.

16. Соломин В.П. Психологическая безопасность: учебное пособие / В.П. Соломин, О.В. Шатровой, Л.А. Михайлов, Т.В. Маликова. – М.: Дрофа, 2008.

17. Франк Л.В. Виктимология и виктимность. – Душанбе: Изд-во Тадж. ун-та, 1972.

18. Хухлаев О.Е. Обычная работа в необычных условиях: психологическое консультирование, осложненное травматическим стрессом. – М.: МГППУ, 2006.

19. Шлыкова Н.Л. Психологическая безопасность субъекта профессиональной деятельности. – Тверь: ООО «Издательство «Триада», 2004.

20. Klarić M., et al. Psychological Consequences of War Trauma and Postwar

Social Stressors in Women in Bosnia and Herzegovina // Croatian Medical Journal, 2007; 48:167-76.

References

1. Akhmedov H.B. Izmenenija lichnosti pri posttravmaticheskom stressovom rasstrojstve [Personality changes in PTSD]: Author. Dr. psychol. Sciences. – M., 2004.

2. Baeva I.A. Psihologija bezopasnosti: teoreticheskaja osnova prakticheskoj pomoshhi cheloveku v jekstremal'noj situacii [The psychology of security: the theoretical basis of practical assistance to a person in an emergency situation] // Journal of Practical psychology. 2008. № 4. Pp. 8-26.

3. Baeva I.A. Psihologija bezopasnosti: teorija i praktika [Psychology of Security: Theory and Practice] // Psychological safety, stability, psychological trauma: a collection of scientific articles. – SPb.: Ltd. «Book House, 2006. Pp. 11-12.

4. Baeva I.A., Emelin N.M. K voprosu o kriterijah psihologicheskoj bezopasnosti lichnosti [To a question about the criteria of psychological safety of individuals] // Psychological culture and psychological safety in Education: National Conference materials. – M., 2003. Pp. 107-109.

5. Grachev G.V. Informacionno-psihologicheskaja bezopasnost' lichnosti: sostojanie i vozmozhnosti psihologicheskoj zashhity [Information-psychological security of the person: the state and the possibility of psychological protection]. – M.: Publishing House of RAGS, 1998.

6. Eremeyev B.A. Psihologija bezopasnosti, psihologicheskaja bezopasnost' i urovni razvitija cheloveka [The psychology of security, psychological security and human development] // Psychological safety, stability, psychological trauma: a collection of scientific articles. – SPb.: Ltd. «Book House», 2006. Pp. 101-103.

7. Lions V.M. Problemy obespechenija psihologicheskoj bezopasnosti lichnosti v proizvodstvennoj srede [Problems of providing psychological security of the person in a production environment]: a teaching manual for Society. Ed. V.M. Lvova / V.M. Lvov, S.A. Bagretsov, N.L. Shlykova. – Tver: Provincial Medicine, 2002.

8. Lyz N.A. Razvitie bezopasnoj lichnosti: psihologo- pedagogicheskij podhod [The development of secure identity, psychological and pedagogical approach] // Pedagogy, 2006. № 4. Pp. 68-75.

9. Kabachenko T.S. Narushenie psihologicheskoj bezopasnosti v kontekste aktivnosti professionala [Violation of psychological safety in the context of professional activity]: Author. Dr. psychol. Sciences. – M., 2000.

10. Kolesnikova T.I. Psihologicheskij mir lichnosti i ego bezopasnost' [The psychological world of the individual and his safety]. – M.: Publishing House of VLADOS PRESS 2001.

11. Malkin-Puff I.G. Psihologija povedenija zhertvy [Psychology of the victim's conduct]. – M.: Penguin Books, 2006.

12. Panarin, I.N. Psihologicheskie aspekty obespechenija nacional'noj bezopasnosti Rossii [Psychological aspects of the national security of Russia]. – Moscow, 1995. Part 1.

13. Prikhodko I.I. Vlijanie grazhdanskogo obshhestva na psihologicheskuju bezopasnost' lichnosti [The influence of civil society on the psychological security of the person] [Elect. resource]. URL: rikmosgu / students / informatization / Prikhodko

14. Rivman V.D. Kriminal'naja viktimologija [Criminal victimology]. – SPb.: Peter, 2002.

15. Roshin S.K., Sosnin V.A. Psihologicheskaja bezopasnost': novyj podhod k bezopasnosti cheloveka, obshhestva i gosudarstva [Psychological safety: a new approach to human security, society and the state] // Russian monitor. 1995. № 6. Pp. 133-145.

16. Solomin V. Psihologicheskaja bezopasnost' [Psychological safety]: a tutorial. / V.P. Solomin, O.V. Tent, L.A. Mikhailov, T.V. Malikov. – M.: Bustard 2008.

17. Frank L. Viktimologija i viktimnost' [Victimology and victimization]. – Dushanbe: Publishing House of the Taj. Univ, 1972.

18. Huhlaev O.E. Obychnaja rabota v neobychnyh uslovijah: psihologicheskoe konsul'tirovanie, oslozhnennoe travmaticheskim stressom [Normal operation under unusual

conditions: psychological counseling, complicated traumatic stress]. – M.: MGPPU, 2006.

19. Shlykova N.L. Psihologicheskaja bezopasnost' sub#ekta professional'noj dejatel'nosti Psychological safety of the subject of professional activity. – Vologda OOO «Publisher» triad», 2004.

20. Klarić M., et al. Psychological Consequences of War Trauma and Postwar Social Stressors in Women in Bosnia and Herzegovina // Croatian Medical Journal, 2007; 48: 167-76.

Abstract. *Currently, the problem of socio-psychological security of behavior in situations of real and potential danger is becoming more important due to the growing need of the state and society for psychological health of individuals, which will allow the latter to successfully overcome informational, technological, man-made, terrorist and social psychological threats of the modern world. A necessary condition for this is the prevention of psychological threats to the individual that arise in situations of real and potential danger. Currently, a significant number of works have been published in Ukraine and abroad on the socio-psychological consequences of the impact of dangerous situations on a person's personality. But most of this research is devoted to the direct participants in hostilities or people who have survived disasters and all sorts of disasters. This article provides a theoretical analysis of the concept of "psychological security of the individual", presents different points of view on understanding the essence of this phenomenon, presents a brief generalized description. The possible psychological consequences for civilians who are in a zone of real or potential danger are also indicated and the results of an empirical study of these consequences are presented.*

Key words: *personality, behavior, situation, danger, social and psychological features of personality, factors of psychological safety, traumatic situation, consequences of traumatic influence.*

Стаття відправлена: 11.10.2020 р.

© Дятченко Д.О.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-082
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-082

PSYCHOLOGICAL PRACTICES OF FORMING PATRIOTISM OF THE YOUNGER GENERATION: EXPERIENCE AND PROSPECTS

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРАКТИКИ ФОРМИРОВАНИЯ ПАТРИОТИЗМА ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Nedbaev D. N. / Недбаев Д.Н.
кандидат психологических наук, доцент,
ректор Армавирского социально-психологического института, г. Армавир
Candidate of Psychological Sciences, docent,
Rector of the Armavir Social-Psychological Institute, Armavir
Armavir Social-Psychological Institute, Armavir
Nedbaeva S.V. / Недбаева С.В.
доктор психологических наук, профессор,
проректор по учебной и научно-методической работе
Армавирсого социально-психологического института, г. Армавир
Doctor of Psychology, professor
Vice-rector of the educational and scientific work
of the Armavir Social-Psychological institute, Armavir
Armavir Social-Psychological Institute, Armavir

Аннотация. *Проблема патриотического воспитания – одна из важнейших проблем жизнедеятельности общества, государства, личности. Правильная постановка и определение путей решения данной проблемы приобретают в современных условиях судьбоносное значение. Проблема патриотического воспитания подрастающего поколения своими корнями уходит глубоко в историю. Многие выдающиеся мыслители, политики, писатели, ученые изучали различные аспекты формирования патриотизма. В отечественной науке феномен патриотизма, в основном, изучался в рамках философии, социологии, политологии и педагогики.*

С учётом современных вызовов, проблем и перспектив развития перед Россией стоит важнейшая цель: «Создание условий для повышения гражданской ответственности за судьбу страны, повышения уровня консолидации общества для решения задач обеспечения национальной безопасности и устойчивого развития Российской Федерации, укрепления чувства сопричастности граждан к великой истории и культуре России, обеспечения преемственности поколений россиян, воспитания гражданина, любящего свою Родину и семью, имеющего активную жизненную позицию».

В статье рассматриваются разные подходы изучения и формирования патриотизма подрастающего поколения средствами психологических практик. Описывается опыт формирования патриотизма подрастающего поколения благодаря проекту «Живая память Великой Победы».

Ключевые слова: *патриотизм, патриотическое воспитание, проект, патриотический проект, психологические практики, программа обучения волонтеров, межпоколенный диалог.*

Формирование граждан – патриотов является одной из главных задач государства. Патриотизм в отечественной психологии изучается с позиции нескольких подходов: как личностная и специальная ценности (В.Г. Алексеева, О.А. Журавлев и др.); как нравственное количество личности (Б.Г. Братусь, В.В. Гонеева и др.); как ценностно-смысловое образование (А.В. Битюева, Д.А. Леонтьев и др.); как потребность и мотив (И.А. Васильева, Л.Е. Душацкий и др.); как направленность личности (А.И. Агеев, С.Т. Смольков и др.); как

отношение (Н.И. Ильин, В.Н. Косырев и др.); как личностная характеристика (А.И. Крупнов, С.И. Кудинов и др.). Несмотря на большое количество подходов к изучаемому вопросу, роль и место патриотизма в процессе формирования личности остаются недостаточно изученными.

Интересен подход изучения и формирования патриотизма подрастающего поколения средствами психологических практик.При этом психологическая практика, ставшая своеобразным «бумом» современной психологии, заняла ведущее положение в работе с личностью и должна приобрести массовый характер в раскрытии и развитии личностного потенциала человека, приведении в соответствие предъявляемых к нему требований как гражданину Отечества с его возможностями осмысления исторического прошлого. При этом психологические практики должны опираться на системно-функциональную модель, содержащую:когнитивный, ценностно-смысловой, эмоционально-волевой и предметно-практический компоненты.

1. *Когнитивный компонент* характеризует знания, взгляды, убеждения человека. Формирование знаний и представлений наших современников о роли и значении Победы в войне в мировой и отечественной истории, развитие патриотической культуры населения,знаний истории родного края и России, чувств любви к Родине, долга, чести, ответственности перед Отечеством, отношений к собственной истории и смыслам служению Родине является предметом деятельности всех институтов социализации. Расширять и углублять патриотические знания, формировать патриотические взгляды, убеждения как основы мировоззрения, личностное позитивное отношение к объекту патриотических знаний и чувств позволяет ориентация различных видов деятельности на идею служения Отечеству.
2. *Ценностно-смысловой компонент* отражает необходимость формирования системы ценностей, смыслов и отношений с Родиной, саморегуляции поведения личности (свобода выбора смыслов, целей и средств их достижения; осознанность их выбора и т.д.). Важным аспектом в формировании системы ценностей являеются: освоение наследия защитников Отечества; уверенность в статусе России как субъекте мировой истории;уверенность в силе и мужестве российского народа;воспитание на воинских традициях, ритуалах памяти и ликования Победы; организация межпоколенного диалога с участниками событий Великой Отечественной войны; интеграция образовательных учреждений, специалистов, различных социальных групп в систему социального партнерства через общность динамических, содержательных и результативных характеристик интересов. Опыт освоения основ служения Отечеству в рамках наследия Победы обладает ресурсом уменьшения риска непринятия, отторжения ценностей патриотизма, что порой наблюдается в формах декларативности и умозрительности практики формирования патриотизма в формате типа «Флешмоб».
3. *Эмоционально-волевой компонент* отражает необходимость формировать эмоциональную (эмоции, чувства) и волевую (целеустремленность,

инициативность, решительность, выдержка, самообладание, дисциплинированность и т.д.) сферы. Используя разнообразные средства и методы психологических практик, необходимо формировать у молодежи положительные эмоции (радость, гордость, симпатия, сочувствие, сопереживание, оптимизм) в ходе соприкосновения с историей войны, патриотические чувства (любовь к Родине, гордость за народ-победитель, его историческое прошлое, оптимистические настроения относительно перспектив будущего России, а также защитных и созидательных творческих возможностей российского народа). Следует учитывать,что формирование такого сложного и многогранного чувства, как любовь к Родине, осуществляется на основе развития чувств симпатии и сопереживания конкретным образам и идеалам защитников Родины, подвигам их боевой жизни и т.д. Для формирования осознанности патриотизма как ведущей характеристики гражданина необходимо использовать психологические практики, позволяющие перейти от осознания образа «Я в обществе» к осознанию образа «Родина во мне», способности переживатьсвое отношение к Родине как нечто внутреннее.

Важным аспектом в операционализации психологических практик является направление значимости своей Родины, понимание мощи государства, величия России, государственности как ближайшего и наиболее важного для личности организованного мира, а,следовательно, своего будущего.

К сожалению, современный человек порой проявляет равнодушие к интерпретации прошлого и к образам будущего, что приводит к кризису поведения, связанному с фрустрацией,негативным и агрессивным отношением к действительности.

4. *Предметно-практический компонент* освоения опыта защитников Родины нацелен на формирование у людей общественно-ориентированных форм поведения, практической деятельности человека на благо Родины, служения Отечеству, готовности руководствоваться в своей жизни интересами общества и государства, а не только личными интересами. При этом важна возможность получения опыта проявления патриотизма. Его можно приобрести при участии в патриотических проектах.

Проекты выступают одной из форм социальной деятельности общества, порождающей гражданскую идентичность и формирующую менталитет молодежи, социальные нормы поведения подрастающего поколения, укрепляют гражданскую позицию и патриотизм. Их актуальность обусловлена современным состоянием общества в отношении восприятия событий Великой Отечественной войны разными возрастными категориями населения: пожилыми людьми, испытавшими на себе все тяготы войны или воспитанными на воспоминаниях о героизме народа,и молодежью, практически лишенной возможности непосредственного общения с участниками тех великих событий. Реализация проектов позволит сократить разрыв между поколениями, сформировать историческую память, воспитать настоящих граждан и патриотов своей Родины.

Проект «Живая память Великой Победы» разработан в соответствии с

Государственной программой «Патриотическое воспитание граждан Российской Федерации на 2016–2020 годы»и направлен на установление основополагающих принципов дальнейшего совершенствования системы патриотического воспитания в рамках реализации региональных программ патриотического воспитания молодежи, поддержан Федеральным агентством по делам молодежи (Росмолодежь) (соглашение №091-10-2019-087 от 21.10.2019 ИГК 0000000009119Q0H0002), Международной академией наук педагогического образования, EURASS, администраций гг. Армавира, Новокубанска и Новокубанского района.

Данный проект включал прохождение нескольких этапов:

I. Поисково-исследовательский.

1.1. Сбор материала о событиях в Армавире в годы Великой Отечественной войны и проведение цикла лекций «Армавирцы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.» с последующим обсуждением с обучающейся молодежью.

1.2. Определение памятных мест, достойных высаживания зеленых символов памяти,которыми стали: 1) мемориал «Обелиск 6680 жителям города Армавира, Новокубанского, Отрадненского, Успенского районов, расстрелянным и замученным немецко-фашистскими захватчиками в период оккупации август 1942 – январь 1943 г.» (скульптор С. Камышин, 2015); 2) памятник Маршалу Г.К. Жукову (скульптор С. Камышин, 2012), который дважды побывав в Армавире: в 1920 и 1955 гг. и его именем названы улица города, МАОУ СОШ № 7; снят документальный фильм «Г.К. Жуков и Армавир».

1.3. Разработка эскизных проектов благоустройства территорий: 1) озеленения территории МО г. Армавир – пространственная композиция улиц Ефремова и Маршала Жукова (памятник Г.К. Жукову); 2) озеленения территории мемориала «Обелиск 6680 жителям города Армавира, Новокубанского, Отрадненского, Успенского районов, расстрелянным и замученным немецко-фашистскими захватчиками в период оккупации август 1942 – январь 1943 г.».

II. Практическая часть.

2.1. Формирование волонтерства. В обучающий курс по программе подготовки волонтеров проекта «Живая память Великой Победы»входили общегородской урок истории «Армавирцы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.» (кинотеатр «Марс», около 250 участников), мастер-классы по изготовлению в авторском исполнении символа проекта (свидетельство об авторских правах № 019-009 103 от 11.11.2019), тренинги, обучающие семинары, на которых участники обсуждали волнующие их вопросы и учились защищать свои проекты, ставшие результатом научно-поисковой деятельности по сохранению в памяти героических страниц как страны, так и каждой семьи, конкурс фототизеров.

Ценны мнения представителей волонтерства: «Истончение исторической памяти (полвека назад опиравшейся на пережитое в годы Второй мировой

войны), мир и стабильность, ставшие неизменным спутником современных развитых обществ, создают иллюзию того, что человечество уже изучило и усвоило уроки прошлого. Однако в тех же словах современники Второй мировой войныоценивали перспективы новой войны по свежим следам ужасов Первой мировой. Многие факты позволяют опасаться, что когда печать живого ужаса окончательно сотрется, нельзя будет ни в коей мере надеяться на безопасность грядущего. Очевидно, что укрепление мира в значительной степени зависит от укрепления народной памяти о той цене, которую народы мира и, в том числе, народы России, в свое время заплатили за его достижение».

Наиболее интересной для волонтеров стала практическая деятельность в процессе закладки парковых площадок красных дубов, саженцы которых были выращены учащимися образовательных учреждений г. Армавира.

Содержание проекта включало и создание Альманаха «Живая память Великой Победы: во славу жизни, единства и будущего», в котором поведены итоги научно-поисковой деятельности. [1] На презентации книги присутствовали ветераны Великой Отечественной войны и обучающаяся молодежь гг. Армавир и Новокубанск, Новокубанского района, гости из г. Краснодара и близлежащих регионов (около 200 участников).

Реализация данного проекта имеет огромное значение. Такие мероприятия очень важныкак для установки отношений между поколениями: молодежью, узнающей о событиях 75-летней давности в основном из СМИ и Интернет, ветеранами Великой Отечественной войны, тружениками тыла, так и для будущего России.

Поэтому при подготовке и проведении патриотическогопроекта «Живая память Великой Победы» учитывались:

- необходимость связывания в содержании исторического военного прошлого с актуальными событиями настоящего, конкретными проблемами, стоящими перед молодежью и обществом;
- восстановление и упорядочивание тех связей с историей войны, которые востребованы накануне 75-летия Победы в Великой Отечественной войне;
- понимание того, каким образом и в каких проявлениях Образ Великой Победы детерминирует настоящее, определяет специфику прошлого и направленность будущего;
- необходимость участников и волонтеров проекта «Живая память Великой Победы» актуализировать потребность стать наследником Великой Победы, осознания причастности к истории будущего, сохранения отечественных традиций и исторической памяти;
- развитие интереса к прошлому, настоящему и будущему России, т.к. именно этот интерес является познавательным аспектом социальной потребности формирования патриотизма (А. Петровский, Г. Фортунатов).

Психологические практики формирования патриотизма личности на традициях самоотверженной защиты Родины и ее величия, обеспечивают синтез интеллектуальных, эмоционально-волевых сфер личности с ценностями

и смыслами, способствующие формированию позитивных отношений и общественно-ориентированных форм поведения на благо Родины.

Поэтому основной задачей формирования патриотизма является поиск того духовного стержня, который мог укрепить нашу молодежь в реальной жизни, сохранив громадный потенциал героических традиций, позитивных возможностей для человека, что таит в себе коллективная память о России XX в., иинноваций, связанных с созданием привлекательного образа будущего. От того, какая интерпретация смыслов и значений событий прошлого найдет отражение в сознании и чувствах современной молодежи, зависит ее отношение к прошлому, настоящему и будущему России. От решения этой проблемы будет зависеть будущее российского общества и государства, а такжесохранение идентичности всего народа.

Литература:

1. Недбаев Д.Н., Недбаева С.В., Гончарова О.В. Живая память Великой Победы: во славу жизни, единства и будущего: альманах. - Краснодар: Диапазон-В, 2019. - 60 с.

2. Шиянов Е.Н., Недбаева С.В. Личностно-развивающая психологическая практика в российском образовании. Учебное пособие.- Ростов-на-Дону, 2002. - 432 с.

3. Недбаев Д.Н. Образ Победы как значимая составляющая патриотизма молодежи //Материалы XV Международной научно-практической конференции «Антропологические подходы к реализации стратегий и технологий современного педагогического образования». – Ставрополь, 2020.

4. Живая Память Великой Победы: Школа доблести. Учебно-методическое пособие / Под ред. Д.Н. Недбаева, С.В. Недбаевой, Ю.В. Кочуриной, Е.В. Стрюковой, О.П. Синельниковой. – Армавир.- 2020.- вып. № 7.

Annotation.*The problem of patriotic education is one of the most important problems of the life of society, the state, and the individual. The correct formulation and determination of ways to solve this problem are acquiring fateful significance in modern conditions. The problem of patriotic education of the younger generation is deeply rooted in history. Many prominent thinkers, politicians, writers, scientists have studied various aspects of the formation of patriotism. In domestic science, the phenomenon of patriotism was mainly studied within the framework of philosophy, sociology, political science and pedagogy.*

Taking into account modern challenges, problems and development prospects, Russia faces the most important goal: "Creating conditions for increasing civil responsibility for the fate of the country, increasing the level of consolidation of society for solving the problems of ensuring national security and sustainable development of the Russian Federation, strengthening the sense of citizenship to the great history and culture of Russia, to ensure the continuity of generations of Russians, to educate a citizen who loves his homeland and family, who has an active life position. "

It is discussed in the article various approaches of the study and formation of patriotism among the younger generation by psychological practices. The experience of forming the patriotism of the younger generation through the project "Living Memory of the Great Victory" is described.

Keywords: *patriotism, patriotic education, project, patriotic project, psychological practices, volunteer training program, intergenerational dialogue.*

© Недбаев Д.Н., Недбаева С.В.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-002
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-002

ДЕЙКТИЧЕСКАЯ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ «ПАТРИОТИЗМА» В ИНАУГУРАЦИОННЫХ РЕЧАХ ПРЕЗИДЕНТОВ АЗЕРБАЙДЖАНА, РОССИИ И США

DEICTIC CONCEPTUALISATION OF "PATRIOTISM" IN INAUGURAL ADDRESSES OF PRESIDENTS OF AZERBAIJAN, RUSSIAN AND USA

Джамиля Расулова Хосров/Jamila Rasulova Khosrov
Азербайджанский Университет Языков,
Баку, Азербайджан.

Аннотация. *В данной статье рассматриваются прагматические средства выражения политического дискурса в инаугурационных речах президентов. Статья анализирует роль дейктических выражений, с помощью которых вербализируется концепт патриотизм в инаугурационных выступлениях президентов и их репрезентация в речах. Методы, используемые при анализе это методы дискурс анализа и контекстуальный анализ. Значение дейксиса в данных речах имеет несколько функций, обеспечивающих экстра-лингвистическую информацию и дополнительное значение для высказываний, используемых президентом. В статье рассматриваются примеры концептуализации личности, времени и пространства в инаугурационных речах президентов и их связь с основными факторами, способствующими регулировать личность в отдельности и общество в целом. Дейктические средства выражения, такие как местоимения, глаголы, наречия, пространственные и временные выражения и другие лингвистические элементы, используются для создания динамики в инаугурационном дискурсе. Следует отметить, что анализ личностного, временного и пространственного дейксиса в политическом дискурсе дает более широкое представление о позиции говорящего по отношению к аудитории. Также целью данного исследования является определение роли различных типов дейксиса, в придании речи эмоционального и когнитивного эффекта при концептуализации "патриотизма". Основными источниками исследования являются инаугурационные речи президентов Азербайджана, России и США*

Ключевые слова: *политический дискурс, инаугурационная речь, президент, дейксис, патриотизм.*

Вступление.

Как известно, в лингвистической концептуализации участвуют, как грамматические, так и стилистические элементы. Особое место среди грамматических элементов занимают дейктические средства выражения. Дейксис и дейктические элементы долгое время привлекают внимание многих лингвистов (Hart, M.Talbot, A.Fetzer, C. Fillmore). Современные исследования дискурсивной-когнитивной парадигмы соответсвуют изучению того, как человек концептуализирует время, место и себя [10:139].

Политики в своих речах используют такие лингвистические элементы как фонетические вариации, различные глагольные формы, грамматические конструкции и дейктические элементы для того, чтобы показать свои навыки речи. [3:23]. Очевидно, что речь политиков имеет сильный прагматический эффект и может изменять не только политическую ситуацию, которая определенно воздействует на людей, которые являются потенциальными избирателями, но также на идеи и идеалы масс. Мы все принадлежим к различным социальным структурам и для нас высказывания это действия [11: с. 203]

Одной из основных сфер прагматики является дейксис, категория которая отражает отношения между речью и контекстом. (Ленз, 2003, Эванс, 2013, Чилтон, 2014). Дейксис лица подразумевает роль участников в речи. Пространственный дейксис или дейксис места, указывает на расстояние между людьми и объектами в речи. Категория времени и пространства часто выражаются в инаугурационных обращениях посредством временных и пространственных дейктических средств.

Важное место в этих речах занимает дейксис, обеспечивающий экстра-лингвистическую информацию и дополнительное значение для различных высказываний.

Во-первых, изменение дейктического центра подразумевает определенное изменение внимания и перенаправляет мысли адресата.

Во-вторых, значение дейксиса представляет собой предположение, такое в котором аудитория не будет сомневаться и представленная информация будет отвечать их предположениям.

В-третьих, дейксис лица, времени и места участвуют в актуализации самых важных концептов инаугурационных обращений президентов.

В-четвертых, дейксис учавствует в построении таких бинарных сопоставлений, как *us* (*нам*) - *them*(*им*), которые присущи жанру инаугурационных выступлений.

Среди всех речей произносимых президентами по различным случаям инаугурационное обращение является одним из самых запоминающихся всеми поколениями. По мнению Шейгал, инаугурационное обращение отностится к «эпидейктической риторике», которая произносится по торжественным случаям и имеет возвышенный стиль [1: с. 247]. Кэмпбелл и Джемисон считают, что инаугурационная речь президентов это дискурс, значение и важность которого признают все, но не все восхваляют [7:с. 394]

Дейктические элементы играют большую роль в дискурсивном процессе . Дж. Фильмор (1971), и С. Левинсон (1983) сгруппировали дейктические категории с точки зрения персональных, временных, пространственных и социальных перспектив. Фактически дейксиз и дейктические элементы способствуют определению всех параметров процесса вербальной коммуникации. Последующие исследования явно показывают, что дейктические элементы находятся среди эксплицитных текстуальных связующих средств. (Халлидей и Хасан (1976), Энквист (1989) и т.д.). Идеи Фильмора схожи с идеями Лайнза. Фильмор разделяет дейкттические элементы на «дейктические» и «не дейктические» [4: с. 37]

В процессе концептуализации роль дейктических элементов явилась целью исследовании многих лингвистов. Дейксис является очень важной сферой в прагматике и семантике. В лингвистике дейксис относят к словам и выражениям. (Ленз, 2003). Дейксис является феноменом, который помогает раскрыть значение при произнесении некоторых слов и выражений. Одновременно дейксис требует контекстуальной ситуации.

Таким образом, можно сказать, что дейксис является элементом, выраженным местоимением. Поэтому Лайнз в своей книге «Семантика»,

вышедшей в 1971 г. исследует личный, временной и пространственный дейксис и данное им определение является актуальным по сей день. [9. с. 123-129] Вместе с этим, существует множество местоимений, которые не могут выражать определенные лица и предметы. Иногда если использовать местоимения «you» и «me», в не контекста нельзя понять к кому они относятся. Но если указать имена в начале контекста можно незамедлительно понять к кому они относятся. Они являются лингвистической репрезентацией людских отношений. Говорящий не может выбирать и произносить любое слово. Он должен выбрать такое местоимение, чтобы оно было социально принятым. Очень важно правильно использовать нужное местоимение при социальной интеракции.

1. Роль дейксиса места, времени и лица в инаугурационных выступлениях выступлениях И. Алиева.

Существуют различные типы дейктических выражений. Дейктические выражения могут относиться к месту или ситуации говорящего в форме слов или фраз. Например: *этот, тот, те, сейчас, тогда*. Традиционно все дейктические выражения делятся на 3 категории: персональный, временной и пространственный. Фильмор называет их «major grammaticalized types », т.е. основные «грамматизированные типы» дейксиса. В английском языке *I* и *you* – персональный; *now*, *then today, yesterday, tomorrow* – временной; *here* и *there* являются прстранственными дейктическими выражениями. [4: с. 89]

Говоря о дейксисе лица А. Маммедов упоминает способности дейктических элементов концептуализировать личность (10, с.146). Следует отметить, что в политическом дискурсе личные местоимения *вы*, *нам*, *наш*, наречия времени и места часто встречаются в употреблении. В данном случае целью является привлечь внимание аудитории и попытка убеждения аудитории. Частое использование личных и притяжательных местоимений (я, мы, наш, и др.) в политических речах направлено на убеждение аудитории в том, что политический лидер разделяет то же мнение, что и народ и собирается бороться во благо отечества. Именно здесь и можно выделить концепт «патриотизм», используемый в инаугурационных речах президентов.

Рассморим речь президента Азербайджана И. Алиева

"Son on il ərzində Azərbaycanda böyük enerji potensialı yaradılmışdır. On dörd elektrik stansiyası yaradılmışdır ki, əgər o stansiyalar tikilməsəydi, hazırda Azərbaycanda bu qədər müəssisə fəaliyyət göstərə bilməzdi. Yəni, bu on il ərzində energetika sektorunda bütövlükdə böyük nailiyyətlər əldə edilmişdir və əminəm ki, növbəti illərdə bu müsbət meyillər davam edəcək, çünki bizim konkret proqramımız, planlarımız vardır"(И. Алиев, Инаугурационная речь, 19 октября, 2013)

За последние годы Азербайджан пережил большой энергетический потенциал. Были созданы 14 электрических станций, а если бы эти станции не построили бы, в данный момент в Азербайджане не было бы этих учреждений. То есть в течение этих 10 лет было достигнуто много успехов в энергетическом секторе, и я уверен, что в будущем эти положительные результаты преумножаться.

В данном примере президент мотивирует аудиторию на светлое будущее,

обещая счастливое и успешное процветание страны. Местоимение *bu* (*это*) используется для обеспечения семантической связи в тексте и для придания общей мысли более полного характера. Вместе с этим, местоимение *bu,* дает речи не статистический, а динамический характер.

В следующем примере можно встретить дистальный тип дейксиса, также выраженный местоимением *bu*, которое переносит место и время данного события из настоящего в будущее.

"Biz hamımız çalışmalıyıq ki, növbəti illərdə bu məsələni beynəlxalq hüququn ədalətli norma və prinsipləri üzərində həll edək. İqtisadi gücümüz bizim tərəfimizdədir. Biz növbəti beş il ərzində bu münaqişənin həlli üçün öz ardıcıl siyasətimizi davam etdirəcəyik"

Мы все должны стараться решить эту проблему на уровне международного права. Экономическая сила на нашей стороне. Мы будем продолжать нашу эту политику на протяжении следующих 5 лет.

Здесь *biz hamımız* (*все мы*) является дейксисом, повторяющимся несколько раз Данный прием отождествления президента и народа используется политиками для поднятия высокого чувства патриотизма, а также, чтобы подчеркнуть идею единства и величества нации и каждого человека.

Отличительной чертой Азербайджанского языка является то, что некоторые окончания могут выполнять дейктическую функцию, как на примере, указанном выше *biz-мы, bizim-наш.*

Дейктические выражения используют дейктические слова. Дейктическое слово берет некоторые элементы своего значения из ситуации. Этот феномен и является дейксисом.

2. Роль дейксиса места, времени и лица в инаугурационных выступлениях В.Путина.

Рассмотрим некоторые примеры инаугурационных речей Российских президентов. В. Путин в своей инаугурационной речи использует такие дейктические элементы как *мы, наш,* кроме этого, говоря о прошлом и будущем можно встрерить слова и фразы, указывающие на проксимальный тип дейксиса.

Вместе мы сумели очень многое (В. Путин Инаугурационная речь, 7 мая, 2004)

Мы хотим и будем жить в демократической стране, где у каждого есть свобода и простор для приложения таланта и труда, своих сил (В. Путин Инаугурационная речь, 7 мая, 2012)

В данных примере сочетание настоящего временого дейксиса *Мы хотим* и дейксиса будущего времени *будем жить* создает своего рода оппозицию, в которой подчеркивается важность передаваемой информации. По мнению А. Мамедова, в то же время личность не всегда является приоритетом в некоторых политических текстах, наоборот сильная связь между временем и местом при каких либо политических действиях может оказаться критической. [10: с.143] Например:

Ради сегодняшнего торжественного события мы собрались сегодня здесь, в Кремле, в святом для нашего народа месте. Здесь в Кремле – сосредоточие нашей национальной памяти. Здесь, в стенах Кремля, веками вершилась

история нашей страны (В. Путин Инаугурационная речь, 7 мая, 2000)

Этот прием не является случайным, каждая единица языка обращена к когнитивным идеалам и фундаментальным знаниям об истории нации. При его использовании, вербализация концепта патриотизм является очевидным.

Примером такого обращения нового главы государства к предшествующему главе государства можно найти в инаугурации В. Путина

Первый президент России, Борис Николаевич Ельцин, покидая Кремль, сегодня вспомнил об этом, произнес слова, которые многим запомнились. Он сегодня повторил в этом зале: «Берегите Россию (В. Путин Инаугурационная речь, 7 мая, 2000)

Следует отметить, что пространственная связь во времени в конструкциях *сегодня вспомнил об этом…., он сегодня повторил в этом зале* обеспечивается за счет таких лингвистических пространственных дейксисов как *этот, тот* (Ленз,2003) и может включать слова с временным значением. Упоминание имен предыдущих президентов в инаугурационной речи рассматривается как мирная передача власти. Она обеспечивает положительные эмоции и признание со стороны народа по отношению к новоизбранному президенту.

3. Роль дейксиса места, времени и лица в инаугурационных выступлениях Американских президентов.

Рассмотрим некоторые примеры инаугурационных речей президентов.

It belongs to everyone gathered here today and everyone watching all across America. This is your day. This is your celebration. And this, the United States of America, is your country (D.Trump's inauguration speech, 21 jan, 2017).

Это относится ко всем, кто сегодня здесь собрался и всем, кто смотрит нас по всей Америке. Это ваш день. Это ваш праздник. И эта, Соединенные Штаты Америки, ваша страна.

В данном примере *here* соответсвует региону или месту, где находится говорящий, а *this* указывает на события, происходящие в дейктическом центре.

Некоторые выражения в дейктической системе имеют фундаментальное значение: here, there – this, there.

Следующий пример показывает временной дейксис, к которому относятся now, then, soon.

But that is the past and now we are looking only to the future……. From this day forward, a new vision will govern our land. From this day forward, it's going to be only America first – America first (D.Trump inauguration, 21 jan, 2017).

В данном предложении *now* имеет проксимальное значение, а *then* является более дистальным, т.е. может использоваться как в прошедшем, так и в будущем значении. Также, следует отметить, что выражения *last*, *from this day forward, next* также имеют дистальное значение.

Клинтон, подразумевая единство Американского народа, Американского государства и президента в своей инаугурационной речи заявил:

"*We - the American people - we are the solution"* (*Мы- американский народ, мы и есть решение*).

Обратившись к народу президент поклялся вместе достичь светлого будущего для своей страны, вербализировав таким образом концепт

«патриотизм».

Одновременное использование персонального, временного и пространственного дейксиза также привлекает внимание. Участники дискурса делятся своими знаниями в определенной коммуникативной и социальной ситуациях, придавая им личное значение и предпочтения именно в отношении времени и места. [10: с.140].

При произнесении инаугурационных речей, президент пытается определить время и место, используя при этом контекстуальные модели, которые основываются на таких дейктических выражениях, как *I, now,then* [11: с.77]. Рассмотрим пример:

I stand here today humbled by the task before us, grateful for the trust you have bestowed, mindful of the sacrifices borne by our ancestors. (Б. Обама, Инаугурационное выступление, 20 января, 2009).

Я стою здесь сегодня смиренно перед вами благодарю за доверие и помню о жертвах,принесенных нашими предками

В данном примере президент Б. Обама ярко концептуализирует личность (*I*), время (*today*) и место (*here*). Как видно из примера, соответствующая контекстуальная модель *I, today, here* связывает новоизбранного президента и его сторонников, а использование дейктических местоимений *us* и *our* оттождествляет президента с народом, тем самым придавая речи патриотический настрой.

Значение дейксиса, используемого в речи предусматривает, что слушатели осведомлены о контексте высказываний: время и место текущих событий, история страны: America, home, abroad, here, 4 years ago and today. Президент отождествляет, таким образом себя с народом, стратегически используя местоимения *we* вместо *I*. Таким образом, адресат получает сообщения об грядущей счастливой эре. Рассмотрим речь Р. Никсона:

"When we met here four years ago, America was bleak in spirit, depressed by prospect of seemingly endless war abroad and of destructive conflict at home. As we meet here today we stand on the threshold of new era of peace in the world. (1973)

Когда мы встречались с вами здесь четыре года назад, Америка была во мраке, потрепанная кажущейся вечной войной вне страны и разрушительным конфликтом дома. А сегодня мы с вами стоим здесь на пороге новой эры мира во всем мире.

В своей речи президент подчеркивает, что под его правлением, страна добилась своих целей, но это делается косвенным образом, так как он отождествляет себя с народом и при помощи дейктических средств делает каждого члена общества ответственным за каждое достижение, передавая аудитории чувство радости и гордости.

Динамика использования прецедентных феноменов в американских инаугурационных речах представляет большой интерес к оппозициям *us – them* в политическом дискурсе. За последнее время, президенты в своих инаугурационных речах стали ссылаться на имена великих отцов нации, для того чтобы напомнить об важных событиях в истории Америки. Тем самым придавая речи патриотический настрой. Идея совместной борьбы за лучшую

жизнь и противопоставления величества нации другим народам ярко выражена в современных инаугурационных речах. Рассмотрим пример:

"The patriots of 1776 didn't fight to replace the tyranny of a king with the priveleges of a few rule of a mob. They gave us a republic, a government of, any by, and for the people, entrusting each generation to keep safe and founding creed" (Inaugural Address by President Barack Obama, 2013)

Заключение и выводы.

В заключении следует отметить, что дейктические средства выражения характерны для всех инаугурационных выступлений, произносимых с целью оказания сильного прагмалингвистического эффекта. В результате использования данных элементов между президентом и аудиторией создается особая ассоциативная связь. В данной статье эту связь следует рассматривать именно как средство вербализации концепта "патриотизм". Различные способы выражения концепта "патриотизм" отражают изменения в политическом контексте периода нахождения президента у власти.

Литература

1. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. М.: Гнозис, 2004, с.325.
2. Chilton P/2014 language, Space and Mind/ Cambridge: Cambridge University Press.
3. Fetzer, Anita and Bull, Peter (2012). "Doing leadership in political speech: Semantic processes and pragmatic inferences." Discourse & Society 23 (2).
4. Fillmore, Charles J. Lectures on deixis. CSLI Publications (reprinted 1997), 1971. 100 p.
5. Halliday, M. & R. Hasan, (1976). Cohesion in English. London: Longman
6. Hart C. Moving beyond metaphor in the Cognitive Linguistics approach to CDA: Construal operations in immigration discourse. In C. Hart (ed.), Critical discourse studies in context and cognition. Amsterdam: John Benjamins, 2011
7. Karlyn Kohrs Campbell and Kathleen Hall Jamieson **Inaugurating the Presidency,** *Presidential Studies Quarterly* Vol. 15, No. 2, Priorities and Strategies in Foreign Policy: 1985-1989 (Spring, 1985), pp. 394-411)
8. Lenz Friendrich 2003. Diectic Conceptualization of Space, Time and Person. Amsterdam: John Benjamins
9. Lyons G. Deixis, space and time "in Semantics" Vol 2. Cambridge University Press. 1977. 450 p
10. Mammadov A., Mammadov M., International Review of pragmatics II (2019) Contexualizing and Conceptualizing time, space and person in political discourse, p. 137-152
11. Van Dijk Teun. 2008/ Discourse and context. A sociocognitive approach/ Cambridge: Cambridge University Press.

Резюме

В данной статье рассматривается выражение концепта «патриотизм» при помощи дейктических средств в инаугурационных речах президентов. В ходе исследования стало очевидно, что при концептуализации "патриотизма" дейксис лица, времени и места создают

новую экстралингвистичекую информацию и придают дополнительный смысл предложению. Дейктический центр в инаугурационных речах президентов обычно используется для сильного лингвистического воздействия на аудиторию.

Summary

The paper deals with verbalization of concept “patriotism” by means of diexis in presidential inaugurals. The present reseach showed that conceptualization of “patriotism” by personal, spatial and temporal diexis provides an extra – lingusitic information and a new suplementary meaning to the text. Diectic center in inaugurals is usually used to achieve a strong linguistic effect on the audience.

Abstract. *The article highlights pragmatic means of expression of political discourse in inaugural addresses of presidents. The paper examines the role of deictic means which allow verbalization of concept “patriotism” in inaugural addresses of presidents and their represantation in speeches. Methods used in investigation are discourse analyses and context analyses. The importance of deictic expressions in inaugurals bear several functions which provide extra-linguistic information and additional meaning for text used by presidents. The study analizes conceptualization of time, space and person in presidential inaugurals and their relationship with basic factors which help to regulate person in particular and society in general. Diectic means such as pronouns, verbs adverbs, space and time expressions and other linguistic elements are used to create dynamics in inaugural addresses. The benefit of the study is that the analyses of personal, spatial and temporal diexis in political discourse gives a broader view about the position of the speaker towards the audience. This research also aims to distinquish the role of different diexis types in verbalization of “patriotism” in order to give the speech a cognitive and emotional effect. Different types of expression of concept “patriotism” reflect the changes in political context of the governing period.*

Key words: *political discourse, inaugural address, president, deixis, patriotism.*

Научный руководитель: д.фил.н., проф. Джахангиров Ф.Ф.

Статья отправлена: 03.08.2020 г.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-003
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-003

MULTICULTURAL LEXICAL PICTURE OF BRITAIN IN MIDDLE AGES
СРЕДНЕВЕКОВАЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРНАЯ ЛЕКСИЧЕСКАЯ КАРТИНА БРИТАНИИ

Maharramova N.Ch. / Магеррамова Н.Ч.
teacher / преподаватель
Azerbaijan University of Languages, Baku, Azerbaijan, Rashid Behbudov st., 134
Азербайджанский Университет Языков, Баку, Азербайджан, ул. Р. Бехбудова, 134

Аннотация. *Данная статья посвящена комплексному исследованию лексического развития мультикультурализма в Британии в средние века. Особое внимание уделяется взаимосвязи языка и мультикультурализма.*

Основное внимание в работе акцентируется на лексическом развитии мультикультурализма, семантическом анализе лексических единиц, используемых для выражения мультикультурализма, а также исследуются экстралингвистические факторы в развитии британского мультикультурализма.

Основную задачу исследования составляет анализ семантико-функционального и структурного развития средневековой британской лексики, а также влияние языкового разнообразия в средние века на формирование британского мультикультурализма.

Ключевые слова: *мультикультурализм, лексемы, средние века, заимствование, английский язык, семантика*

Вступление.

Мультикультурализм является одним из важнейших аспектов эпохи глобализации. Под термином мультикультурализм понимается комплекс процессов развития многокультурия, который противостоит единой национальной культуре, слияние всех культур в одну. Другими словами, мы имеем в виду многокультурное общество, т.е. общество, в котором преобладают культурное разнообразие и языковая неоднородность. Именно в таком обществе языковые аспекты мультикультурализма являются одним из наиболее обсуждаемых и важных вопросов.

Британский мультикультурализм был сформирован и изменен не только локально, но и под влиянием неязыковых единиц. Для того чтобы проследить за лексической динамикой развития мультикультурализма в английском языке, а также для изображения лексической картины в данном языке, необходимо исследование заимствований лексических единиц и их употребление в языке.

Основное внимание в работе акцентируется на лексическом развитии мультикультурализма, семантическом анализе лексических единиц, используемых для выражения мультикультурализма, а также исследуются экстралингвистические факторы в развитии британского мультикультурализма.

На определенном этапе развития языка, средневековый британский мультикультурализм может дать информацию о появлении новых слов и истории их образования, а также создать новые правила появления таких слов. На фоне этих правил имамигранты, использующие язык, имели возможность синхронно создавать новые производные и сложные слова.

Со временем некоторые слова начали ограничивать свой широкий смысл. В некоторых средневековых английских лексемах наблюдалось сжатие семантических значений.

Теоретическая ценность статьи заключается в том, что результаты исследования актуальны с точки зрения языкознания. Полученные результаты могут служить в будущем первоосновой исследований в этой области, а также к дальнейшему изучению изучаемого вопроса. Они также могут быть использованы для анализа схожих факторов в ряде других языков.

Практическое значение заключается в том, что результаты данного исследования, могут быть использованы при обучении языкам, при дальнейшем изучении семантико-функционального и структурного развития средневековой лексики британцев, а также поможет более глубокому усвоению этой проблемы в современной лингвистике.

Языковое разнообразие в британском лексическом развитии до сих пор систематически не исследовалось и требует дальнейших исследований. С этой точки зрения, представляет большой теоретический интерес грамматическое и семантическое соответствие. Данная тема мало исследована в мировом языкознании, что обосновывает научную новизну работы.

Основной текст

На сегодняшний день, при изучении лексической картины различных стран наблюдается мирное сосуществование представителей разных культур, живущих на территории одной страны. Например, в Канаде насчитывается 600 различных этнических групп, или же территория Бельгии разделена на две главные части, одна из которой говорит на французском, а другая половина населения говорит на голландском языке. Именно такой феномен называется “мультикультурализмом”.

Существуют некоторые разногласия по поводу того, где именно впервые возник термин «мультикультурализм». В некоторых источниках утверждается, что этот термин впервые возник в 1957 году в Швейцарии, где говорят на четырех языках и поклоняются нескольким религиям. По другим данным, указывается, что впервые термин «мультикультурализм» был использован Аль Кресби в 1962 году для устранения раздора между англосаксами и местным населением в Австралии. Мультикультурализм как термин начал широко использоваться с 70-х годов XX века. В каждой стране мультикультурализм использовался в качестве политики мирного сосуществования людей.

В современном мире, в эпоху глобализации мультикультурализм используется разными государствами в качестве особой формы политики. И это в какой-то степени соответствует истине. Однако не следует забывать, что политика мультикультурализма направляет людей разных культур, живущих в определенном географическом ареале, проживанию в мире и взаимопонимании. Ведь, представители разных культур благодаря мультикультурализму только обогащают культуру и языковую лексику друг друга.

Мы наблюдаем различные формы мультикультурализма, которые меняются в зависимости от региона. Это разнообразие привело к созданию различных моделей мультикультурализма. Здесь можно отметить примеры моделей мультикультурализма в Канаде, Америке, Великобритании, Франции и других странах. Характерно, что людей разных культур, живущих в США, называли смесью «плавильного котла» (*“meling pot”*). И на самом деле, со

временем между народностями этого региона стерлась грань различий, и они стали напоминать своеобразный «плавильный котел».

Впервые это название было дано для определения отношений между англосаксами и иммигрантами в Америке, а со временем выражение «п*лавильный котёл» было заменено понятием* мультикультурализма. С этой точки зрения в Америке было принято несколько законодательств. Основная причина принятия этих законодательств состояла в том, чтобы уменьшить влияние англосаксов в стране и создать равенство среди населения. В то же время это способствовало устранению проблемы иммиграции и её упрощению.

В Шведской и Канадской моделях мультикультурализма государство придавало особое значение языку и образованию. Согласно этим моделям мультикультурализма представители каждой культуры имеют право получать образование на своем родном языке, также они имеют право голоса на выборах. При обеих моделях мультикультуральное общество является важным и необходимым звеном для государства. В этом отношении в мультикультуральном обществе вышеназванных стран созданы все условия для этнических меньшинств, иммигрирующих в страну, для их соответствующего размещения в новом обществе. Мультикультурализм в этих странах считается положительным показателем общества. Также мультикультурализм оказывает огромное влияния на дальнейшее развитие государства.

Впервые в Британии политика мультикультурализма была использована голландцами. Основной целью этой политики являлось установление тесных дружеских отношений между франкоязычным и англоязычным населением страны, для объединения их культур.

Завоевания в средние века и в последующие периоды являются одной из главных причин глобализации современной эпохи и формирования мультикультурального общества. Глобализация – это международное сближение культур, сообществ и экономики.

Мы становимся свидетелями того, что мирное сосуществование разных культур не всегда возможно в нашем нестабильном и беспокойном мире. Для осуществления и претворения в жизнь той или иной модели мультикультурализма необходимо вложение огромного труда. В этом смысле актуализируется процесс адаптации при совместном проживании.

Сообщество представителей разных культур не всегда бывает возможным. Иногда также актуализируются социальные конфликты.

Следовательно, мы должны сформировать новый взгляд на мультикультурализм. Каков же этот новый взгляд? Давайте сначала ответим на этот вопрос. Прежде всего, мы оцениваем мультикультурализм как единственный способ, способствующий демократическому прогрессу и развитию взаимоотношений в нашем сообществе.

Здесь на первый план выдвигается устойчивость культуры людей. Если культура народа сформирована в духе уважения и взаимопонимания к другим народам, то она будет наполнена взаимоуважением к религии и культуре других народов. А это в свою очередь, означает единство культурного разнообразия. Именно такая модель мультикультурализма на сегодняшний день

достойна одобрения и подражания.

В этом отношении проблема адаптации является одной из нерешенных проблем, которую следует повторно изучить. Разрешение данной проблемы предполагает ускоренную адаптацию схожих и разных культур, и является своеобразным выходом из создавшегося сложного положения. Поэтому адаптация является единственным маневром, помогающим приспособиться к самым сложным ситуациям.

Новейший взгляд на мир, разработка проблемы единства культурных ценностей в современном мире, позволило интеграции ценностей родной культуры. Лишь в этом случае, возможна гармония многокультурия, которая становится на защиту национально-культурных ценностей и создает атмосферу взаимопонимания и взаимоуважения между различными культурами. Озвученные проблемы, являются насущными проблемами для всего человечества, с которыми мы сталкиваемся каждый день в нашем мире и которые засели в сознании каждого из нас. Вместе с тем эти проблемы являются трудноразрешимыми.

В этом смысле представляет интерес сравнение понятия современного мультикультурализма с коктейлем. “Для того, чтобы сделать коктейль, в стакан вливают различные компоненты, но их нельзя взбалтывать, есть компоненты, но нет коктейля. Может быть, не нужно было вливать? Сколько бы ты ни старался, невозможно сделать из турка или араба англосакса” [13].

Конечно, в эпоху «плавильного котла» и «обманчивых плавильных котлов» были большие недостатки. Первыми вестниками мультикультурализма были мелкие сообщества англофонов, которые являются выходцами из Соединенных Штатов и Великобритании. Однако оказалось, что эти выходцы заселяются на новых территориях, не отказываются изучать иврит, но при этом также хотят сохранить свой язык. Их встретили с пониманием, им сделали некоторые уступки, так как английский язык уже тогда считался международным языком общения.

Что же такое мультикультурализм? Мультикультурализм является одним из аспектов толерантности. Мультикультурализм – это параллельное сосуществование, взаимопроникновение, рост и обогащение различных культур.

Культурное плюралистическое (мультикультуральное) общество – это общество, в котором отсутствует доминирующая культура (общество, где концепт культуры не интегрируется в концепт этноса). Это общество, которое дает каждому человеку право выбора своей культуры.

Культурное разнообразие не является только лишь этническим разнообразием. Культурное разнообразие – это сочетание разных стилей жизни, различных культурных тенденций и направлений. Культурный плюрализм не предполагает параллельное сосуществование независимых цивилизаций, он представляет собой взаимосвязь и взаимопроникновение различных культур.

Если вначале мультикультурализм означал взаимодействие разных языков, то позже он начал рассматриваться, как взаимодействие разных культур и разных языков. С этой точки зрения, рассматривая динамику развития

средневековой лексики в Великобритании, приходим к выводу о том, что история мультикультурализма восходит к древним временам.

Прежде всего, мы должны уметь различать понятия история английского языка и история языка Англии. Мы должны учесть разницу между этими понятиями, в особенности, когда речь идет о средневековых временах. Изучение истории лингвистики в средневековье, основываясь только на историю английского языка, было бы равносильно рассматриванию социальной истории на основе только одного класса или одного рода. Такая точка зрения, искажая представление об истории лингвистки Англии, неверно истолковала бы и историю английского языка.

Изучение английского языка в изолированном виде было бы неверным. История английского языка Британии была в тесном контакте с другими языками на протяжении всей своей истории, иногда соперничала с другими языками, а иногда отрицала их. Но именно, эти интенсивные отношения повлияли на формирование английского языка так же, как и его внутренние факторы.

В средние века Британия была под влиянием англов, саксов, ютов, французов и других племен. Англы и саксы называли принесенную ими культуру англосаксонской культурой, а немецкий язык они называли английским языком. Под влиянием англосаксонских племен в английский язык перешли такие слова, как *chalk, anchor, camp, cheese, chest, cook, copper, devil, dish, fork, gem, inch, kitchen, mill, noon, pillow, pound (unit of weight), punt (boat), sack, street, wall, wine mile, mint (coin), butter* и другие.

Со временем эти слова подверглись изменениям. Это очевидно выражено в приведенных ниже примерах:

Ancor– anchor, butere-butter (L < Gr. butyros), cealc–chalk, ceas - cheese (caseum), cetel – kettle, cycene–kitchen, cirice -church(ecclesia < Gr.Ecclesia), disc - dish (discus), mil -mile (milia [passuum]"a thousand paces"), piper–pepper, pund - pound (pondo "a weight"), sacc –sack (saccus), sicol–sickle, straet-street ([via] strata "straight way" or stone-paved road), weall -wall (vallum), win -wine (vinum < Gr. oinos)[14].

До заселения английских земель германскими племенами англов, саксов и ютов, существовали тесные торговые связи между этими племенами и римлянами. Именно эти отношения оставили значительные следы в английском языке. Слова, вошедшие в язык в этот период, носят культурно-экономический и военный характер. Новые слова, образованные в этот период, были понятия более развитой Римской культуры. Например, слова *port (Lat. portus), cycene (kitchen), coquina, piper (pepper)* и так далее.

Исследователи полагают, что эти слова вошли в язык до того, как англосаксы обосновались в Британии. При сравнительном анализе языков англосаксонских и кельтских племен, языковеды обнаружили, что в обоих языках одинаковые языковые единицы латинского происхождения. Тем не менее, нет точной информации о заимствовании этих слов в Великобританию из латинского языка или же языков кельтских и англосаксонских племен. Дело в том, что нет ни одного исторического памятника, который засвидетельствовал

бы этот факт. Хотелось бы отметить, что некоторые языковеды все-таки придерживаются мысли, что эти слова происходят из англосаксонского языка.

В ходе исследования было выявлено, что влияние латинского языка на английский во многом было связано с периодом внедрения христианства в Британию в VI и VII века. Таким образом, рост культурного уровня принес новые понятия в язык. Именно поэтому возникла необходимость образования новых слов. Слова, заимствованные в этот период, в основном были связанны с культурой, религией и повседневной жизнью. Например, *abbot, altar, candle, clerk, mass, minister, monk, nun, pope, priest, school, shrive* и другие слова.

Учитывая тот факт, что технический язык христианской религии и письмо у церковнослужителей было развито на греческом языке, происхождение большинства этих слов связано с греческим языком. Как было отмечено выше, слова, которые вошли в язык, со временем изменились:

apostol -"apostle" (apostolus < Gr. apostolos), casere -"caesar, emperor", ceaster-"city" (castra "camp"), cest - "chest" (cista "box"), circul - "circle", cometa - "comet" (cometa < Greek), maegester- "master" (magister), martir - "martyr", paper- "paper" (papyrus, from Gr.), tigle- "tile" (tegula)[14].

В XI-XIII века во время завоевания норманнами Британии ряд латинских слов перешли в английский. Однако, эти слова уже перетерпели значительные фонетические, грамматические и даже семантические изменения под влиянием нормандского диалекта французского языка. Новые латинские слова, заимствованные в этот период, перешли в язык в письменном виде (через книги), а не устно. В основном это были терминологические и абстрактные слова. Благодаря тому, что латинские слова были заимствованы в письменном виде они, можно сказать, не подверглись каким-либо фонетическим, семантическим и грамматическим изменениям.

В средние века после латыни, Британия попала под влияние кельтских племен. Исследования показывают, что в результате влияния кельтских племен, в английский язык, перешли некоторые общеупотребительные слова. Но в основном были заимствованы географические названия:

общеупотребительные слова: *brocc "badger", cumb "combe, valley";*

географические названия: *London, Carlisle, Devon, Dover, Cornwall, Thames, Avon...*

Изменения в культурной жизни англичан, произошедшие в результате нападений датского королевства в IX веке, также оставило неизгладимый отпечаток в английском языке. Этот период в истории Британии характеризуется периодом, влияния скандинавских племен, их языков и культур. Под влиянием скандинавского языка лексика и грамматика английского языка претерпела глубокие изменения. Как известно, английский язык был синтетическим языком, влияние скандинавского языка привело к выпадению окончаний в словах и формированию характерной аналитической структуры английского языка.

В современном английском языке слова, начинающиеся с комбинаций –

-sk, -sc - были взятые из языка скандинавских племен. Скандинавские слова, используются как общеупотребительные в повседневной жизни (сред.

англ. *“angry” - сердитый, “wrooth” – раздражительный, злой; “skye” – облако, облака, “heaven” – небо, небеса; “taken” – взятый, принятый, забранный; “niman” – взять, поймать; “they” – они, “hi, heo, he” - они*;).

Следует отметить, что большинство этих слов уже были известны англичанам. Это, в свою очередь, связано с силой и культурным развитием скандинавов в IX-XI веках. Примером может быть *anger - гнев.* В средние века *anger* использовался в смысле *разочарования, гнева* и в древнем и средневековом скандинавском языке, в смысле *скорби*. А также могут послужить примерами слова *“fellow” - мальчик, друг* (сред. англ. *“felawe” – товарищ, мальчик, друг;* древ. сканд. *“felagi” – член, товарищ, партнер*); *“fit” - установить, соответствовать, обеспечить* (сред. англ. *“fitten” – организовать;* древ. сканд. *“fitja” - закрыть*);*“weak”* - слабый (сред. англ. *“weik”*, древ. сканд. *“veikr”*).

Выше отмеченное свидетельствует о том, что слова, заимствованные из скандинавского языка, были предназначены не для придания какого-либо нового смысла английской лексики. Эти языки, будучи родственными языками, практически были как два диалекта одного языка, что в свою очередь намного упрощало заимствования. Примерами заимствований из скандинавского языка могут послужить слова: *anger, blight, by-law, cake, call, clumsy, doze, egg, fellow, gear, get, give, hale, hit, husband, kick, kill, kilt, kindle, law, low, lump, rag, raise, root, scathe, scorch, score, scowl, scrape, scrub, seat, skill, skin, skirt, sky, sly, take, they, them, their, thrall, thrust, ugly, want, window, wing* и другие слова.

С XI века Британия находилась под влиянием французской культуры и языка. Слова, заимствованные из французского языка, по сравнению со словами, заимствованными из скандинавского языка составляют определенное преимущество. Это связано с тем, что французский язык являлся языком французских дворян и феодалов. Заимствованные французские слова отображают образ жизни, деятельность, занимаемое положение в обществе и интересы высшего класса. Одновременно, с этими словами в Британию приходит и новая французская культура. Хотелось бы отметить, что французская культура поменяла образ жизни, взгляды на жизнь почти всего населения Британии. Существует несколько аффиксов заимствованных из французского языка: *-ance/-ence, -ant/-ent, -ity, -ment, -tion, con-, de-, and pre-*.

В настоящее время, 75% современной английской лексики составляют слова, образованные при помощи этих аффиксов. Именно этот период можно назвать самым сильным периодом влияния французского языка на английский. Это связано с тем, что в XI веке французский язык был официальным государственным языком Англии, таким образом, уже в этот период в Британии образовалось двуязычие, другими словами билингвизм.

Основным объектом исследования лексического уровня являются слова, относящиеся к самому древнему слою языка и к его словарному запасу. К ним относятся слова, характеризующие обиход (образ жизни, традиции, инструменты, предметы домашнего обихода, названия продуктов питания), природу (пространство, время, небесные объекты, теонимы, фитонимы, зоонимы), деятельность (ремесла, охота, название военных снаряжений),

отношения (личные местоимения, термины, называющие родственные отношения, титулы, клички) и другую семантическую лексику.

Во время исследования этих выражений мы видим, что в лексико-семантическом аспекте они сохранили семантическую окраску профессиональной деятельности людей, их образ жизни. Культура и язык были всегда взаимосвязаны. Раздельное исследование этих двух понятий не представляется возможным.

Мультикультурализм является основой развития всего человечества. Если язык является материальной составляющей мультикультурализма, то духовная сторона мультикультурализма основывается на культурно-историческом наследии, сформированное веками. В конце хотелось бы отметить, что мультикультуральный образ жизни оказал большое влияние на формирование и развитие английского языка.

Заключение и выводы.

1. На основе изучения мультикультурной лексической картины Британии в средние века установлено, что появление новых слов в языке играет важную роль в процессе номинации. Несмотря на исторический процесс дифференциации, древняя лексика английского языка практически не изменилась. В результате появился независимый национальный многокультурный язык.

2. Лексика, внесенная иммигрантами, сделала неизбежным вариативность языка. Активная интеграция различных диалектов в средневековую английскую лексику ускорила этот процесс, что характеризуется вмешательством в фонетико-лексико-семантико-грамматическую оболочку языка:

- Иностранные слова приняли новую морфологическую парадигму, которая заканчивается определенными трансформациями.
- Мультикультурный образ жизни не только повлиял на появление новых синонимов, новых фразеологических ассоциаций, идиом, но также на написание и буквенный состав слов.

Иными словами, нам становится ясно, что язык, культура, и мультикультурализм взаимосвязаны между собой. По этой причине каждая лексическая единица, выражающая мультикультурализм, играет важную роль в языковой системе, обогащает и развивает язык.

Литература:

1. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. М.: Индрик, 2005. 1038 с.

2. Степаненко О.А. Роль правительства Великобритании в Североирландском этнополитическом конфликте//Вестник СГУТИКД, 2011, № 3 (17), с. 200-204

3. Есперсен О. Философия грамматики. М: Издательство Иностранная литература, 1958, 230 с.

4. Ефремов Л.П. Сущность лексического заимствования. Вестник А.Н.Казахской ССР,1959, №5/170/, стр.19 – 20

5. Капитонова Н.К. Приоритеты внешней политики Великобритании (1990-

1997 гг). М.: МГИМО (У); РОССПЭН, 1999, с. 39-44

6. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история, // Новое в лингвистике, вып. III, М: 1963, с.177- 190

7. Крейн И.М. Французские заимствования XIX в. в английском литературном языке. М.: Наука, 1963. 188 с.

8. A. Hall, O. Timofeeva, Á. Kiricsi and B. Fox. Interfaces between Language and Culture in Medieval England, BRILL, 2010, 333 p.

9. J. Cohen, Cultural Diversity in the British Middle Ages. Archipelago, Island, England, The New Middle Ages, Palgrave Macmillan. US, 2008, p. 240

10. Mehmet Kemal Aydın. Cultural and Linguistic Diversity: İssues in Education. 2014, 73 p.

11. Russel, P. (2007). The history of the Celtic languages in the British Isles. In D. Britain (Ed). Language in the British Isles. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 185-199

12. Serjeantson M.A. History of Foreign Words in English, London: 1937, 376p.

13. https://www.electricscotland.com/culture/features/scots/sayings.htm

14. http://www.regions.ru/news/ society/2076259/

Abstract. *The article is devoted to a comprehensive study of the lexical development of multiculturalism in Britain in the Middle Ages. Special attention is paid to the interrelation of language and multiculturalism.*

The main content of the article is the analysis of the semantic-functional and structural development of medieval British vocabulary in linguistics, as well as the influence of linguistic diversity in the Middle Ages on the formation of British multiculturalism.

The main attention in the work is focused on the lexical development of multiculturalism, the semantic analysis of lexical units used to express multiculturalism, and also investigates extralinguistic factors in the development of British multiculturalism.

Key words: *multicultural, lexemes, middle ages, English language, borrowings, semantic*

Научный руководитель: д.т.н., проф. Газыева М.Ю.

Статья отправлена: 25.08.2020 г.

© Магеррамова Н.Ч.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-017
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-017

УДК 811.111'361

SYNCRETIC NATURE OF MODIFIED COMPLEX SENTENCES OF TRANSITIONAL CHARACTER WITH THE RELATIONS OF CAUSE AND PREDICATE

СИНКРЕТИЧНИЙ ХАРАКТЕР МОДИФІКОВАНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ПЕРЕХІДНОГО ХАРАКТЕРУ З ВІДНОШЕННЯМИ ПРИЧИНИ ТА ПРЕДИКАТИВНОСТІ

Shundel T.O. / Шундель Т.О.
a teacher / викладач
ORCID.org/0000-0003-2001-4509
Donetsk National Medical University, Pryvokzalna Str. 27, Lyman
Донецький національний медичний університет, м. Лиман, вул. Привокзальна, 27

Анотація. *Статтю присвячено вивченню взаємовідношень між частинами складнопідрядних речень та синкретичних зв'язків між його компонентами з відношеннями причини та предикативності, аналізу семантичного потенціалу цієї конструкції. Особлива увага звертається на семантико-синтаксичну організацію предикативних частин, яка характеризується за допомогою структурно-семантичного аналізу за умови розмежування ядра та синкретичної периферії. Аналізується зв'язок між типовими та перехідними синтаксичними одиницями. Доводиться, що вибір структурно-семантичної класифікації складнопідрядних речень при аналізі синкретичних явищ обумовлений складною природою структур та їх абстрагованим характером, а також прагненням мовних одиниць до вираження різних інваріантних значень. Виявлено, що зростання в мові великої кількості синкретичних складнопідрядних речень з модифікованим значенням пов'язане з бажанням мовця передати ускладнені смислові відтінки за допомогою поліфункціональних конструкцій, де підрядні речення функціонують не просто як носії єдиного сенсу, а передають додаткову інформацію.*

Ключові слова: *шкала перехідності, складнопідрядні конструкції, інваріантне значення, синкретизм, структурно-семантична особливість, асиметричні відношення, модифікація значень.*

Вступ.

Певні типи синкретичних складних конструкцій вже опинились в колі зацікавленості дослідників, що досліджують питання синтаксичної природи складного речення, однак складнопідрядні речення з синтезованим значенням підрядної частини з відношеннями причини та предикативності не були об'єктом окремих досліджень. На сьогодні вченими не з'ясовані усі семантичні типи синкретичних складнопідрядних речень (далі – СПР), не висвітлені усі структурні особливості вищезазначених складних конструкцій з детальним аналізом специфічної природи з'єднувальних елементів (сполучників та сполучних слів) та опорних слів, які впливають на вживання в мові речень асиметричної природи.

З одного боку, наявність численних концепцій аналізу СПР перехідного характеру стала умовою збагачення загальної теорії вивчення синтаксичних одиниць і призвела до відтворення багатогранної сутності речення, а з іншого боку, це створило проміжні ланки між мовленнєвими та мовними моделями в рамках синтаксичної площини, відтворюючи певною мірою цілісність граматичної організації речення.

Основний текст.

При аналізі формальної та структурної сторони СПР лінгвісти пропонують враховувати семантику мовної одиниці як одну із диференційних ознак. У пошуках рішення цього підходу мовознавець Г. Колшанський пропонує звернути увагу на змістовну сторону та семантичну структуру, враховуючи різні форми думки, які передаються в СПР [2].

Дослідниця С. Дружиніна пропонує досліджувати синкретичні складнопідрядні конструкції, звертаючи увагу на синтез декількох граматичних значень - інваріантного (категоріального) і додаткового. Так, С. Дружиніна зазначає, що СПР із категоріальним значенням в рамках синкретичної периферійної зони більш тяжіють до послаблення або часткової втрати основного значення, причиною чого служить нашарування інших диференціальних ознак функціонально-семантичних полів [3, с. 29]. Отже, при модифікації значень підрядних речень значення головного не змінюється, але починають зникати певні стосунки між його компонентами. Це призводить до виникнення додаткового, інваріантного значення в поверхневій структурі СПР, при цьому у глибинній структурі відмічається нестійкий характер, що і призводить до функціонування у мові синкретичних форм. З одного боку, такі перетворення вказують на можливу самостійність залежного компонента СПР. З іншого боку, заміна одних семантичних значень іншими підкреслює мінливу природу СПР.

Р. Христіанінова зазначає, що синкретизм складних речень з модифікованим значенням передають не тільки з'єднувальні елементи – сполучники в головній частині, але певною мірою чітке лексичне наповнення підрядної частини. Дослідниця стверджує, що саме лексичний зміст може дозволяти або не дозволяти подвійне значення, при цьому внутрішня предикативність СПР проявляється у формально-граматичному, семантико-синтаксичному або у обох цих аспектуальних планах [4].

На думку В. Ожоган, синкретичні семантико-синтаксичні відношення виникають в реченнях з несиметричною структурою, в яких у підрядній частині відсутні кореляційні відношення зі змістовим наповненням опорного дейктичного компонента головної [5].

З цього приводу А. Онатій вважає, що «з'ясування семантичної відповідності між елементами корелятивного блоку можливе лише за умови визначення значеннєвих різновидів опорного співвідносного слова й сполучного засобу» [6].

Так, безперечний інтерес з точки зору перехідності уявляють собою СПР з синкретичною підрядною частиною причини й предикативним підрядним. В. Ожоган стверджує, що семантико-синтаксичні відношення цих несиметричних структур з предикативними відношеннями є проявом синкретичних утворень, на основне значення яких нашарується вторинне. У більшості випадків такі нашарування виникають внаслідок особливих відношень між залежною та підрядною частинами [5]. Треба відмітити, що зростаюче вживання структур із синтезованими формами призводить до того, що мовець намагається співвіднести змістовні плани обох складнопідрядних

конструкцій з метою створення конструювання єдиного семантичного плану. Виникаючі ускладнені смислові мовні формули можуть бути представлені за допомогою шкали перехідності В. Бабайцевої [1]:

А. *I'm scared, I'm really scared of him finging out this time,* ***because*** *she's getting more and more brazen [7, c. 26]. We nearly didn't go near* ***for*** *we thought someone might be living there [7, c. 31].*

Аб. *... he was there* ***because*** *he was expecting a buyer for the house [7, c. 34]. He appeared to show enough excitement for the both of them* ***by reason of*** *she let it go at that [7, c. 48].*

АБ. –

аБ. *He looked heavily on them* ***as*** *they pushed, weaved and struggled with him along the road [7, c. 147]. And he remains quiet* ***as*** *some of the floorboards are missing as well [7, c. 185].*

Б. *Nellie's room was* ***as*** *she had left it [7, c. 262]. All I know is* ***that*** *he puts the fear of God up the mum [7, c. 95].*

Ядерні речення зони **А** включають до свого складу одну смислову лінію, яка створюється за допомогою підрядних причини. Каузальна семантика проявляється за рахунок функціонування моносемантичних сполучників *because*, *for* (приклади 1, 2), а також вживання емоційної лексики для опису психічного й внутрішнього стану людини (*scared* – приклад 2) або використанням якісного прислівника: *Briony giggled loudly* ***as*** *she held the dress against her [7, c. 105].*

Одиниці зони **Б** володіють індивідуальним значенням та передають предикативні стосунки. Відмінною рисою таких речень є те, що ядро ланки **Б** має функцію предикату й розкриває ситуацію в загальному вигляді. Доречною з огляду на це є думка, що предикативні підрядні відзначаються:

- пропозитивним характером, тобто слугують для розкриття логіко-семантичних зв'язків загального змісту (*The fact is* ***that*** *in many ways this is much better [7, c. 208]*);

- вживанням деяких дієслів (*to be, to remain, to appear to sound* та ін.) як частини іменного присудка (*In many ways, she felt guilty* ***that*** *her son had been spared [7, c. 361]. She was pleased* ***because*** *everything looked the same [7, c. 163]. She looked overwhelmed and very proud* ***as*** *she was invitedto be part of this family [7, c. 208]*);

- мономодальністю змістовного плану СПР, де семантико-синтаксична єдність структури може бути представлена в одній з його частин (*That's* ***what*** *Briony wanted to see [7, c. 95],* де предикативна частина зображує нерозкриті обставини.

That money was what Katherine needed last time [7, c. 195] (предикативна частина розкриває умови необхідності).

- використанням модальних дієслів зі значенням припущення, можливості, необхідності в підрядній частині (*I think this is* ***why*** *she had to work for Nellie [7, c. 247]. That's* ***where*** *she must have brandished her stick [7, c. 232]*);

- як біпредикативні структури моноподієвого характеру, в яких при трансформації цих одиниць головне речення може бути опущене без істотних

змін в смисловому плані конструкції (*The fact was* ***that*** *Katherine gazed in amazement [7, c. 233] - Katherine gazed in amazement);*

- функціонуванням предикативних складнопідрядних конструкцій в постпозиції (*That was* ***when*** *his face crinkled into a smile [7, c. 282]. Ideas were* ***where*** *she had gone to [7, c. 147]).*

Одиниці проміжної ланки **Аб** позначають потенційно нове значення, де на тлі предикативних стосунків, які встановлюються між компонентами СПР, з'являються імовірно-нові конструкції з домінуючою каузальною семантикою. Особливість таких речень проявляється в тому, що вони, маючи у свій структурі дієслова, які характерні для предикативної підрядної частини (*to be, to remain, to appear to sound* та ін.), у поєднанні з моносемантичними сполучниками *because*, *by reason of* виступають вже як СПР із залежним компонентом ФСП причини.

Нами відзначається той факт, що прикладів проміжної зони **АБ** з рівним співвідношенням підрядної частини причини й предикативної підрядної частини не виявлені. Очевидно, це обумовлено тим, що предикативні підрядні частини репрезентують в більшості випадків єдиний змістовний план моноподієвого характеру.

Завдяки полісемантичному характеру сполучників, наприклад сполучника *as*, одиниці перехідної ланки **аБ** представлені складнопідрядними конструкціями синкретичного характеру, центр яких тяжіє до СПР з предикативним підрядним. На нашу думку, з'єднувальні елементи у поєднанні із деякими дієсловами (*to be, to remain, to appear to sound*, *to feel*, *to look*, *to become*, *to taste*) здатні переосмислювати одиничний семантичний план. Так, в численних випадках відбувається розщеплення елементарного значення причини й створення нових синкретичних форм узагальненого характеру. При цьому комбінації функціональних ліній настільки близькі, що відбувається поступова нейтралізація каузативних стосунків. Тобто, домінуюче значення предикативних підрядних проміжних одиниць свідчить про двоплановість характеру одиниць перехідних зон.

Висновки.

Таким чином, ми прийшли до висновку, що універсальність структурно-семантичного типу класифікації та її здатність репрезентувати найтонші семантичні й смислові відтінки свідчить про тенденцію до виникнення комбінаційних інтенсифікацій змісту.

При детальному вивченні СПР із синкретичною формою підрядних речень перехідної природи доцільно звернути увагу на синтаксичну структуру, сполучуваність з'єднувальних елементів із різними словами в головній частині та позицію компонентів СПР. Отже, модифікація з'єднувального елементу та структурні особливості СПР тісно взаємодіють, що призводить до того, що така конструкція характеризується як відкрита, своєрідна перехідна ланка між декількома одиницями з певним синтаксичними планами та функціональним навантаженням. Характерною ознакою є те, що структурна функція головного речення як основної зберігається, змінюється лише характер повідомлення в підрядному. Крім того, усі СПР із модифікованою підрядною частиною

розглядаються як носії ускладненої, синкретичної моделі, де функціональні стосунки визначаються за рахунок входження залежного компоненту в перехідну зону.

Література

1. Бабайцева В.В. Зона синкретизма в системе частей речи современного русского языка. *Филологические науки*. 1983. № 5. С. 35-42.

2. Колшанский Г.В. Логика и структура язика. – М. : Высшая школа, 1965. 240 с.

3. Дружинина С.И. Синкретизм в системе сложноподчиненных предложений современного русского языка: дис. … д-ра филол. наук: 10.02.01 / Орловский государственный университет. Орёл, 2009. 470 с.

4. Христіанінова Р.О. Внутрішній синкретизм складнопідрядних речень *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Питання мовознавства та методики викладання*. 2014. Випуск І. С 209-219. URL: https://philology.bdpu.org/wp-content/uploads/2017/03/25.pdf (дата звернення 21.08.2020).

5. Ожоган В. Синкретизм складнопідрядних речень займенниково-співвідносного типу несиметричної структури. *Наукові записки НаУКМА. Мовознавство*. 2018. Т. 1. С. 3-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nukmarpl_2018_1_3 (дата звернення 20.08.2020).

6. Онатій А.В. Синтаксична організація складнопідрядних займенниково-співвідносних речень несиметричної структури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 / Донецький національний університет ім. В. Стуса. Вінниця, 2018. 20 с. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/6120-12288-1-SM.PDF (дата звернення 20.08.2020).

7. Williams Dee. Katie's kitchen. London: Headline Book Publishing. 1998. 375 p.

References

1. Babaytseva V.V. (1983). "The zone of syncretism in the system of the parts of the speech of the modern Russian language". *Filologicheskie nauki,* no. 5, pp. 35-42.

2. Kolshanskiy G.V. (1965). *Logika i struktura yazika* [Logic and the structure of the language]. Moscow : Vysshaya shkola.

3. Druzhinina S.I. (2009). "Syncretism in the system of complex sentences in modern Russian", Abstract of Ph.D. dissertation, Russian, Orel: Orlovskiy State University.

4. Khrystianinova R.O. (2014). "Internal syncretism of complex sentences", available at https://philology.bdpu.org/wp-content/uploads/2017/03/25.pdf (Accessed 29 September 2020).

5. Ozhohan V. (2018) "Syncretism of complex sentences of pronoun-relative type of asymmetric structure", available at http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nukmarpl_2018_1_3 (Accessed 1 October 2020).

6. Onatii A.V. (2018) "Syntactic organization of complex pronoun-correlation sentences of asymmetric structure", available at file:///C:/Users/1/Downloads/6120-12288-1-SM.PDF (Accessed 30 September 2020).

7. Williams Dee (1988). *Katie's kitchen*. London: Headline Book Publishing.

Abstract.

Introduction. *The article is devoted to the study of the relationships between the parts of complex sentences and syncretic connections between their components with the relations of cause and predicate, analysis of the semantic potential of this construction. Particular attention is paid to the semantic-syntactic organization of the predicative parts which is characterized by structural-semantic analysis under the condition of delimitation of the nucleus and syncretic periphery.*

Main body*. The connection between typical and transitional syntactic units is analyzed. It is proved that the choice of structural-semantic classification of complex sentences in the analysis of syncretic phenomena is due to complex nature of the structures and their abstract nature as well as the tendency of the language units to express different invariant meanings. It was found that the growth of a large number of syncretic complex sentences with modified meaning is associated with the speaker's desire to convey complex semantic nuances through multifunctional constructions where subordinate parts function not just as carriers of a single meaning but they convey additional information. Thus, transitional constructions are filled with new concrete content and are opened in the conditions of a certain contextual situation to transfer emotional character of the language. It is established that this fact can be explained by the use of complex constructions in the form of one integral statement which is explained by its ability to transfer two semantic and syntactic meanings in one structure. On the other hand, the development of an additional meaning is due to the semantic mobility of the subordinate parts. That is, the transitivity of the models indicates a high degree of complexity of the semantic structure and a considerable potentiality for semantic meaning.*

Conclusions. *There have been observed the conditions of close interaction of complex sentences with semantic fields of cause and predicate in peripheral zones. The modified nature of syncretic sentences of transitional zones indicates a high degree of organization of these structures.*

Key words: *transitivity scale, complex constructions, invariant meaning, syncretism, structural-semantic feature, asymmetric relations, modification of meanings.*

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-025
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-025

УДК: 811.161.2 :81'373.2

TYPOLOGICAL NOMINATIVE TENDENCIES IN THE FIELD OF SOUTH UKRAINIAN URBOZOONYMY

НОМІНАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОЇ УРБОЗООНІМІЇ

Sablina S.V. / Сабліна С.В.
PhD in Philology, as.prof. / к.філол.н., доц.
ORCID: 0000-0001-7040-6258
Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Zhukovskoho 66, 69600
Запорізький національний університет, Запоріжжя, вул. Жуковського, 66, 69600

Анотація. *У статті проаналізовано найбільш показові факти південноукраїнської регіональної урбозоонімії. Встановлено частковий диглосний білінгвізм при називанні домашніх улюбленців. Претензійність визнано найвиразнішою ознакою сучасних урбозоонімів, яка реалізується в оказіоналізмах та в прецедентних номінаторах-запозиченнях для кличок. Урбозооніми очікувано втілюють побутову номінативну модель поведінки власників тварин і виявляють словотвірні ознаки антропонімоподібності.*

Ключові слова: *урбозоонімія, кінонім, феліонім, оказіоналізм, антропонім, суфікс*

Вступ. Аналіз наукових публікацій, так чи так пов'язаних із зоонімією, виявляє цікавий факт: номінативні прецеденти, зафіксовані при називанні домашніх улюбленців – це вже не тільки лінгвістична царина, але й доказовий матеріал для висновків сучасних психологів, соціологів, філософів [5, 6, 7]. Тим більше показовими видаються ті спостереження дослідників, які стосуються мовленнєвої поведінки сучасних містян, адже вона унаочнює динамічні зміни мовопростору через вплив глобалізаційних процесів та серед іншого утворює, на переконання сучасних філософів, феномен Homo Urbanus. До того ж урбозоонімія [3, с. 257] – найбільш невимушена та майже не обмежена соціальними правилами й традиціями номінативна сфера, у якій містяни вповні реалізують власний номінативний потенціал, і при цьому більше зважають на свої уподобання й фантазію, ніж на мовну норму.

Разом із тим зооніміка в українському мовознавстві – не часто досліджувана лінгвістична проблема через специфіку побутування кличок (усне побутове мовлення) та пов'язані з цим труднощі їх збирання й фіксації. Джерелами цього дослідження були восьмирічні спостереження (2012-2020) над міською зоонімією півдня України та укладена на їх основі картотека феліонімів і кінонімів на основі анкетування власників тварин, баз даних окремих ветеринарних клінік, дописів у соціальних мережах (Facebook, Instagram). І хоча про динаміку номінативних процесів у сфері зоонімії говорити ще не доводиться, окремі номінативні тенденції й моделі цілком показові для сучасних містян півдня України.

Основний текст. Аналіз складу, походження, мотивації, дериваційної структури міських феліонімів і кінонімів південної України дозволяють висловити окремі спостереження.

1. Сучасна урбозоонімія – показова група онімів, яка дає уявлення про номінативні прецеденти, найбільш вільні від соціальних і мовних норм, та дозволяє спостерігати природну й невимушену мовну поведінку індивідуума в

побутовій сфері. Тому не здається дивною двомовність власників тварин, явно виражена у південноукраїнській урбозоонімії: містяни віддають перевагу російським варіантам називання домашніх улюбленців, найчастіше мотивованих людськими іменами: *Рімма, Нікіта, Тотоша, Філімон, Бобік,* (кіноніми); *Антошка, Бариня, Васіліса, Єрошка*, *Іва, Крістіна, Марфа, Машка*, *Тімофей* (феліоніми). Утім усе частіше трапляються відонімні й відапелятивні клички, утворені від українізмів і локалізмів: *Майдан, Батяр, Кальміус*, *Конка, Тиса, Тавра, Буг, Криза, Порох, Хорта, Явір* (кіноніми); *Бабурка, Байда, Берегиня, Зеля, Луганда, Мавка, Ружа, Трембіта, Хунта, Хортиця, Яник* (феліоніми). Таку ситуацію наважимося оцінити як частковий диглосний білінгвізм у сфері урбозоонімії, що зовсім невтішно з огляду на те, що йдеться про побутову мовну модель поведінки, на якій аж надто позначається контраверсійність сучасної мовної ситуації.

2. Одна з найвиразніших ознак сучасних урбозоонімів – претензійність, яка здебільшого виявляється або в оказіоналізмах, або в номінаторах-запозиченнях для клички: «міська зоонімія виявляє нові тенденції, наприклад, такі, як мода на антропоніми (імена), що виконують функцію зоонімів, або мода на цілком позбавлені традиції, нові претензійні назви, зазвичай іншомовного походження, поширювані засобами масової інформації [3, с. 260].

Претензійні оказіональні клички домашніх улюбленців мають різну мотивацію, а нерідко вона й зовсім стерта, особливо в кінонімах: *Анга, Бія, Грана, Єшка, Інза, Мента, Бест, Крош, Маркуш* (кіноніми); *Айлі, Жері, Жиронда, Котобубз, Кося, Ляпсус*, *Расмус, Кжела, Ксанфа*, *Озола, Пусікета, Пінгва, Чудита* (феліоніми). Зауважимо, що саме серед феліонімів найбільше оказіоналізмів-асоціатів: *Муряндлік, Мурркися, Мурчетта, Спиногриз, Тигдик, Заделло, Жульчі.*

Утім найчастіше серед претензійних урбозоонімів усе ж переважають ті, які мотивовані запозиченими онімами й апелятивами. Поле пошуку сучасними містянами небанальних номінаторів для кличок своїх улюбленців значно розширився останнім часом, оскільки знання іноземних мов, кіноіндустрія, засоби масової інформації в рази збільшують номінативно-дериваційні потенції тих чи тих запозичень. Серед відонімних кличок з ознакою претензійності переважають ті, які апелюють до імен чи прізвищ усесвітньо відомих особистостей: *Джоконда, Клеопатра, Стінг, Жаклін, Стоун, Армані, Адольф, Джексон, Чаплін, Барак, Ватсон* (феліоніми); *Фрейда, Жозефіна, Сократ, Дункан, Капоне, Кім, Ніколь, Ламберт, Чарльз* (кіноніми).

Нерідко в основу клички покладено «модні» запозичені апелятиви: *Веб, Доларі, Бест, Суши, Дота, Саке, Бумер, Крейзі, Джокер, Джип, Лакшмі, Мюслі, Ніштяк, Хакер, Хамер, Старбакс, Плазма, Бот.* Найчастіше подібні клички дають котам.

Очевидним є факт того, що власники, відгукуючись на сьогоденні реалії суспільного й професійного життя, часом дають досить несподівані клички своїм улюбленцям: *Куля, Бетеер, Граната, Криза, Хірш, Парадигма, Луганда, Марік, Корона, Наркоша, Хабар.*

3. Урбозооніми унаочнюють побутову номінативну модель поведінки

власників тварин, і це логічно, адже в цій моделі й виявляється максимальна номінативна свобода індивідуума, вільного від соціального схвалення чи традицій. Саме тому домашні улюбленці часто отримують гіпокористичні варіанти антропонімів: *Ася, Даня, Діма, Люся, Кася, Кет, Ксю, Ксюша, Лара, Лесь, Маня, Тося, Жек* (феліоніми); *Влад, Емі, Дана, Діна, Кася, Лєра, Лола, Лізі, Макс, Ярік* (кіноніми). Очевидно, що «Виникнення таких номінативних одиниць – та сфера застосування мови, де встановлюється зв'язок позамовних і мовних уявлень, де дійсність отримує своє мовне втілення, де реальний образ стає джерелом мовної образності, де дійсність розширює межі мовної системи» [4, с.35].

Домашніх улюбленців містяни нерідко називають такими людськими іменами (найчастіше запозиченими чи застарілими), якими не наважилися назвати дітей через ті чи ті культурні упередження. У нашій картотеці такими кличками найчастіше виявлялися *Бетті*, *Анфіса*, *Джулія*, *Зіта, Марфа* (феліоніми), *Джесіка* (кінонім і феліонім), *Альберта, Асоль, Б'янка, Джулія, Жозефіна, Сабріна, Араміс, Джастін, Річард* (кіноніми).

Загалом у сучасній українській урбозоонімії клички, утворені семантичною деривацією від антропоніма-номінатора, становлять 48 % серед феліонімів, і до 35 % у кінонімах.

4. Майже завжди фоновою інформацією в феліонімах і часто в кінонімах є диференціація тварин за статтю, що доводить антропонімоподібність кличок. Семантичний компонент статі найчастіше виражений граматичним родом, а серед продуктивних формантів, які диференціюють стать, слід назвати для тварин-самиць:

- суфікс-закінчення -а: *Тигра, Альта, Алєкса, Арта, Афра, Бакса, Шарма, Мага, Франта* (феліоніми); *Авіна, Арта, Біга, Гайдена, Дайма, Деніза, Деріка, Зета*, *Кінга, Кольта, Цента, Яніка* (кіноніми);

- суфікс -к(а): *Димка, Жерика, Змійка, Мурка, Бімка, Буриська, Бусика, Еженка, Розка, Симка, Камишка* (феліоніми); *Багрянка, Вейка, Жилка, Забавка, Калінка, Сулейка, Джеліка* (кіноніми);

- суфікс -ин(я/а): *Шефиня* (феліоніми); *Шахиня, Жустиня* (кіноніми). Ці ж суфікси властиві й українським онімам та апелятивам на позначення жінок, що також підтверджує антропонімоподібність зоонімів.

Кількісно показова співвіднесеність фінальних формантів, які маркують родо-статеву приналежність у кличках самиць кішок: *-а* (82%), *-и* (14%), інші (4%). У кінонімах, що позначають самиць, кількісна розбіжність таких формантів подібна: *-а* (78 %), *-и* (17%), інші (5%).

Для творення урбозоонімів на позначення самців найбільш продуктивними виявилися такі суфікси на прикінцевий приголосний:

- ік (російський словотворчий суфікс) та -ик (український варіант): *Кеклік, Коцик, Лапусік, Лолік, Марсик, Мафік, Мурик, Понтік, Пирзік, Пухлик, Пушик, Спайсик, Урсік, Ушик, Чубарик* (феліоніми); *Румбік, Умік*, *Урсік, Франтик* (кіноніми);

- ус: *Мявус, Муркус, Нібус, Негрус, Пекатус,* (феліоніми); *Брутус, Вертус, Негус, Нітус,* (кіноніми);

- ай: *Орай, Карабай, Магай, Чигай* (феліоніми); *Карай, Роздай* (кіноніми);

- ан: *Ільчан, Нафан, Ортан, Роздан, Сичан, Мурлан* (феліоніми); *Айдан, Айзан, Гасан, Уркан, Чакан, Ютан* (кіноніми). Цілком очевидно, що навіть «Кіноніми, які не мають співвідносного апелятива, оформлюются так, аби була очевидна родо-статева співвіднесеність» [2, с. 149]: *Ама, Ая, Зута, Зея, Ума, Еба, Шиба* (кіноніми-самиці); *Атанг, Аян, Вель, Каф, Мей, Мут, Рец* (кіноніми-самці). Урбозооніми на позначення самців більш багаті на форманти, при їх утворенні задіяно й більше способів словотвору, ніж при творенні кличок для самиць.

Висновки. Регіональна урбозоонімія – виняткова група онімів, яка деталізує не надто вивчену сферу сучасного побутового мовлення в його природному стані та дозволяє конкретизувати деякі номінативні тенденції й моделі, цілком показові для сучасних містян півдня України.

Встановлено явну перевагу російськомовних номінаторів для кличок домашніх улюбленців із повільною тенденцією до вживання українізмів та локалізмів. Претензійність визнано найвиразнішою ознакою сучасних урбозоонімів, яка реалізується або в оказіоналізмах, або в прецедентних номінаторах-запозиченнях для клички. Урбозооніми очікувано втілюють побутову номінативну модель поведінки власників тварин, і це логічно, адже в цій моделі й виявляється максимальна номінативна свобода індивідуума, вільного від соціального схвалення чи традицій, а тому домашні улюбленці дуже часто отримують гіпокористичні варіанти антропонімів.

Способи творення й задіяні форманти урбозоонімів збігаються з тими, що вживаються при утворенні антропонімів та апелятивів на позначення людей, і доводить антропонімоподібність зоонімів.

Література:

1. Аркушин Г.Л. Сучасні клички тварин іншомовного походження // Лінгвостилістичні студії. – Луцьк : Вид-во Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. – Вип. 5. – С.8-13.

2. Дубова Н.Г. Некоторые особенности кличек охотничьих собак // Вопросы ономастики. – Свердловск, 1980 – Вып. 14. .– С. 145-149.

3. Колодзей А. Діахронічний і синхронічний аспект зоонімічних досліджень // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2012. – Випуск 56. Частина 1. – С. 257–263.

4. Рут М.Э. Образная номинация в русском языке. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1992. –148 с.

5. Mary B. Harris. Some Factors Influencing Selection and Naming of Pets. Psychological Reports. Volume 53 Issue 3_suppl, December 1983. S.1163-1170. https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.2466/pr0.1983.53.3f.1163?journalCode=prxa&

6. Sociolinguistic Study of Pet Names among Couples in Nsukka Metropolis, Nigeria. September 2020. Journal of Language Teaching and Research 11(5):749. https://www.researchgate.net/publication/344029099_Sociolinguistic_Study_of_Pet_Names_among_Couples_in_Nsukka_Metropolis_Nigeria

7. Herzog H. A. Biology, culture, and the origins of pet-keeping. Animal Behavior and Cognition. 2014. – Режим доступу до сайту : http://animalbehaviorandcognition.org/uploads/journals/3/06.Herzog_FINAL.pdf

References

1. Arkushyn G.L. Suchasni klychky tvaryn inshomovnogo poxodzhennya // Lingvostylistychni studiyi. – Luczk : Vyd-vo Sxidnoyevrop. nacz. un-t im. Lesi Ukrayinky, 2016. – Vypusk 5. – S.8-13.

2. Dubova N. G. Nekotorыe osobennosty klychek oxotnychyx sobak // Voprosы onomastyky. – Sverdlovsk, 1980. – Vypusk 14. – S. 145-149.

3. Kolodzej A. Diaxronichnyj i synxronichnyj aspekt zoonimichnyx doslidzhen // Visnyk Lvivskogo universytetu. Seriya filologichna. – Lviv : Lvivskyj nacionalnyj universytet imeni Ivana Franka, 2012. – Vypusk 56. Chastyna 1. – S. 257–263.

4. Rut M. E. Obraznaya nomynacyya v russkom yazyke. — Ekaterynburg: Yzd-vo Ural. un-ta, 1992. –148 s.

5. Mary B. Harris. Some Factors Influencing Selection and Naming of Pets. Psychological Reports. Volume 53 Issue 3_suppl, December 1983. S. 1163-1170. https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.2466/pr0.1983.53.3f.1163?journalCode=prxa&

6. Sociolinguistic Study of Pet Names among Couples in Nsukka Metropolis, Nigeria. September 2020. Journal of Language Teaching and Research 11(5):749. https://www.researchgate.net/publication/344029099_Sociolinguistic_Study_of_Pet_Names_among_Couples_in_Nsukka_Metropolis_Nigeria

7. Herzog H. A. Biology, culture, and the origins of pet-keeping. Animal Behavior and Cognition. 2014. – Режим доступу до сайту: http://animalbehaviorandcognition.org/uploads/journals/3/06.Herzog_FINAL.pdf

Abstract. *Urban zoonymy is the most playful and unrestricted by social rules and traditions nominative sphere, in which citizens can fully implement their own preferences and fantasies and show maximum nominative freedom. Therefore, urban zoonymy is an important nominative layer, the facts of which can serve as evidences not only for linguistic observations, but also for the conclusions of psychologists, sociologists, philosophers.*

There is a clear advantage of Russian-speaking motivational words for nicknames of pets with a slow tendency of usage of Ukrainisms and localisms. Obviously, there is a partial diglossic bilingualism shown in the field of urban zoonymy, which is quite disappointing given that it is a domestic language model of behavior.

Pretentiousness is recognized as the most distinctive feature of modern urbozoonyms, which is realized either in occasionalisms or in precedent linguistic motivational words borrowings for nicknames.

Urbozoonyms illustrate the domestic nominative model of animal owners' behavior, and this is logical, because in this model the maximum nominative freedom of an individual free from social approval or traditions is revealed. That is the reason why domestic animals very often receive pet form variations of anthroponyms.

Almost always in felionyms and often in kinonyms the background information is the differentiation of animals by sex, which proves the anthroponymic similarity of nicknames. The semantic component of gender is most often expressed by a grammatical gender. The methods of creation and the involved formants of urbozoonyms coincide with those used in the formation of anthroponyms and appellation in the designation of people. Urbozoonyms that denote males are richer in formants, and more ways of word formation are involved in their formation than in the creation of nicknames for females.

Key words: *urbozoonymy, kinonym, felionym, occasionalism, anthroponym, suffix*

Стаття відправлена: 07.10. 2020 р.

© Сабліна С.В.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-036
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-036

УДК 811.161.2'373'42:82-84

VERBALIZATION OF CONCEPT "LANGUAGE" IN LINGUISTIC APHORISMS

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «МОВА» У ЛІНГВІСТИЧНИХ АФОРИЗМАХ

Odyntsova H. S. / Одинцова Г. С.
c.philol.s., as. prof. / к. філол. н., доц.
ORCID: 0000-0003-0808-1522
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University,
Ternopil, Kryvonosa 2, 46027
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Кривоноса 2, 46027

Анотація. *У статті розглянуто особливості вербалізації концепту «мова» в афористичних дефініціях з точки зору когнітивної лінгвістики. Виділено смислові компоненти, які формують номінативне поле цього поняття, та проаналізовано засоби їх об'єктивації. Доведено, що, на відміну від лексикографічних джерел, індивідуально-авторські визначення актуалізують периферійні ознаки концепту «мова» і є засобом його додаткової семантизації.*

Ключові слова: *мова, концепт, афоризм, номінативне поле, вербалізація.*

Вступ.

У сучасній лінгвістичній парадигмі особливої популярності набули фундаментальні дискурси, в основі яких лежить поняття концепту. Осмислення його сутності є об'єктом дослідження лінгвістики (О. Кубрякова, О. Селіванова, А. Вежбицька, З. Попова, Й. Стернін та ін.), психолінгвістики (О. Залевська, І. Штерн та ін.), лінгвокультурології (В. Карасик, Ю. Степанов, С. Воркачьов), наслідком чого є відсутність єдиної дефініції цього терміна та широкий опис його критеріїв, ознак та властивостей. Однак беззаперечним є факт, що концепт служить для «репрезентації світоглядних, інтелектуальних та емоційних інтенцій особистості, відображених у її творіннях – текстах» [2, с.181].

Стрижневим поняттям лінгвістики є концепт «мова», окремі аспекти якого частково описані в роботах мовознавців (І. Заремська [3], С. Ромашко[7], Н. Мех [6] та ін.). Однак у наукових розвідках мало уваги приділялося особливостям об'єктивації цього концепту в лінгвістичних афоризмах, що робить дослідження *актуальним*. Відтак *мета роботи* – охарактеризувати когнітивні ознаки концепту «мова» шляхом аналізу афористичних дефініцій.

Основний текст.

Під поняттям «лінгвістичний афоризм» ми розуміємо індивідуально-авторське трактування мовознавчого терміна, у якому відображено суб'єктивне розуміння його змісту. Авторами таких афоризмів є науковці, письменники, громадські діячі, філософи. Джерельною базою нашого дослідження послужили 773 вибірки лінгвістичних афоризмів із навчальної та науково-популярної літератури, художніх текстів, інтерв'ю письменників, збірок афоризмів [5], які ми й використовуємо як мовні ілюстрації.

Серед усіх афоризмів найбільшу кількість (234одиниці, 30,3%) становлять вибірки із компонентом «мова», які демонструють авторську інтерпретацію найуживанішого лінгвістичного поняття крізь призму власного знання,

розуміння, досвіду, емоційно-оцінного ставлення тощо. Таким чином термін «мова» в афористичних дефініціях набирає ознак концепту, який, як стверджує О. Кубрякова, «відповідає уявленню про ті смисли, якими оперує людина в процесах мислення і які відображають зміст досвіду й знання, зміст результатів усієї людської діяльності і процесів пізнання світу у вигляді деяких «квантів» знання» [4, с. 90].

Номінативне поле концепту «мова» в лінгвістичних афоризмах формують його смислові компоненти, які служать засобом додаткової семантизації. Насамперед мова виступає символом національної самобутності, вона є носієм національної свідомості і виразником національної окремішності. В афоризмах ця думка вербалізується в лексемах *код, маркер, ядро, самоідентифікація*: *Мова – це генетичний код нації (І.Огієнко); Мова – найважливіший маркер національної самоідентифікації (І. Малкович); Мова – містичне ядро нації* (*О. Потебня); Мова – найважливіший національний ідентифікатор (О. Федик).*

Мова також є елементом історико-культурної спадщини. Вона виступає формою самовираження культури та історичного розвитку суспільства. Найяскравішими вербалізаторами цієї думки є такі: *ментальність, генофонд, фундамент* тощо : *Мова – фундамент культури* (*О. Тихий); Мова є формою вияву національної ментальності кожного народу (О. Ткаченко); Мова – це шлях цивілізації і культури (О. Купрін); Мова – основний генофонд нашої культури(О. Гончар); Мова є своєрідною перфокартою, в якій закодовано історію народу, закони предків (Б. Олійник); Мова – найбільше багатство людини, першооснова етнокультури, велике духовне надбання народу, дзеркало душі його (С.Плачинда); Мова – це характер народу. В ній відбито його психічний склад, звичаї, побут, нахили(М. Шумило).*

Мова служить засобом вираження естетичних смаків. Естетична цінність мови багатовимірна. Майже кожне слово наведених нижче афоризмів може слугувати вербально вираженою характеристикою цього смислового компонента: *Мова не просто інформативний засіб спілкування, хоч і важливий. Вона – це глибоке джерело художньо-естетичних цінностей, постійний і невичерпний акумулятор духовності, емоційності, високої моральності (А. Бортняк*); *Мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття…* (*О. Гончар); Мова – це пісня душі, покладена на слова (Д. Білоус).*

Мова виступає ідентифікатором особистості. Мовна особистість виявляє себе через мовні знання і вміння, демонструє індивідуальну модель мовної картини світу. У лінгвістичних афоризмах ознаки мовної особистості об’єктивують лексеми *портрет, риса* та ін.: *Мова є канвою, на якій людина вишиває узори свого життя (П. Панч); Мова – то інтелектуальний портрет людини (Л. Мацько); Мова є найхарактернішою і найкращою рисою людини (Л. Паламар).*

Якщо порівняти словникові дефініції з афористичними, то лексикографічні джерела фіксують такі значення лексеми «мова»: здатність людини говорити, висловлювати свої думки; сукупність довільно відтворюваних загальноприйнятих у межах даного суспільства звукових знаків для об'єктивно існуючих явищ і понять, а також загальноприйнятих правил їх комбінування у

процесі вираження думок [1, с.682]; форма існування людської свідомості [8, с. 319]. Наведені визначення акцентують увагу лише на основних, ядерних ознаках лексеми «мова», тоді як індивідуально-авторські висловлювання демонструють широту периферійних характеристик цього феномена. Хоча серед аналізованих одиниць є чимало афоризмів, які теж актуалізують понятійні смисли концепту:

- ✓ мова як засіб творення й вираження думки. : *Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова* (*М. Рильський); Мова видобувається з мислення, як метал із руди (О. Смирницький);*
- ✓ мова як засіб номінації: *Вона [мова]є найгеніальнішим наслідком матеріальної й духовної діяльності багатьох поколінь, а кожне створене слово – це символ сформованої ідеї, витвореної у великих зусиллях людини проникнути у світ природи, у саму себе…(Г. Нудьга);Мова є вмістилищем усього сутнісного (П. Мовчан);*
- ✓ мова як засіб пізнання: *Мова – найуніверсальніша енциклопедія, наймогутніший Учитель життя* (*П. Кононенко)*.

Лексема «мова» в афористичних дефініціях демонструє особливості її авторської інтерпретації і набирає ознак концепту.

Висновки.

Доведено, що афористичні дефініції демонструють повноту смислу концепту «мова» і виступають засобом його додаткової семантизації. Крім понятійного аспекту, у лінгвістичних афоризмах широко представлені емоційно-оцінні характеристики цього концепту. Засобами його вербалізації в аналізованих структурах виступають лексеми, які виконують роль контекстуальних синонімів.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

2. Грузберг Л. А. Концепт // Стилистический энциклопедический словарь русского языка. – М.: Флинта: Наука, 2003. – С. 181 – 184.

3. Заремська І. Вербалізація концепту "мова"в публіцистичних творах Ліни Костенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8: Філологічні науки (мовознавство). – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 4. – С. 103-109.

4. Кубрякова Е.С. и др. Краткий словарь когнитивных терминов / Под общей редакцией Е.С. Кубряковой. – М.: Изд-во МГУ, 1996. – 245 с.

5. Лінгвістичні афоризми та образні вислови / Упоряд. Г. Одинцова, Ю. Одинцова. – Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2019. –168 с.

6. Мех Н. Інтерпретація концептів слово, мова в українській культурній традиції. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 211 с.

7. Ромашко С. А. “Язык”: структура концепта и возможности развертывания лингвистических концепций // Логический анализ языка. Культурные концепты. – М.: Наука, 1991. – С. 161–163.

8. Українська мова. Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. – К.: «Українська енциклопедія» " ім. М. П. Бажана, 2000. – 752 с.

Abstract. *The article deals with peculiarities of concept "language" verbalization from the viewpoint of cognitive linguistics. The meaningful components that form nominative field of this notion have been highlighted and the ways of their objectification have been analyzed. The article proofs the statement that unlike lexicographical sources, individually authorial definitions actualize peripheral characteristics of concept "language" and are the means of its additional semantization.*

Key words: *Language, concept, aphorism, nominative field, verbalization.*

Стаття відправлена: 07.10.2020 р.

© Одинцова Г.С.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-042
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-042

УДК 82-32.09(477-86)

THE PROBLEM OF NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIAN EMIGRANTS IN THE WORKS OF V.G. KOROLENKO

ПРОБЛЕМА НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ УКРАИНСКИХ ЭМИГРАНТОВ В ТВОРЧЕСТВЕ В.Г. КОРОЛЕНКО

Tveritinova T.I. / Тверитинова Т.И.
c.ph.s., as.prof. / к.ф.н., доц.
ORCID ID: 0000-0002-7731-2040
Boris Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Tymoshenko, 13-b, 04212
Киевский университет имени Бориса Гринченко,
Киев, Тимошенко, 13-б, 04212

В статье рассматривается проблема национальной идентичности украинских эмигрантов в Америке на примере художественного творчества В.Г. Короленко (рассказ «Без языка»). Цель исследования – проследить противостояние разных культур, морально-этических законов и приоритетов между украинскими эмигрантами и жителями Америки. Исследуется проблема исторической памяти, этнической и национальной идентичности украинцев. Прослеживается формирование и разрушение мифа о новой стране как о крестьянском рае. Определяется периодизация процесса адаптации героя в чужой стране, эволюция его от преодоления «культурного шока», культуроцентризма до осознания необходимости общения и выявления культурного плюрализма.

***Ключевые слова**: В.Г. Короленко, историческая память, национальная идентичность, «культурный шок», культуроцентризм, культурный плюрализм.*

В современном исследовании феномена национальной идентичности существует проблема адаптации эмигрантов за границей, преодоления культуроцентризма и выстраивания культурного диалога в инонациональном окружении. Основной массив научных исследований – работы В. Агеевой, П.-А. Будина, О. Вознюк, Г. Грабовича, Н. Зборовской, С. Павлычко, Т. Гундоровой, Ф. Погребенника, Л. Рудницкого, М. Сороки и многих других отечественных и зарубежных ученых - посвящен проблемам национальной идентичности и национального самосознания в условиях глобализации и конфликтов постсоветских государств. Между тем проблема украинцев – представителей первой волны эмиграции конца XIX века по-прежнему интересна и не теряет своей актуальности в наше время. В этом плане художественное и публицистическое наследие писателя В.Г. Короленко о жизни соотечественников за рубежом нуждается в переоценке и расширении проблематики по сравнению с устоявшимся в советском литературоведении восприятием жизни буржуазного общества и показом нарастания борьбы американских рабочих за свои права.

Цель статьи – проследить противостояние разных культур, морально-этических законов и приоритетов, проявление и преодоление «культурного шока» украинскими эмигрантами в США; а также определить идентичность одной нации сквозь призму культурных и моральных ценностей другой на материале творчества Короленко и, в первую очередь, рассказа «Без языка». Междисциплинарный характер исследования предполагает использование биографического, сравнительного, культурно-исторического, психологического

методов.

Объективно к культурной проблеме «Я – Другой» Короленко был привлечен еще с детства. Родился будущий писатель в интернациональной семье (отец – потомок старинного запорожского рода, мать – полька), детские годы провел в Житомире, где с давних времен сосуществовали три культурные традиции: русско-украинская православная, польская католическая и еврейская иудейская. Известно, что определенный период он провел в ссылке в Сибири, где наблюдал традиционный быт якутов, собирал материалы о жизни кочевых народов Средней Азии, зауральских казаков, стремясь понять их духовный мир. В дальнейшем периоде творчества межэтнические и межнациональные конфликты, такие, как Мултанский процесс или дело Бейлиса, всегда были в центре внимания его публицистики.

В 1893 году Короленко посетил Всемирную выставку в Чикаго в Америке. По мнению Г.А. Бялого, писатель всегда стремился к новым впечатлениям, которые могли быть для него «своеобразным психологическим толчком для нового пересмотра старых вопросов, для полета художественной фантазии в образ сравнений, параллелей, для экспериментального перенесения изученных образов в … кардинально противоположные общественные и экономические условия западного капиталистического мира» [1, с. 210]. Свои наблюдения за американской жизнью писатель выразил в дневниках, незаконченном очерке «В Америку!» (впечатления и заметки русского туриста), набросках для журнала «Русское богатство» и рассказе «Без языка» (1895).

Герой рассказа «Без языка» Матвей Лозинский, крестьянин из Волынской губернии, отправляется вместе с родственником в далекую Америку в поисках лучшей жизни. Рассказывая об истории села Лозищи и их предках, вольных казаках Лозинских во времена гайдамаччины, Короленко затрагивает проблему исторической памяти, когда через переживание и осознание общего прошлого, обозначение прошлых героев и значительных событий происходит отображение собственного исторического опыта. Понятие «коллективной памяти», которое было предложено французским социологом М. Хальбваксом, является условием идентичности общества: «каждая социальная группа создает память о своем прошлом, что, в свою очередь, формирует и отображает идентичность этой группы относительно других групп» [4, с. 12]. Ментальная память, существовавшая подсознательно в каждом лозищанине, отличала их среди других: ходили чище, почти все были грамотными по-церковному, держали себя более гордо. Смутная память «о каком-то лучшем прошлом держалась под соломенными стрехами лозищанских хат» [2, с. 214].

В сознании Матвея, решившего эмигрировать, возникает и формируется миф, построенный на антиномии двух стран – «Своя – Другая». Своя – бедная бесперспективная жизнь, свобода давно «запахана в землю», а у «них»: села – большие, хаты – светлые и просторные, с садами, на околице – корчма с музыкой по вечерам, а в центре – школа и церковь, может, даже своя, униатская. «Все такое же, только лучше… И господа в этих местах должны быть добрее и все только думают и смотрят, чтобы простому человеку жилось в деревне как можно лучше» [2, с. 253]. Как видим, в своих мечтаниях о новой

стране герой репрезентирует идеальную картину крестьянской жизни, построенную на реконструкции исторической национальной культуры и традиции. Мнемоническая фантазия героя связана с соединением (синестезией) слуховой, звуковой и зрительной памяти, что в целом отображает мифологическую картину крестьянского рая.

Но уже на первом этапе своего пребывания в Америке миф о «земле обетованной» заменяется другим – библейским, о Содоме и Гоморре. Матвей попадает в огромный и грохочущий город Нью-Йорк, в котором почувствовал себя вместе с односельчанином Дымой библейскими героями – теми «двумя молодыми людьми, что пришли в Содом к Лоту и как жители города захотели взять их к себе… Только… Дыма сам пошел к жителям города» [2, с. 263]. Дыма – Иван Лозинский-Дыма – представляет наиболее распространенный тип иммигранта в своем стремительном приспособлении к новой жизни. Осуждая приятеля, Матвей выстраивает схему его поведения в чужой стране, воспринимающуюся как путь утраты своей этнической и – шире – национальной идентичности: «Вот ты уже переменил себе лицо, а потом застыдишься своей веры. И когда придешь на тот свет, то и родная мать не узнает, что ты был лозищанин» [2, с. 263].

Процесс адаптации Матвея Лозинского в чужой стране можно разделить на три периода. Первый – нью-йоркский – тяжелые впечатления от увиденного, разрушение модели крестьянского рая, неприятие и отрицание другой культуры, стремление вернуться назад, на родину. Такое состояние героя, как и большинства иммигрантов, американский исследователь К. Оберг называет «культурным шоком», возникающим в результате утраты всех привычных знаков и символов социального взаимодействия при вхождении в новую культуру [3]. Усвоенные Матвеем на родине культурные приоритеты, что «лучшая вера та, в какой человек родился, - вера отцов и дедов», «мужик так мужик, а барин так барин. Всякий смиренно принимает, кому что назначено от Господа» [2, с. 252], сталкиваются с другими: «лучшая вера такая, какую человек выберет по своему разумению» [2, с. 252], «в этой стране все мистеры, и уже не отличишь ни жида, ни хлопа, ни барина», «каждый здесь устраивает себя, как хочет» [2, с. 245]. Непризнание «чужой» жизни, «чужих» порядков, незнание английского языка приводит Матвея к ряду недоразумений и конфликтов во время его блужданий по Нью-Йорку, к нервному срыву, что характеризуется как проявление симптомов «культурного шока».

Второй этап начинается после столкновения с полицией во время демонстрации безработных, когда итальянцы, спасая Матвея, помогают ему выехать из Нью-Йорка. Наблюдая за жизнью из окна вагона, он чувствовал, как в душе его «на месте тупой вражды вставало сначала любопытство, а потом удивление и тихое смирение… Теперь он чувствовал, что и ему нашлось бы место в этой жизни, если бы он не отвернулся сразу от этой страны, от ее людей, от ее города, если б он оказал более внимания к ее языку и обычаю, если бы он не осудил в ней сразу, заодно, и дурное и хорошее» [2, с. 317]. Дальнейшие недоразумения с жителями Дэбльтоуна возникают не столько из-за незнания языка, сколько из-за поведения героя: его стремление поцеловать руку

представителям власти воспринимается жителями демократической страны как дикий и непонятный поступок. И только поддержка соотечественника помогает, наконец, объясниться с властью этого города. Судья Дикинсон подчеркнуто демонстрирует американское политическое кредо, заключающееся в стремлении защищать права человека от любого посягательства, в том числе и государственного. Взяв под защиту Лозинского, он подчеркивает преимущество Дэбльтоуна перед «высокомерным Нью-Йорком», «не только решив этнографическую загадку», но и продемонстрировав «пример истинно христианского обращения с иностранцем» [2, с. 335].

Третий период условно можно назвать «Рядом с Ниловым». Евгений Нилов – дворянский интеллигент, сын лозищанского помещика, после смерти отца оставил землю крестьянам, а сам эмигрировал в Америку. Он помог Матвею обустроиться на новом месте. Рядом с Ниловым у Матвея начинает меняться восприятие жизни другой страны, культуры, нравов, языка. «И понемногу даже лицо его изменялось, менялся взгляд, выражение лица, вся фигура. А в душе всплывали новые мысли о людях, о порядках, о вере, о жизни, о Боге, которому поклоняются, хоть и разно, по всему лицу земли, о многом, что никогда не приходило в голову в Лозищах» [2, с. 342]. Постепенно исчезает у героя патриархальная забитость, появляется чувство собственного достоинства, чувство солидарности с людьми труда. Поэтому «культурный шок», несмотря на первоначальные негативные результаты, воспринимается як нормальная реакция на пути адаптации к жизни в новой стране. При этом человек не только получает информацию о новой жизни и ее морально-этических критериях, но и повышает свой уровень культурного развития.

Таким образом, проблема культурной оппозиции, которая наиболее распространена среди эмигрантов, у героя Короленко решается благодаря изменениям в его сознании. Писатель прослеживает эволюцию героя от культуроцентризма до постепенного осознания необходимости культурного общения и духовного взаимообогащения. Национальная же идентичность, вмещающая ответ на вопрос о сути своего народа, нации, ее места, роли и задач в истории, базируется на соотношении «Я – Другой» с признанием «Другого» и проявлением культурного плюрализма.

Литература:

1. Бялый Г.А. В.Г. Короленко. 2-е изд. – Л.: Худож. лит., 1983. - 352 с.

2. Короленко В.Г. Без языка // Собрание сочинений: в 5 т. Т. 2. – Л.: Худож. лит., 1989. – С. 212-345 с.

3. Oberg K. Practical Anthropology. - New Mexico, 1960.

4. Хальбвакс М. Коллективная и историческая память // Неприкосновенный запас. Дебаты о политике и культуре. – 2005. - № 2-3 (40-41). – С. 12-35.

References

1. Byalyy, G. A. (1983). *V.G. Korolenko* [V.G. Korolenko]. (2d ed.). Lenyngrad: Khudozh. literatura. [in Russian].

2. Korolenko, V. G. (1989). *Sobranie sochineniy* [Collected works]. *Povesti i rasskazy. 1889-1903.* [Novel and stories. 1889-1903]. (Vols. 1-5. Vol. 2). Lenyngrad: Khudozh. literatura. [in Russian].

3. Khal'bvaks, M. (2005). Kollektivnaya i istoricheskaya pamyat' [Collective and historical memory]. *Neprikosnovennyy zapas. Debaty o politike i kul'ture* [Emergency ration. Politics and Culture Debate]. 2–3 (40–41). 12–35. [in Russian].

4. Oberg, K. Practical Anthropology. New Mexico, 1960.

The article deals with the problem of national identity Ukrainian emigrants in America on the example of the artistic creativity of the writer V.G. Korolenko (the story "No language"). The purpose of the research is to trace the confrontation between different cultures, moral and ethical laws, and priorities between Ukrainian immigrants and American residents.

The problems of historical memory, ethnic and national identity of the Ukrainians are explored. The formation and destruction of the myth of the new country as a peasant paradise are traced.

The periodization of the process of the hero's adaptation in the foreign country is determined. The first period is the "cultural shock" that results from the loss of all familiar signs and symbols of social interaction. The second is after a series of conflicts that inevitably arise between the hero and the authorities of the new country. And the third period, which took place under the direct influence of Yevgeny Nilov, a noble intellectual and the hero's fellow countryman. Gradually overcoming cultural-centrism, resistance to the arrangement of another, incomprehensible life, the hero becomes aware of the need for communication and the manifestation of cultural pluralism.

***Key words**: V.G. Korolenko, historical memory, national identity, "cultural shock", cultural-centrism, cultural pluralism.*

Статья отправлена 07.10.2020 г.

© Тверитинова Т.И.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-045
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-045

УДК 81'42:821.161.1(092)

THE ROLE OF THE LEXICAL PARADIGM OF PRETEXT EVALUATION IN PARODIES (ON THE MATERIAL OF PARODIES A. IVANOV)

РОЛЬ ЛЕКСИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЫ ОЦЕНКИ ПРЕТЕКСТА В ПАРОДИЯХ (НА МАТЕРИАЛЕ ПАРОДИЙ А. ИВАНОВА)

Vorobjova O. A. / Воробьева О.А.
PG student / аспирант
ORCID: 0000-0001-9124-0728
Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Valentinovskaya St., 2, 61168
ХНПУ имени Г. С. Сковороды, Харьков, Валентиновская ул., 2, 61168

Аннотация. *В работе рассматриваются пародии как вторичные тексты, а также один из механизмов трансформации первичного текста в пародию. При рассмотрении используется парадигматический анализ текста – выделение систем лексических единиц, формирующих у читателя образно-понятийную основу содержания текста. Особое внимание уделяется так называемой парадигме критической оценки претекста, которая появляется в пародии и способствует устранению автоматизма в восприятии претекста. В конце делается вывод о важности данной парадигмы в формировании полемического характера пародии.*

Ключевые слова: *парадигматический анализ, парадигма, пародия, претекст.*

Вступление. Парадигматический анализ лексики текста ставит своей целью выделение системно организованных лексических единиц, которые в совокупности формируют у читателя образно-понятийную основу содержания (подробнее об этом см. в [9]). Особый интерес с точки зрения парадигматического анализа представляют собой так называемые вторичные тексты – созданные на основе уже функционирующего первичного текста (пародии, пастиши, ремейки и т.п.), поскольку в них проявляется тенденция к частичному сохранению и использованию парадигм исходного текста.

В данной статье в фокусе внимания находится пародия – разновидность вторичного текста, характеризующаяся в частности тем, что ее функция в большинстве случаев существенно отличается от функции первичного текста, послужившего для нее основой.

Основной текст. Особенность функции пародии отражается в определениях самого понятия пародии. Так, М. Гаспаров определяет пародию как «комичное подражание художественному произведению или группе произведений», особо отмечая такую ее функцию, как «высмеивание» [7]. Я. Зунделович в «Словаре литературных терминов» пишет, что пародия – это «жанр, в котором известное произведение, взятое в качестве образца, служит объектом подражания в другом произведении», однако при этом «имея совершенно иную внутреннюю направленность» [4]. Г. Бен в «Краткой литературной энциклопедии» отмечает, что «Автор П., сохраняя форму оригинала, вкладывает в нее новое, контрастирующее с ней содержание, что по-новому освещает пародируемое произв. и дискредитирует его» [1]. Во всех приведенных определениях подчеркивается не просто отличие пародии от претекста, а их противопоставленность.

В данной статье рассматривается частный случай механизма дистанцирования, формирующего противопоставление пародии претексту. Данный механизм напрямую связан с различиями в парадигматической структуре пародии и претекста. Частный случай механизма дистанцирования пародии от претекста представляет собой включение в текст новой парадигмы – парадигмы критической оценки претекста.

В качестве иллюстрации взяты пародии А. Иванова «Панибратская ГЭС» и «Снеги и я» на стихотворения «Пролог (Молитва перед поэмой)» и «Идут белые снеги…» Е. Евтушенко.

Парадигматическая структура «Молитвы перед поэмой» – претекста пародии «Панибратская ГЭС» – достаточно сложна и включает в себя три объемные парадигмы ПОЭТ, ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ и АВТОР. Парадигма ПОЭТ состоит из более частных парадигм, которым можно дать условные названия ГРАЖДАНСТВЕННОСТЬ (*в России, дух России*), СЛУЖЕНИЕ (*на колени … становясь, (прошу) смиренно помощи, идти, волоча всю Россию, чтоб смог и я … сказать*) и ГЕРОЙ (*поэт, я, сумею, прошу*). При этом подпарадигма ГЕРОЙ служит одновременно инструментом для создания образа лирического героя произведения.

В пародии могут быть выделены четыре парадигмы, из которых две, совпадают с парадигмами претекста (ГЕРОЙ и ПАНИБРАТСТВО, последняя представляет собой трансформированную парадигму ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ). Парадигма ПОЭТ полностью совпадает с парадигмой ГЕРОЙ и представлена лексемами *поэт и я*. Парадигмы и подпарадигмы СЛУЖЕНИЯ и ГРАЖДАНСТВЕННОСТИ в пародии отсутствуют. Существенные изменения претерпевает парадигма ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ: оценивая сравнение автором претекста себя с классическими авторами как нескромное и претенциозное, автор пародии заменяет микротексты исходного стихотворения, стилизованные под образцы творчества классических русских поэтов, своими собственными, полными комических элементов и снижающей лексики (*разнеможиться, евТУШ, за двоих полаю*). На этом основании ее можно условно назвать парадигмой ПАНИБРАТСТВА.

Однако, помимо упомянутых парадигм, в пародии выделяется ещё одна парадигма, которую можно назвать парадигмой критической оценки претекста. Она выражается в лексемах и словосочетаниях, прямо передающих отношение автора пародии к претексту и автору претекста. В пародии А. Иванова она представлена такими словами и словосочетаниями, как ***поверхностный*** *поэт*, ***замолчать*** *меня заставил, где бы мой* ***ни стонал*** *потребитель* (слово *потребитель* в данном случае также можно отнести к оценке, поскольку в контексте стихотворения оно является намеком на вторичность творчества автора претекста, его «товарную» сущность). Параллелей и аналогов этой парадигмы в претексте нет – она появляется только в пародии. В одном случае использован прямой пейоратив – *поверхностный* применительно к автору претекста и его творчеству, в остальных же случаях задействован более сложный инструмент создания иронии – аллюзия к классическому тексту (***замолчать*** *меня заставил, где бы мой* ***ни стонал*** *потребитель*) и контраст с

ним текста пародии. Впрочем, и пейоратив *поверхностный* также приобретает ироническую окраску за счет того, что вкладывается автором пародии в уста автора претекста, создавая парадоксальную ситуацию, когда объект критики как будто критикует сам себя; одновременно с этим данная лексема является отсылкой к другим стихотворениям Е. Евтушенко, в которых сильны мотивы самокритики (например, «Неверие в себя необходимо…»).

Эксплицитно выраженная парадигма критической оценки претекста полностью построена на иронии, направленной на претекст и его автора. Поскольку объект иронии достаточно четко выражен, парадигма критической оценки претекста формирует определенную дистанцию между объектом и субъектом восприятия – претекстом и читателем. В процессе формирования этой дистанции реализуется прием остранения – разрушения субъективности непосредственного восприятия [8]. Парадигма критической оценки претекста превращает претекст в объект рассмотрения и критики – и ирония в данном случае служит инструментом формирования дистанции, необходимой для такого рассмотрения. Она позволяет взглянуть на претекст со стороны, дистанцироваться от его непосредственного восприятия, представив претекст как объект.

Парадигма, полностью построенная на иронии, в данном случае не просто позволяет читателю взглянуть на текст со стороны, но и обращает его внимание на широкий контекст претекста – другие образцы творчества Евтушенко. Таким образом, можно сказать, что и в данной пародии парадигма критической оценки претекста выполняет не только оценочную функцию в чистом виде, но и создает дистанцию между читателем и текстом, которая необходима для критического восприятия последнего.

Заключение и выводы. Из рассмотренных выше примеров можно сделать вывод, что в пародиях, где содержится эксплицитно выраженная парадигма критической оценки текста, эта парадигма выполняет не только функцию непосредственного выражения оценки претекста, но и формирует критическую дистанцию, позволяя взглянуть на претекст «со стороны» и отметить его слабые с точки зрения пародиста стороны. Именно парадигма критической оценки претекста в данном случае играет важную роль в формировании критического и полемического характера пародии.

Литература:

1. Бен Г. Е. Пародия // Краткая литературная энциклопедия / Гл. ред. А. А. Сурков. — М.: Сов. энцикл., 1962—1978. Т. 5: Мурари — Припев. — 1968. — Стб. 604—607.
2. Евтушенко Е. Братская ГЭС (поэма) [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.opentextnn.ru/man/index.html@id=4914 Дата обращения 25.09.20 г.
3. Евтушенко Е. Идут белые снеги… [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://rupoem.ru/evtushenko/idut-belye-snegi.aspx Дата обращения 25.09.20 г.
4. Зунделович Я. Пародия // Литературная энциклопедия: Словарь литературных терминов [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-5601.htm?cmd=p&istext=1 Дата обращения 25.09.20 г.

5. Иванов А. Панибратская ГЭС [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://litparody.ru/autors/ivanov-aleksandr/panibratskaya-ges.html Дата обращения 24.09.20 г.
6. Иванов А. Снеги и я [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://litparody.ru/autors/ivanov-aleksandr/snegi-i-ya.html Дата обращения 24.09.20 г.
7. Литературный энциклопедический словарь [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://niv.ru/doc/encyclopedia/literature/fc/slovar-207-2.htm#zag-4629 Дата обращения 25.09.20 г.
8. Новая философская энциклопедия [Электронный ресурс] – Режим доступа:https://iphlib.ru/library/collection/newphilenc/document/HASHde7f48ae66a6b4a2acdcde Дата обращения 25.09.020 г.
9. С. Есенин и его окружение: А. Мариенгоф – Н. Клюев – С. Клычков / под науч. ред. И.И. Степанченко: коллективная монография. – Харьков, Издатель Иванченко И.С., 2016. 240 с.

References.

1. Ben G. E. (1968) Parody // Brief literary encyclopedia / ed. A. A. Surkov. - M .: Sov. encycl., 1962-1978. T. 5: Murari – Pripev
2. Evtushenko E. Bratsk Hydroelectric Power Plant (poem), available at: http://www.opentextnn.ru/man/index.html@id=4914 (accessed 25 September 2020)
3. Evtushenko E. White snows are coming ... , available at: https://rupoem.ru/evtushenko/idut-belye-snegi.aspx (accessed 25 September 2020)
4. Zundelovich J. Parody // Literary encyclopedia: Dictionary of literary terms, available at: http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-5601.htm?cmd=p&istext=1 (accessed 25 September 2020)
5. Ivanov A. Panibratskaya GES, available at: http://litparody.ru/autors/ivanov-aleksandr/panibratskaya-ges.html (accessed 24 September 2020)
6. Ivanov A. Snows and me, available at: http://litparody.ru/autors/ivanov-aleksandr/snegi-i-ya.html (accessed 24 September 2020)
7. Literary encyclopedic dictionary, available at: http://niv.ru/doc/encyclopedia/literature/fc/slovar-207-2.htm#zag-4629 (accessed 25 September 2020)
8. New philosophical encyclopedia, available at: https://iphlib.ru/library/collection/newphilenc/document/HASHde7f48ae66a6b4a2acdcde (accessed 25 September 2020)
9. Stepanchenko I.I. et al. (2016) S. Yesenin and his entourage: A. Mariengof - N. Klyuev - S. Klychkov – Kharkiv, Publisher Ivanchenko I.S.

Abstract. *The work considers parodies as secondary texts, as well as one of the mechanisms for transforming the primary text into a parody. When considering, the paradigmatic analysis of the text is used - the selection of systems of lexical units that form the figurative-conceptual basis of the text content for the reader. Particular attention is paid to the so-called paradigm of critical assessment of the pretext, which appears in parody and contributes to the elimination of automatism in the perception of pretext. In the end, a conclusion is made about the importance of this paradigm in the formation of the polemical character of parody.*

Key words: *paradigmatic analysis, paradigm, parody, pretext.*

Научный руководитель: д.ф.н., проф. Степанченко И.И.
Статья отправлена: 07.10.2020 г.
© Воробьева О.А.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-051
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-051

УДК 811.161.1'1

THE PRECONDITIONS FOR THE APPEARANCE OF THE NOTION "ABSENCE" IN THE TEXTS BY J. O. BRODSKY

ПРИЧИНИ ПОЯВИ ПОНЯТТЯ «ВІДСУТНІСТЬ» У ТВОРЧОСТІ Й. О. БРОДСЬКОГО

Kornieieva O. M. / Корнєєва О. М.
a postgraduate student / аспірант
ORCID ID 0000-0003-1023-7135
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Valentynivska st., 2, 61168
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
м. Харків, вул. Валентинівська, 2, 61168

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню лінгвістичних аспектів творчості видатного письменника Й. О. Бродського, який став нобелевським лауреатом з літератури у 1987 році. Творчий доробок автора представлений як віршованими творами, так і прозою (20 англомовних есе).*

У роботі розглядається поняття «відсутність», що належить до основних абстрактних понять концептуальної системи мови. У творчості Й. О. Бродського воно виражається на всіх мовних рівнях. Метою статті виступає розкриття передумов появи поняття «відсутність» у поетичних творах письменника, що передбачає вирішення наступних завдань: проаналізувати факти біографії письменника, що могли призвести до втілення поняття «відсутність» у його творах, на прикладах з поезії, уривків із промов та інтерв'ю; дослідити, як життєвий досвід Й. О. Бродського вплинув на вибір мовних одиниць для вербалізації цього поняття.

Авторка доводить, що на появу поняття відсутності у творчості І. О. Бродського багато в чому вплинули наступні чинники: історичний (народження в сім'ї євреїв, яких переслідували спочатку радянська влада, а потім і нацист и, голодне дитинство, що припало на роки Другої світової війни); особистий досвід (перебування в психіатричних лікарнях, заслання, позбавлення громадянства, неможливість побачитися з батьками).

Ключові слова: *поняття «відсутність», Й. О. Бродський, причина, негативні частки, лексема.*

Вступ. Поняття «відсутність»– одне з основних абстрактних понять концептуальної системи мови. Воно відіграє вважливу соціально-культурну роль у житті людини, так як сприяє вираженню в мові базових потреб homo sapiens: є vs немає, присутність vs відсутність. Про первинність поняття «відсутність» у підсвідомості людини свідчать репрезентації на невербальному рівні, тобто виражені жестами, мімікою. На прикладі дітей ясельного або раннього дошкільного віку, можна підтвердити думку, що жест зі значенням "немає" (розведення рук у сторони) з'являється коли малюки ще не вміють розмовляти. Словесне же вираження демонструє ментальне уявлення про розуміння поняття «відсутність» та сприйняття цього абстрактного феномену певним народом [7; 56], або певним поколінням.

Не менш цікавим є і виявлення соціальних та психоемоційних передумов появи поняття «відсутність» в творчості конкретного письменника.

Лейтмотивом творчості нобелівського лауреата з літератури (1987 р.), російського поета радянського періоду Й. О. Бродського (1940-1996) виступає саме поняття «відсутність», що виражається як на змістовому, так і на всіх

мовних рівнях.

Творчий спадок класика, а саме більш ніж 550 віршів та 20 есе (останні переважно англійською мовою), привертає увагу дослідників з різних гуманітарних галузей: філософів, філологів, істориків, психологів та соціологів (О. О. Геніс, Є. Б. Келебай, В. А. Кулле, Л. В. Лосєв, Л. Ф. Машковцева, І. В. Плотніков, В. П. Полухіна, А. М. Ранчик, І. В. Романова, Дж. Сміт, С. В. Соколов), передусім, завдяки ідіостилю письменника та глибинному філософському змісту його творів. Дослідники творчості Й. О. Бродського дають наступні оцінки його ролі в літературі: «Саме Бродський надав сучасній російській поезії загальновизнану світову значимість» (переклад наш – О.К.) [6; 289], «Поява Бродського у російській поезії другої половини XX сторіччя принесло із собою світло надії на відродження справжньої Поезії, як відродження того культурного прошарку, який був втрачений у першій половінні століття» [5; 119]. Не зважаючи на популярність серед науковців, комплексного аналізу віршів Й. О. Бродського з точки зору когнітивної лінгвістики, який би розкрив не лише особливості письменницької манери автора, а й показав когнітивну неординарність Йосифа Олександровича, здійснено не було, що і робить наше дослідження актуальним.

Тож, метою цієї статті виступає розкриття передумов появи поняття «відсутність» у поетичних творах письменника, що передбачає вирішення наступних завдань:

1) проаналізувати, які факти з біографії письменника могли призвести до втілення поняття «відсутність» у його творах, на прикладах з поезії, уривків із промов та інтерв'ю;
2) дослідити, як життєвий досвід Й. О. Бродського вплинув на вибір мовних одиниць для вербалізації цього поняття.

Основний текст. Оскільки мова тісно пов'язана з мисленням і віддзеркалює, насамперед, картину світу її носія, численність мовних засобів, використаних Й. О. Бродським на позначення відсутності свідчать про особливості його світосприйняття, життєвого досвіду негод та позбавлень найнеобхіднішого та відчуття власного "Я". Зазначені проблеми безпосередньо пов'язані з поняттям «відсутність» та мають негативну емоційну складову. На нашу думку, на появу поняття відсутності у творчості І. О. Бродського багато в чому вплинули наступні чинники:

- Історичний – поет народився в сім'ї євреїв, які переслідували спочатку радянською владою, а потім і нацистами.
- Його дитинство припало на роки війни, голоду, що віддзеркалено на підсвідомому рівні, і як наслідок, у літературних творах Й. О. Бродського, мова яких експлікує поняття «відсутність».
- Особистий – психіатричні лікарні, заслання, позбавлення громадянства, неможливість побачитися з батьками – все це сприяло появі поняття «відсутність» у творчості поета, яке знайшла репрезентацію в його есе, віршах, промовах.

Для підтвердження нашої гіпотези розглянимо уривки з творчого набутку Й. О. Бродського. Так, промову на врученні Нобелівської премії лауреат

розпочав так: «Для *человека частного* и частность эту всю жизнь какой-либо общественной роли предпочитавшего, для человека, зашедшего в предпочтении этом довольно далеко – и в частности от родины, ибо лучше быть последним *неудачником* в демократии, чем *мучеником или властителем дум* в деспотии, – оказаться внезапно на этой трибуне – большая *неловкость* и испытание. Ощущение это усугубляется *не столько* мыслью о тех, кто стоял здесь до меня, сколько памятью о тех, кого эта честь миновала, кто *не смог обратиться,* что называется, «урби эт орби» с этой трибуны и чье *общее молчание* как бы ищет и *не находит себе в вас выхода*. Единственное, что может примирить вас с подобным положением, это то простое соображение, что – по причинам прежде всего стилистическим – писатель *не может говорить* за писателя, особенно – поэт за поэта; что, окажись на этой трибуне Осип Мандельштам, Марина Цветаева, Роберт Фрост, Анна Ахматова, Уинстон Оден, они *невольно* бы говорили за самих себя, и, возможно, тоже испытывали бы *некоторую неловкость*». [4]. У першому реченні акцент ставиться на знеціненні себе автором, що досягається шляхом використання особливих словосполучень. Розглянемо це детальніше:

1) *человек частный* (За Д. М. Ушаковим: «взятий сам по собі або відокремлена від інших (застаріле)») (переклад наш – О.К.) [9; 786], тобто можемо трактувати, як “людина, у якої відсутня підтримка громади”. Узгоджене словосполучення складається з іменника та прикметника, який стоїть на другому місті перед сполучником *и*, що інтонаційно виокремлює *частный.*

2) Низка слів у промові мають негативний префікс *не-*, який заперечує те, що вказано коренем, і тим самим є репрезентантом поняття «відсутність». Наприклад: *неудачник* – «людина, котрій не щастить в жодній справі, немає вдачі» (переклад наш – О.К.) [9, с. 608]. Розглянемо морфологічну будову цього слова. Негативний префікс *не* перекреслює позитивне значення кореня *удача, а* суфікс *ник позначаю* “особу, яку за якістю або ознаками, визначає її приналежність до предмету або заняття” (порівняйте: *ученик, очник, цинник*). У контексті автор підсилює експресивність лексеми прикметником *последний* та протиставленням у реченні: *лучше быть* ***последним неудачником*** *в демократии,* ***чем*** *мучеником или властителем дум в деспотии.* Звернімо увагу, що також протиставляють близькі за значенням лексеми *неудачник* та *мученик* (“людина, яка страждає за щось, або з важкою долею”(переклад наш – О. К.) [9; 592]), які в промові виступають контекстуальними синонімами і, на нашу думку, використовують на позначення “людини з важкою долею”. Але різниця полягає у тому, що якщо *неудачник в демократии* має можливість обирати свій шлях, то у *мученика в деспотии* будь-який вибір відсутній.

Інший приклад використання негативного префікса: *некоторая неловкость* – «відчуття сором’язливості, сорому» (переклад наш – О.К.) [9; 603], тобто “відсутність невимушеності, комфорту”. Іменник узгоджений із займенником *некоторая,* який створює відтінок певної невпевненості письменника, про походження відчуття незручності, тому що *которая позначає* “зазначений, чітко визначено який” [9; 389].

Невольно – у даному випадку префікс *не-* у прислівнику заперечую корінь основу *вольно*. Саме застосуванням цієї лексеми Й. О. Бродський нібито вибачається перед колегами-співвітчизниками, за те, що мимоволі не може виступити від особи їх усіх.

Також трапляються випадки позначення поняття «відсутність» шляхом експліцитного заперечення: *не смог обратиться*, ми можемо трактувати, як відсутність можливості звернутися*; не находит себе в вас выхода* – відсутність відгуку.

Вербально виражене заперечення *не может говорить* ("не має фізичної можливості") далі підсилюється імпліцитно− о*бщее молчание* ("відсутність звуків, голосів, розмов, публікацій" (переклад наш – О.К.) [9; 567]) і метафорично або образно вказує на відсутність свободи слова в Радянському союзі.

Авторська метафора *зайти далеко… від Батьківщини* також виступає втіленням поняття «відсутність», оскільки позначає "еміграцію", тобто "не мати Батьківщини".

Усі зазначені слова в цьому контексті у певній мірі набувають значення "відсутності", завдяки використанню художніх засобів, таких як метафора (*зайти далеко… від Батьківщини)* та епітет (*людина приватна*), лексем, утворених через використання префіксу *не-*, який "заперечує те, що позначено коренем". За кожним зазначеним словом стоїть негативний досвід автора: невизнання та переслідування в Радянському союзі та скитання по світові.

Відомий факт із біографії письменника, що коли в 1968 році до радянського посольству в Великобританії надійшло запрошення Й. О. Бродському прийняти участь у поетичному фестивалі «Poetry International», відповіддю було, що такого поета в СРСР не існує» (переклад наш – О.К.) [2, с. 124]. Й. О. Бродський хоча і називає себе «людиною приватною» він не відокремлюю себе від російського письменства, вважаючи, що більш достойні залишилися в невідомості. Це підкреслюється використанням у другому реченні дієслів з негативною часткою *не*: *не смог обратиться*, *не находит себе в вас выхода,* що належить до літературних діячів СРСР від імені яких говорить поет, зокрема від відомої поетеси А. А. Ахматової, з якою вони були знайомі особисто і під чий вплив свого часу потрапив майбутній лауреат.

Ми вважаємо, що поява поняття «відсутність» у творчості Й. О. Бродського, передусім, пояснюється подіями життєвого та професійного шляху діяча. Він – яскравий представник покоління дітей-війни, які були позбавленні найнеобхіднішого: достатньої кількості їжі, любові родини та відчуття безпеки.

Й. О. Бродського народився в 1940 році в Ленінграді, тож у ранньому дитинстві поету довелося пережити голод, блокаду, війну, евакуацію, розлуку з батьком, що не могло не відбитися на формуванні його особистості. І хоча сам письменник цього не визнавав, стверджуючи: «Росіяни не надають дитинству великого значення. Я, принаймні, не надаю. Звичайне дитинство. Я не думаю, що дитячі враження відіграють важливу роль у подальшому розвитку…»

(переклад наш – О.К.) [2; 75]. Але Й. О. Бродський сам собі суперечить. Наприклад, у вірші «Процесія» (рос. «Шествие») лейтмотивом проходить війна, як «протиставлення миру» [8; 182], тобто його відсутності:

Кошмар столетья – ядерный грибок,
но мы привыкли к топоту сапог,
привыкли к *ограниченной еде*,
годами лишь на хлебе и воде,
иного ничего не бравши в рот,
твердили генералов имена,
и модно хаки в наши времена;
всегда и терпеливы, и скромны,
мы жили от войны и до войны,
от маленькой войны и до большой,
мы все в крови – в своей или чужой.

[И. А. Бродский «Шествие» (1961)].

Тут змішуються образи, як пережитої Другої світової війни, так й імовірної «останньої», образ якої часто з'являвся в радянській поезії початку 1960-х [1; 174]. В уривку, який ми аналізуємо, відчуття відсутності у реципієнтів досягається завдяки різноманітним літературним прийомам та мовним конструкціям. Розглянемо декілька з них.

Так, письменник використовує словосполучення *ограниченная еда,* як відсутність достатньої кількості або широкого вибору продуктів харчування (за словником Д. М. Ушакова у переносному значенні *ограниченный* − «невеликий, вузький, помірний» [8; 526]). Підкріплюється образ народу, що живе у стані за межею бідності гіперболою *годами лишь на хлебе и воде*. У фразеологічному словнику А. В. Федорова значення «сидеть на хлебе и воде» трактується як "жити впроголодь" [9; 654]. Тож, для створення стилістичної фігури Й. О. Бродський використовує стійке словосполучення підсилене обмежуючою часткою *лишь,* яке має значення "нічого крім". Необхідно зауважити, що сполучення *хлеб и вода* має сакральне значення для слов'ян і вживається в багатьох фразеологічних одиницях, причому, якщо окремо слово *хліб* носить позитивне значення достатку (*кусок хлеба; заработать на кусок хлеба; иметь свой хлеб*), то нейтральна лексема *вода* у зазначеному зрощенні починає відігравати роль імпліцитного заперечення. Привертає увагу, трикратне повторення слова *война*, як символу відсутності миру.

Також, для створення літературного образу поет використовує подвійне заперечення *иного* ***ничего не*** *бравши в рот.* На відміну від інших індоєвропейських мов, російська має полінегативну систему вираження заперечення, та вирізняється різноманітністю одиниць мови, які використовуються для вираження поняття цієї категорії та незакріпленністю їх у реченні, що дає змогу створити велику кількість семантичних відтінків. Водночас подвійне заперечення використовується для підсилення емоційного забарвлення. У прикладі, який ми аналізуємо, *ничего* – займенник, який виступає головним дієслівним запереченням, а частка *не* відноситься вже до додатку (Не бравши в рот чего? – Ничего).

Висновки. Поняття «відсутність», як феномен сформувався в підсвідомості Й. О. Бродського під впливом пережитих важких подій, вербалізується на мовному рівні декількома варіантами:

1. Експліцитно − заперечною часткою *не* (*не смог, не могли говорить*, і т.д.), префікса *не-/ні-* з різними частинами мови (з іменниками (*неудачник*), займенниками (*ничего, немногие, некоторая*) з прислівниками (*невольно*)); подвійного заперечення (*ничего не бравши*); для підкреслення ступеню «відсутності» автор використовує частки (*лишь*), прикметники (*общее молчание, последний неудачник, иного ничего*);
2. Імпліцитно – коли поняття «відсутність» закладене в семантиці лексеми: *молчание* (“відсутність звуків”), *война* (“протилежність миру”), *мучение* (“відсутність фізичного та / або психологічного комфорту”); репрезентується словосполученням: *ограниченная еда, человек частный*; виражена фразеологічними одиницями: *лишь на хлебе и воде*.

Поняття «відсутність», як одне з основних у концептуальній картині світу, вимагає подальшого дослідження.

Література:

1. Афлатуни С. *Дождь в разрезе*. М.: РИПОЛ Классик, 2017. 502 с.
2. Бондаренко В. Г. *Бродский. Русский поэт.* Серия: ЖЗЛ. М.: Молодая гвардия, 2015. 448 с.
3. Бродский И. А. *Малое собрание сочинений.* С.-Пб.: Азбука-Аттикус, 2012. 458 с.
4. Бродский И. А. С*очинения в четырех томах*. Том 1. Пушкинский фонд. С.-Пб. 1994. 268 с.
5. Воробьева А.Н. *Поэтика времени и пространства в поэзии И. Бродского / Возвращенные имена русской литературы*: Аспекты поэтики, эстетики, философии. Самара: СамГПИ, 1994. 197 с.
6. Городницкий А.М. *След в океане: Документальное повествование*. Петрозаводск: Карелия, 1993. 388 с.
7. Радчук О. В. *Лингвокогнитивная репрезентация понятия «отсутствия» в русском языке: монография*. Харьков: Юрайт, 2019. 288 с.
8. Толковый словарь русского языка / Д. Н. Ушакова. М.: Дом Славянской книги, 2012. 959 с.
9. Фразеологический словарь русского литературного языка. М.: Астрель, АСТ, А. И. Фёдоров 2008. 879 с.

References:

1. Aflatuni S. *Dozhd' v razreze*. M.: RIPOL Klassik, 2017. 502 s.
2. Bondarenko V. G. *Brodskij. Russkij poet.* Seriya: ZHZL. M.: Molodaya gvardiya, 2015. 448 s.
3. Brodskij I. A. *Maloe sobranie sochinenij.* S.-Pb.: Azbuka-Attikus, 2012. 458 s.
4. Brodskij I. A. *Sochineniya v chety`rekh tomakh.* Tom 1. Pushkinskij fond. S.-Pb. 1994. 268 s.
5. Vorob'eva A. N. *Poetika vremeni i prostranstva v poezii I. Brodskogo* / Vozvrashchennye

imena russkoj literatury: Aspekty poetiki, estetiki, filosofii. Samara: SamGPI, 1994. 197 s.

6. Gorodnickij A.M. *Sled v okeane: Dokumental'noe povestvovanie.* Petrozavodsk: Kareliya, 1993. 388 s.

7. Radchuk O. V. *Lingvokognitivnaya reprezentaciya ponyatiya «otsutstviya» v russkom yazyke: monografiya.* Har'kov: YUrajt, 2019. 288 s.

8. *Tolkovyj slovar' russkogo yazyka* / D. N. Ushakova. M.: Dom Slavyanskoj knigi, 2012. 959 s.

9. *Frazeologicheskij slovar' russkogo literaturnogo yazyka*. M.: Astrel', AST, A. I. Fyodorov 2008. 879 s.

Abstract. *The article is focused on the study of linguistic aspects of the work of the outstanding writer J. O. Brodsky, who became the Nobel Laureate in Literature in 1987. The writer wrote both poetic and prose works (about 20 essays in English).*

The article analyzes the notion "absence", one of the basic abstract notions of the conceptual system of language. It's expressed at all the language levels in the works by J. O. Brodsky. The aim of the article is to reveal the preconditions for the appearance of the notion "absence" in the text of the writer. It involves solving the following tasks: to analyze Brodsky's biography that could lead to the implementation of the notion "absence" in his works; to investigate how the life experience of J. O. Brodsky influenced the choice of linguistic units for the representation of the notion.

The author proves that the appearance of the notion"absence" in the work of J. O. Brodsky was influenced by the following factors: historical (persecution of Jews by the Soviet government and Nazis, famine, childhood during the World War II), personal experience (treatment in the mental ward, deprivation of citizenship, separating with parents).

Key words: *the notion of "absence", J. Brodsky, reasons, negative particles.*

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Радчук О. В.
Стаття відправлена: 08.10.2020
Корнєєва О. М.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-057
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-057

УДК 81'37

CLASSIFICATION OF ENGLISH AFFIXOIDS ACCORDING TO THE PRINCIPLE OF SEMANTIC TRANSPARENCY

КЛАСИФІКАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ АФІКСОЇДІВ ЗА ПРИНЦИПОМ СЕМАНТИЧНОЇ ПРОЗОРОСТІ

Samoilenko O. V. / Самойленко О. В.,
c. philol. s. /к. філол. н.
завідувачка кафедри мовних та гуманітарних дисциплін № 1
ORCID ID / 0000-0001-5040-874X
Donetsk National Medical University, Lyman, Pryvokzalna st., 27, 84404
Донецький національний медичний університет
вул. Привокзальна, 27 м. Лиман, 84404

Анотація. *Нещодавно словоскладання стало не тільки важливим засобом творення нових слів, а й важливим джерелом появи нових дериваційних компонентів, що можна пояснити тим фактом, що у словотворі сучасних мов існує тенденція утворювати нові лексеми за аналогією. Словотворення за аналогією є найпродуктивнішим для утворення термінологічних лексичних одиниць. Під терміном «афіксоїд» ми розуміємо словотвірні конструкти проміжного статусу, які мають ознаки як коренів, так і афіксів.*

Авторка доводить, що головна ознака афіксоїдів – їх співвіднесення з кореневими морфемами окремих слів, тобто критерій семантичної прозорості (ступінь співвіднесення з коренями-первинними джерелами) може бути покладений в основу класифікації англійських афіксоїдів. Згідно цьому принципу наступні групи афіксоїдів можуть бути виявлені в англійській мові: 1) афіксоїди, які є дуже близькими до справжніх афіксів (вони є дуже продуктивними та розвивають певне категоріальне значення, характеризуються втратою первинного лексичного значення); 2) конструкти, які не втратили свого первинного лексичного значення, але мають у ньому певні зміни; 3) словотвірні елементи, які відрізняються від справжніх афіксів своєю обмеженою комбінаторикою; 4) конструти проміжного статусу, які мають дуже невеликий ступінь десементизації.

Ключові слова: *словотвір, словоскладання, аналогія, афіксоїди, афікси, семантична прозорість.*

Постановка проблеми.

Останнім часом, як зазначають учені, словоскладання перетворюється не тільки на основний спосіб словотворення, але й на визначальне джерело нових дериваційних елементів, що можна пояснити тим, що у словотворі сучасних мов актуальною стала тенденція утворення складних слів за аналогією. Більше того, словоскладання за аналогією, як свідчать деякі вчені, є провідним у творенні термінологічної лексики. У зв'язку з цим мовознавці [1], [2], [3], [4], [5] часто пишуть про так звані афіксоїди або напівафікси, маючи на увазі компоненти складних слів, які повторюються. До того ж, вони потребують ретельної класифікації та упорядкування.

Мета статті – проаналізувати фактор семантичної прозорості як принцип класифікації афіксоїдів англійської мови та визначити можливість покладення цього критерію у класифікацію афіксоїдів інших європейських мов.

Виклад основного матеріалу.

У результаті утворення цілого ряду нових лексичних одиниць за зразком складного слова (або слова, яке сприймається інформантами як складне)

незмінний компонент цього слова перетворюється у високочастотний, виникає нова модель з постійним компонентом. Такий компонент згодом починає виконувати функцію словотворчого форманта і надалі може стати повновартісним афіксом у випадку його десемантизації.

У русистиці й україністиці на позначення таких словотвірних формантів введено в обіг термін «афіксоїд» [5], який ми й використовуємо у нашому дослідженні. Залежно від позиції у слові афіксоїди поділяються на префіксоїди та суфіксоїди.

Взагалі, можна виділити три основні підходи до трактування природи цього мовного феномену.

1. У радянському мовознавстві перші кроки у вивченні цього явища здійснила М. Д. Степанова [5], яка робила свої розвідки на матеріалі німецької мови. Саме вона запропонувала термін «напівафікси» на позначення словотворчих формантів типу *–mann*, які поступово втрачають семантичний зв'язок зі своїм лексичним джерелом. Дослідниця, таким чином, розглядає функціонування «напівафіксів» як проміжний етап при переході коренів в афіксів, а самі такі одиниці власне як синкретичні елементи **(**конструкти, що мають подвійну природу, а саме форму кореня, а виконують функцію афіксу);

2. Супротивником теорії напівафіксів (а також теорії псевдоскладних слів) стала К. В. Левківська [3], яка наголошувала на тому, що висока частотність використання ще не є приводом для переходу основ у статус суфіксів, тим паче, що більшість носіїв мови чітко визначають для себе наявність у складних словах двох основ, а не основи та суфікса.

3. Є. С. Д’ячкова [1] розглядає напівафіксацію (а саме – напівсуфіксацію) в англійській мові як самостійний, окремий спосіб словотворення (а не особливий вид словоскладання), якому властива певна сукупність специфічних рис. Базою для цієї гіпотези стає констатація наявності великої кількості новотворів з напівсуфіксами в англійській мові, а також синкретичний характер словотворчих елементів, що розглядаються в рамках цього словотвірного засобу. Таким чином**,** афіксоїди – це мовні одиниці перехідного типу, в яких спостерігаються ознаки як коренів, так і словотворчих афіксальних формантів. Головною ознакою афіксоїдів є їх співвіднесеність з вихідними коренями повнозначних слів, але ступінь цього зв’язку може бути різним. Саме ця ознака може бути покладена в основу класифікації афіксоїдів.

Спробу класифікувати афіксоїди за ступенем зв’язку з вихідними основами робить В. Ю. Рязанов (або за ступенем семантичної прозорості), який детально аналізує англійські напівафікси (мовознавець використовує цей термін). Він вважає, що напівафікси – це морфеми, які знаходяться у перехідній стадії на шляху перетворення кореневих морфем в афіксальні [4]. Таке визначення афіксоїдів має раціональне джерело, бо деякі сучасні продуктивні суфікси є результатом переходу давніх коренів (а саме других елементів складних слів) у статус суфіксів. Наприклад, давньогерманська основа ***-skapi*** зберіглася у сучасній англійській мові у формі суфіксу ***–ship***, а в німецькій ***–schaft;*** герм. ***haid-*** «образ, спосіб» засвідчено у формі ***–hood;*** герм. ***dom***— «судження. вирок» перетворюється в англійський суфікс ***–dom*** та німецький ***–tum***.

В. Ю. Рязанов розробив класифікацію англійських напівафіксів на основі того факту, що не всім компонентам, які повторюються та складають довгі словотворчі ряди, властива рівна ступінь «наближеності» до афіксів. Основою виділення напівафіксів в окрему групу словотворчих елементів стає здатність словотворчого компонента поєднуватися з великою кількістю різних кореневих морфем, виступаючи при цьому з властивим йому узагальненим лексичним значенням [4]. Дослідник розділяє 30 англійських словотвірних елементів на 4 групи за ступенем їх наближеності до афіксальних морфем.

У першу групу ввійшли 8 компонентів, які за своїми характеристиками найбільш близькі до справжніх аффіксів: ***-man, -happy, -like, -free, -wide, -head, -well і -ill.*** У цих афіксоїдів зв'язок з вихідним лексичним елементом вже майже втрачено: аналіз словотворчих рядів доводить, що значення саме цих словотвірних конструктів істотно відрізняється від значень лексем, з якими вони співвідносяться. При цьому важливим є той факт, що усі вищезазначені компоненти в усіх новоутвореннях завжди виступають з одним і тим самим абстрактним значенням. Яскравим прикладом втрати первинного лексичного значення є елемент ***-happy*** (щасливий), який в якості афіксоїда набуває значення «одержимий тим, що зазначено у першому компоненті»: ***hump-happy***, ***hate-happy***, ***heat-happy***, ***hobby-happy***, ***footlight-happy***, ***headline-happy***, ***power-happy***. Елемент ***–like*** набуває значення «подібний до того, що позначає перший компонент», при цьому має місце зрушення від значення «схожості» до якісної характеристики належності: ***slave-like***, ***baby-like***, ***beast-like***, ***young-like***, ***fairly-like***, ***lady-like***. Елемент ***–free*** у постпозиції набуває загального абстрактного значення: «той, що не містить у своєму складі певного інгредієнту або ознаки (здебільшого негативної) і демонструє словотвірну близькість до продуктивного суфіксу ***–less: alcohol-free***, ***cholesterol-free***, ***corn-free***, ***dairy-free***, ***tax-free, carefree***, ***trouble-free***, ***milk-free***. Елемент ***-wide*** у складі композитів отримує узагальнююче значення «поширений на певній території, охоплюючий те, що позначає перший компонент». При цьому можна спостерігати протиріччя між значення слова ***wide*** при самостійному використанні та його семантикою у якості афіксоїда - «безмежність» першого та «лімітованість» другого***: campus-wide***, ***continent-wide***, ***worldwide***, ***society-wide***, ***population-wide***. Значення елементу ***–head*** в якості пост компоненту дуже змінилося порівняно зі значенням самостійного слова ***head***– голова, в якості постпозиційного афіксоїда виконує функцію агентивного суфікса, який утворює складні лексеми з негативною конотацією ***acidhead***, ***cokehead***, ***crackhead***, ***cubehead***, ***hashhead***. У деяких утвореннях афіксоїд ***–head*** використовується в метафоричному сенсі для побудови нових лексичних одиниць зі значенням «дурень, тупий»: ***airhead, beef-head, blockhead, bubble-head*** тощо. Як бачимо, в основі кожного словотворчого значення аффксоїду знаходиться певне значення вихідної основи. Семантичний зв'язок з ним є прочнішим, якщо афіксоїд співвідноситься з первинними**,** центральними значеннями відповідної основи, та слабкішим, якщо афіксоїд співвідноситься з її перефірійним значеннями з ними. Ці афіксоїди складають семантичні ряди, в яких ***well-*** використовується для позначення позитивної оцінки того, що визначаються компонентом у

постпозиції, а ***ill--*** з абстрактним значенням неповноти якості або ознаки того, що визначається другим компонентом: ***well-advised***, ***well-affected***, ***well-becoming***, ***well-conducted***, ***ill-conceived***, ***ill-considered.*** Якщо перенести принципи класифікації В. Ю. Рязанова на підґрунття слов'янських та французької мов, то до першої групи можна віднести російські афіксоїди ***–вод, -ход, -вед***, ***-образный***, українські афіксоїди ***–хід, -подібний***. На наш погляд, до групи афіксоїдів, що є найбільш наближеними за своєю природою до афіксів, є інтернаціональні конструкти, бо семантичний зв'язок таких компонентів змовою-джерелом поступово зникає: рос., укр. ***авіа- /авіа, гидро, аква, -логия, -скоп, -граф-, міні- /мини-, макси- /максі-, ретро-, гео-, зоо-, біо-, аэро-/аеро, авто-, агро, -фон, -дром, -кратия, -пед-***, англ. та фр. ***avia-, aero-, zoo-, bio-, geo- / géo, auto-, -graphy (ie), -logy (ie), mini-, maxi, video-, télé, -drome, -cratie*** тощо.

Другу групу в класифікації В. Ю. Рязанова складають компоненти ***-buster,-person, -boy, -looking, -intensive, -rich, -proof, -friendly, -minded, -speak, -hop, -worthy***. На думку дослідника, вони ще не повністю втратили свого первинного лексичного значення, але під час семантичного аналізу спостерігається певна зміна значень компонентів порівняно з самостійними словами. Так, конструкт ***-buster***, хоч і зберігає певну семантику руйнування, але використовується у складі одиниць, які вживаються в якості агентивного суфікса та виконують функцію суфікса ***–er***: ***city-buster, keister-buster***, ***bridge-buster***, ***cop-buster***, ***door-buster***, ***omni-buster***. Елементи ***–person*** та ***–boy*** виконують функції агентивних суфіксів, але в першому випадку спостерігається відсутність диференціаціїї за гендерною ознакою, що є особливо актуальним в умовах сучасного англомовного суспільствазі стійкою тенденцією до боротьби з гендерною дискримінацією: ***barperson***, ***counterperson***, ***spokesperson***, ***statesperson***, ***chairperson***. При творенні лексем з суфіксоїдом ***–boy*** акцент робиться на віковій семі слова ***boy***: ***bugboy***, ***busboy***, ***cabin-boy***, ***chore-boy***, ***errand-boy***, ***hawk-boy***. В якості другого компонента складних утворень елемент ***–looking*** дещо змінився у семантичному плані і має більш узагальнений характер порівняно зі значенням самостійного слова ***looking*** – «який виглядає тим чи іншим чином» і набуває значення «схожий на те, що позначає компонент у препозиції». Тут на увазі мається, в першу чергу, зовнішня схожість: ***European-looking***, ***trim-looking, young-looking***, ***bilious-looking***, ***frail-looking***, ***good-looking***. Компоненти ***-intensive*** та ***-rich*** частково десемантизуються та наближаються за функціональністю до суфікса ***-ful,*** при цьому конструкт ***–intensive*** набуває значення «той, що містить велику кількість компоненту, визначеного першим елементом складного слова», яке зберігає зв'язок з прикметником ***intensive***, але все ж відрізняється кількісним показником: ***disc-intensive***, ***steel-intensive, data-intensive***. Так само можна характеризувати конструкт ***–rich***, який, на відміну від самостійного слова з лексичним значенням «багатий», набуває значення «високого ступеню концентрації певної речовини»: ***carbon-rich***, ***fat-rich***, ***lead-rich***, ***asset-rich***, ***resource-rich***. Словотвірний елемент ***–proof*** у постпозиції набуває значення «захищений, придатний до використання у тих умовах, які зазначені у першому конструкті» (порівняйте за значенням самостійного слова

«міцний, непроникливий, стійкий») ***audience-proof performance***, ***wrinkle-proof fabric*** тощо. Елемент ***–friendly*** також підлягає певній десемантизації: замість значення самостійного слова «дружній, доброзичливий» з'являється «утворений, підготовлений для зручності та користі того, хто або що визначається першим компонентом»: ***environment-friendly***, ***ozone-friendly***, ***Earth-friendly***, ***reader-friendly***, ***listener-friendly***. Значення словотвірного форманту ***–minded*** виявляє смислове зрушення по відношенню до значення самостійного слова minded «готовий що-небудь зробити». Цей конструкт вказує здебільшого на розумову діяльність, світогляд та інтереси певної людини, наприклад***, civic-minded***, ***high-minded***. Особливість словотвірного форманту ***–speak*** полягає в тому, у той час, коли ***speak -*** це дієслово з базовим лексичним значенням «розмовляти», у постпозиції він утворює іменники із загальним для всіх одиниць значенням «специфічна мова, жаргон, яки характеризує певну особу, групу, стиль»: ***sportspeak***, ***teacher-speak***, ***media-speak***. Словотвірний конструкт ***–hop*** утворює групу одиниць з одним і тим самим загальним значенням «часто змінювати місцезнаходження, місце роботи, умови життя тощо». Значення цього афіксоїда семантично відрізняється від самостійної лексеми ***hop*** (стрибати) він набув абстрагованого значення, яке базується на асоціаціях метафоричного характеру, наприклад, ***barhop***, ***boutique-hop***, ***city-hop, booth-hop***, ***galaxy-hop, island-hop.*** Словотвірний формант ***–worthy*** набуває значення «гідний того, що згадується у першому компоненті»: ***applause-worthy***, ***award-worthy***, ***ear-worthy***, ***praise-worthy***, ***headline-worthy***, ***newsworthy***. Як бачимо, значення словотвірного форманту не дуже відрізняється від значення лексеми, від якої він походить: «вартий певної оцінки». До цієї групи можна віднести російські афіксоїди ***–провод, лже-, -пад,*** українські ***-пад, -провід, -знавець*** та майже всі французькі незапозичені афіксоїди ***–clé,-pilote, -limite,-standard, -doctoir, -miracle, -vedette,-miniature,-mammouth, -plafond, -plancher, -limite*** тощо.

У третю группу увійшли компоненти ***-type, -style, much-, near-, mock-, big-, new-***. Вони знаходяться досить віддалено від справжніх афіксів через обмежену комбінаторику та сферу використання, до того ж чітко проглядається семантичний зв'язок цих конструктів з відповідною лексемою. Наприклад, форманти ***–type*** та ***–style*** використовуються на позначення явищ, які належать до певного типу або стилю, схожі на щось: їх значення майже збігається зі значенням відповідних самостійних лексем***: ballon-type***, ***church-type***, ***discussion-type***, ***horse-drawn-type***, ***hospital-type***, ***police-type***, ***-style, European-style***, ***French-style***, ***antique-style***. Значення форманту ***much-*** близько пов'язане зі значенням самостійного слова «багато», але набуває дещо абстрагованого значення ступеню дії або якості- «той, що володіє великим ступенем якості, яку описує компонент у постпозиції»: ***much-admired***, ***much-appreciated***, ***much-beloved***, ***much-complimented***. Крім того, привертає увагу схожість словотвірного конструкту ***much-*** та префіксу ***multi-***, який виражає значення «багато» для об'єктів, які можна порахувати. Словотвірний елемент ***near-*** також не підлягає значним змінам у семантичному плані, зберігаючи близькість до прислівника зі значенням «близько, майже все» та отримуючи смисл «той, що не повністю

відповідає якостям, що вимагаються»: ***near-beer*** (безалкогольне пиво), ***near-crisis***, ***near-panic***. Особливістю конструкту ***mock***- стає те, що в якості афіксоїда він лишається свого негативного семантичного забарвлення «несправжній, підроблений, неправдоподібний» та набуває значення «той, що імітує певне явище або процес»: ***mock-attack***, ***mock-fight.*** Компоненти ***new-*** та ***big-*** також підлягають лише частковій десемантизації: вони зберігають тісний зв'язок з відповідними самостійними лексемами зі значеннями «новий, новітній», «великий»:***new-age, new-born, new-come***. Конструкт ***big***-дещо десемантизується у бік смислу «значний, той, що відіграє велику роль, має вагу»: ***big-apple***, ***bigcasino*** (головне місце дії), ***big-education***. З інших мов, які розглядаються у цю найменьш десемантизовану групу можна віднести російські афіксоїди – ***лечение***, ***-терапия***, ***благо***- українські - ***-лікування***, ***-терапія***, французький – ***therapy***.

І, нарешті, найбільш віддаленими від справжніх афіксів виявилися словотворчі компоненти ***work-, -based*** і ***-made***, характеристики яких в найменшій мірі відповідають основним критеріям віднесення повторюваних компонентів до розряду напівафіксів, бо десемантизація у цих випадках не спостерігається. Значення конструктів повністю співпадають зі значенням відповідних самостійних слів «робота», «побудований на певних засадах», «зроблений».

Висновки.

Принцип семантичної прозорості може бути покладений в основу класифікації афіксоїдів, але, на наш погляд, вищеописана класифікація потребує певних уточнень. По-перше, незрозумілим лишається, чому автор класифікації забуває про такі загальновизнані афіксоїди, що набули широкого використання, як ***–gate, –berry, -land, -ware, –monger, –book, –wise, –box,*** які є дуже продуктивними в англійській мові (наприклад, нараховується близько 40 лексем з конструктом ***–monger***, який активно використовується для творення оказіональних одиниць та у сленгу). По-друге, дуже важко погодитись з тим, що конструкти ***big-, work-, -made, -looking*** та***–based*** мають статус напівафіксів / афіксоїдів. Саме уточнення критеріїв класифікації та її перенесення на ґрунт інших мов і визначають перспективи подальших розвідок.

Література:

1. Дьячкова Е. С. (2011). *Полусуффиксы и образования с ними в современном английском языке.* Барнаул: Барнаульский государственный педагогический университет.

2. Зацний Ю. А. (1999). *Розвиток словникового складу англійської мови в 80-ті-90-ті роки XX століття* : автореф. дис. на здобуття вчен. ступеня доктора філол.. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови», Київ: Київський університет ім. Т. Г. Шевченка.

3. Рязанов В. Ю. (2000). *Особенности синхронных связей словосложения и аффиксации в современном английском языке*: дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва: Московский педагогический государственный университет.

4. Степанова М. Д. (1953). *Словообразование современного немецкого*

языка. Москва: Издательство литературы на иностранных языках.

5. Шанский Н. М. (1972). *Лексикология современного русского языка : учебн. пособие*. Москва: Просвещение.

References:

1. D'yachkova E. S. (2011). *Polusuffiksy i obrazovaniya s nimi v sovremennom angliyskom yazyke* [Semi-suffixes and new words with them in the modern English language] (PhD Thesis), Barnaul: Barnaul State Pedagogical University.

2. Zacnyj Ju. A. (1999). *Rozvytok slovnykovogho skladu anghlijsjkoji movy v 80 ti 90-ti roky XX stolittja* [The development of English vocabulary in the 1980s and 1990s of the XXc], (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv University named after T. H. Shevchenka.

3. Ryazanov V. Yu. (2000). *Osobennosti sinkhronnykh svyazey slovoslozheniya i affiksatsii v sovremennom angliyskom yazyke* [Peculiarities of synchronic links of word-building and affixation in English]. (PhD Thesis). Moskow: Moscow Pedagogical State University.

4. Stepanova M. D. (1953). *Slovoobrazovanie sovremennogo nemetskogo yazyka* [Word-building of modern German]. Moskow: Izdatel'stvo literatury na inostrannykh yazykakh. (in Russian)

5. Shanskiy N. M. (1972). *Leksikologiya sovremennogo russkogo yazyka : uchebn. posobie* [Lexicology of modern Russian]. Moskow: Prosveshchenie. (in Russian)

Abstract. *Recently compounding has become not only an important way of making new words, but an essential sauce of new derivative components, that may be explained by the fact that in word-building of modern languages there is a tendency to make new words by analogy. Word-building by analogy is the most productive for making terminological lexical units. Under the term "affixoid" we understand word components which have the character features of both affixes and roots.*

The author proves that the main sign of affixoids is their relevance to the original roots of initial words, so the criterion of semantic transparency (the degree of the relevance to the sauce-roots) may become the basis for the classification of English affixoid. According to this principle the following groups of affixoids may be revealed in the English language: 1) affixoids which are very close to real affixes (they are highly productive and have some categorical meaning, they are characterized by loss of primary lexical meaning); 2) the constituents which have not lost their primary lexical meaning but have some changes; 3) word-building elements which are different from real affixes because of limited combinability; 4) the constituents of the marginal status which are characterized by a very low level of desemantization.

Key words: *word-building, compounding, analogy, affixoids, affixes, semantic transparency.*

Стаття відправлена: 08.10.2020

Самойленко О. В.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-058
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-058

УДК 811.112.2'373

SPECIFICITY OF NEOLOGISMS OF GERMAN LANGUAGE PERIODICS (TRANSLATION ASPECT)

СПЕЦИФІКА НЕОЛОГІЗМІВ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПЕРІОДИКИ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ)

Oliijnyk L.V./ Олійник Л.В.
c.philol.s., as.prof / к.т.н., доц.
ORCID:0000 – 0003 – 1401 - 9223
Kolbeshkin P.S. / Колбешкін П.С.
студент 4 курсу
National Technical University of Ukraine „Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Prospect Peremohy, 37, 03056
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,Київ, Перемоги,37, 03056

Анотація. *В роботі досліджуються лексичні новації на матеріалі німецькомовної періодики. Мета роботи – детальний аналіз лексико-семантичної специфіки неологізмів сучасної німецькомовної періодики та способів їх передачі українською мовою. З'ясовано, що серед тематичних сфер неологізмів домінуючу позицію займають найменування, пов'язані з інформаційними технологіями, технікою та стилем життя. Серед обраних для дослідження неологізмів найбільшу частину склали запозичення, наступною за кількість виявилась група неологізмів, утворених в результаті словотвірної деривації та зовсім нечисленною – група новацій, утворених семантичною дериваціею. Встановлено, що в залежності від шляху утворення неологізмів залежить специфіка застосування відповідних способів їх перекладу.*

Ключові слова: *неологізм, лексико-семантична специфіка, словотвір, запозичення, спосіб перекладу.*

Вступ. В XXI столітті розвиток науки, техніки, культури та засобів масової інформації сприяють розширенню старих та виникнення нових сфер номінацій. Процес оновлення лексики відбувається постійно, проте в деякі періоди часу він найбільш інтенсивний. Другу половину двадцятого сторіччя можна назвати періодом "неологічного буму" в мові. В XXI сторіччі цей "неологічний бум" продовжується, проте, крім стрімкого розвитку людської діяльності в різних сферах, в сучасних умовах існує такий інструмент як інтернет. Завдяки інтернету в наш час відбувається надто стрімкий культурний обмін, що сприяє інтенсивному розвитоку мови.

Неологізми є вираженям духу часу. Поява неологізмів в тій чи іншій галузі людської діяльності свідчить про активний розвиток відповідної галузі або про розвиток подій, що пов'язані з суспільною діяльністю. Неологізми також відображають тенденції розвитку сучасної німецької мови, частина з них входить до повсякденного лексикону людини.

Основний текст. Процес появи нових слів виражає пристосування мови до повсякденного життя і є необхідним для подальшого функціонування мови як засобу спілкування та взаєморозуміння між людьми. Необхідно підкреслити, що неологізми як категорія слів обмежені в часі: вони існують лише протягом певного періоду. Потім ці новоутворення або входять до загального словникового складу мови і перестають бути неологізмами, або поступово

витіснюються синонімами.

Мета роботи – детальний аналіз лексико-семантичної специфіки неологізмів сучасної німецькомовної періодики та способів їх передачі українською мовою.

Поява та використання неологізмів у публіцистиці безпосередньо пов'язані з стилістикою, оскільки неологізми, як і інші мовні засоби, привносять в публіцистичні тексти певні стилістичні особливості і колорит.

Актуальність публіцистичного тексту тягне за собою таку його мовну особливість, як активне використання запозиченої лексики.

Газета — це засіб комунікації, у зв'язку з чим вона реагує на усі зміни та потреби читачів та бере активну участь в культурному розвитку. Майже кожен текст друкованих видань містить неологізми-запозичення. Деякі з них допомагають читачеві зрозуміти основну думку надрукованого, викликають почуття зрозумілості, оскільки використані слова є загальновживаними та відомими більшості людей. Інші, навпаки, здатні заплутати та збити з пантелику навіть носія мови, тому існує потреба в подальшому поясненні автором того чи іншого запозичення. Вживання запозичень задовольняє комерційні потреби видання. Використання цілковито нової та експресивної замість простої та емоційно нейтральної лексики підсилює увагу та зацікавленність читача.

Неологізми є найбільш дієвим інструментом впливу на соціум через їх експресивно-емоційні забарвлення. Часто журналісти власноруч винаходять нові слова за допомогою вже існуючих форм. Такі неологізми можна вважати оказіональними. Неологізми можуть утворюватися в результаті природнього прагення особи до новизни, коли утворюються так звані мовні надлишки [4], наприклад *Superduperities* — новоутворення *super-duper* — дуже гарний, вищого гатунку.

В розвинутих мовах кількість неологізмів, зафіксованих в газетах та журналах протягом одного року, надзвичайно велика. Це зумовлено соціальною потребою іменування всього нового і потребою в його осмисленні, а також безперервним культурним обміном в сучасному світі. Важливо відрізняти неологізми та оказіоналізми або авторські неологізми.

Газетна мова схильна до впровадження "модних слів". До таких слів відносяться експресивно-емоційні слова та вирази, стереотипні, стандартні мовні звороти — мовні штампи, вирази, словосполучення, кліше є популярними в певний період часу як в мові, так і в пресі.

Усі неологізми, обрані нами для дослідження, було розділено наступним чином:

1. неологізми, утворені словотвірною деривацією
2. неологізми, утворені семантичною деривацією
3. неологізми-запозичення.

Це досить проста, та в той самий час точна і містка класифікація, тому варто взяти її за основу. Так, проаналізувавши німецькі періодичні видання було виділено 110 неологізмів, які залучено до дослідження перекладацького аспекту. З них до групи словотвірної деривації належить 41 лексична одиниця,

до групи семантичної деривації — 10 лексичних одиниць, до неологізмів-запозичень — 59 лексичних одиниць.

В групі неологізмів, утворених словотвірною деривацією можна виділити наступні підгрупи:

Неологізми, що створені за допомогою словотвірних афіксів (12): *die Globalisierung, simsen, liken, spoilern, twerken, tindern, ploggen, facebooken, facetimen, merkeln, googeln, posten*.

Складені слова, що складаються з кількох компонентів (23): *3D-Drucker, CO_2-Fußabdruck, Humankapital, Energiewende, Corona-Fälle, Livesendung, Corona-Krise, die Digitalwaffe, Reiseboom, das Kryptohandy, Faktencheck, die Buchungsapp, die Powerfrau, Fremdschämen, Mikroplastik, MeToo-Bewegung, die Femen-Aktivistin, der Körperscanner, die Netzpartei, die MeToo-Debatte, die Pushnachricht, dieWillkommenskultur, der Schaufensterbummel.*

Утворені в результаті скорочення (5): *die Arabellion, GroKo, E-Raucher, E-Zigarette, das Schland.*

Неологізми, утворені шляхом семантичної деривації: *dampfen, surfen, teilen, wischen, das Herz, die Clubszene*.

Групу неологізмів-запозичень можна поділити за походженням, проте більшість досліджуваних неологізмів даної групи запозичені з англійської мови. Виключення складають *das Flugschame* — зі шведської та *der Maidan.*

Головною проблемою неологізмів з точки зору перекладу є те, що неологізми — це терміни, слова або фрази, що лише знаходяться в процесі входження в загальновживану мову, вони зазвичай не є частиною стандартної мови, через це переклад може бути ускладненим [5].

Під час перекладу неологізмів українською мовою, перекладач неминуче зустрінеться з проблемою відсутності німецько-українського словника неологізмів. Можна сказати, що це певним чином уповільнює процес культурного та інформаційного обміну, а також оновлення словникового складу української мови. Новизна слів та значень викликає потребу в інформації про них, яку краще за все могло би задовільнити спеціально розроблене з цією метою видання.

Для правильного перекладу неологізмів у перекладача обов'язково має бути розуміння контексту та розуміння реалій того мовного середовища, з мови якого перекладається неологізм. Проте найголовнішим є розуміння значення неологізму. Крім точності змісту перекладу, при роботі з текстами періодичних видань, важливим є передача емоційного забарвлення неологізму та тексту в цілому. В.Н. Комісаров стверджував, що для досягнення якісного перекладу особливо важливим є розуміння того, як співвідносяться мовні особливості одного й того ж стилю в різних мовах [2]. Нерідко постає проблема передати експресивність вихідного тексту, оскільки для неологізмів не завжди можна знайти абсолютний еквівалент. Під час перекладу періодичних текстів перекладач повинен чітко дотримуватися рівня експресивності, який задає вихідний текст.

Перекладаючи неологізми, у випадку відсутності еквіваленту в українській мові, можна звернутися до чотирьох основних перекладацьких прийомів:

транскрипція, транслітерація, калькування та описовий переклад.

Транскрипцію та транслітерацію доцільно вживати у випадках, коли необхідно зберегти лексичну стислість та одночасно з тим підкреслити та передати специфіку названого поняття чи об'єкта, якого нема в мові перекладу. Варто відмітити, що неологізми, які перекладаються транслітерацією та транскрипцією найкраще передають експресивність вихідного тексту. До недоліків цих перекладацьких прийомів можна віднести те, що вони не завжди здатні повністю розкрити зміст того чи іншого неологізму для масового реципієнта. В роботі з періодичними виданнями для ефективності тексту завжди необхідно брати до уваги момент легкого сприйняття перекладу читачем.

В цілому, калькування є дійсно ефективним перекладацьким прийомом для перекладу неологізмів. Частіше за все його використовують по відношенню до складених слів та словосполучень, які складаються з двох чи більше компонентів. Цей прийом зазвичай чітко передає емоційну складову слова і використовуючи цей метод можна зберегти експресивність вихідного тексту.

Безеквівалентна лексика, зокрема неологізми, в більшості випадків є новими та незнайомими для носіїв іншої мови і іноді потребують тлумачення. Використання описового перекладу повністю розкриває суть певного явища і передає національну своєрідність. Тому при перекладі неологізмів в текстах періодики звернення до описового перекладу може бути ефективним інструментом, оскільки так адаптація неологізму буде зрозумілою для широкої аудиторії.

За Л.П. Білозерською до описового перекладу висувають такі вимоги: 1) переклад повинен точно відбивати основний зміст позначеного терміном поняття; 2) опис не повинен бути надто докладним; 3) синтаксична структура словосполучення не повинна бути надто докладною[1, с. 48]. Перед перекладом неологізму за допомогою описового перекладу варто переконатись, що в мові перекладу відсутній відповідник для нього, наприклад: *BestAger — людина в своїх кращих роках; Fallmanager — менеджер з індивідуального працевлаштування*.

Крім вже названих основних прийомів, при перекладі неологізмив можна звернутися до такого способу як наближений переклад. Суть наближеного перекладу полягає в тому, що замість іноземної реалії використовується реалія мови перекладу, яка за визначенням має власну національну специфіку, але в той самий час має спільні риси з реаліями вихідної мови [3, с.170]. Латишев Л.К. відзначає таку перевагу наближеного перекладу як його зрозумілість для реципієнта, якому в якості перекладацького еквіваленту пропонується "рідне" поняття. Проте варто пам'ятати, що в самій основі цього методу вже закладена певна неточність [3, с.170].

Неологізми, утворені в результаті словотвірної деривації — складають значну частину неологізмів, зафіксованих при аналізі німецькомовної періодики (41). При перекладі таких неологізмів використовувалися наступні способи перекладу (в дужках наведено кількість неологізмів, перекладених певним способом): описовий переклад (18), калькування (13), заміна

функціональним аналогом (4), пряме включення (3), існуючим еквівалентом (3). Слід зауважити, що серед досліджуваних неологізмів було проаналізовано переважно ті, що були утворені після середини нульових років XXI сторіччя. Також більшість наведених неологізмів входить до словника неологізмів IDS [6].

При перекладі таких неологізмів переважно використовуються два способи перекладу — калькування та описовий переклад:

BILD hat die extravagantesten Weihnachtsgeschenke zusammengetragen und lädt Sie zum dekadenten Schaufensterbummel ein. [bild.de, 2019]

Schaufensterbummel перекладається англійською як *windowshopping*, українською можна відтворити лише описово — *відвідувати магазини лише щоб роздивитись товари.*

Mittlerweile gibt es mehr als 74 000 gemeldete Corona-Fälle in der Bundesrepublik. Jetzt stellt sich Gesundheitsminister Jens Spahn (39) in einer BILD-Livesendung IHREN Fragen. [bild.de, 2020]

Corona-Fälle можна передати калькуванням "*випадки коронавірусу*"; *Livesendung* — "*прямевключення*" (калькування).

Проте калькування і описовий переклад — не єдині способи відтворення таких неологізмів:

Und wenn man sonst so gesund lebt wie die 22-jährige Powerfrau, sollte man kleinen Sünden auch mal nachgeben. [bild.de, 2020]

В цій статті "*Powerfrau*" назвали Кайлі Дженер, молоду зірку. Означає ділова, серйозна жінка, можна перекласти функціональним аналогом "*диво-жінка*".

Неологізми, що були утворені семантичною деривацією складають дуже невелику кількість (10). У словнику неологізмів IDS [6] їх налічують 34 за період з кінця нульових років XXI сторіччя. Цей факт може бути обумовлений тим, що більшість неологізмів з'являються саме через запозичення або словотвірну деривацію. При перекладі неологізмів, виділених під час аналізу німецької періодики, утворених семантичною деривацією, було використано наступні способи перекладу: еквівалент (5), калькування (4), функціональний аналог (1).

Слово *dampfen*, яке при розповсюджені та популяризації електронних пристроїв для куріння з приблизно 2012 року набуло нове значення, як в німецькій, так і в українській мовах. В обох мовах і "*dampfen*", і "*парувати*" мають еквівалентні семантичні значення: "*парувати*" в прямому сенсі, та "*парувати*"— курити електронні сигарети.

Das Team ließ 20 Tabakraucher E-Zigaretten dampfen. [bild.de, 2019]

"Berliner Clubszene soll nicht sterben"[sueddeutsche.de, 2019]

В сучасні часи термін "*Clubszene*" застосовується не в прямому значенні, а позначає вечірки та рейви як сучасний культурний напрямок. Калькуванням перекладається як "*клубна сцена*".

Неологізми-запозичення складають найбільшу групу. Їх велика кількість і зазвичай вони зустрічаються майже в кожній статті. Більшість таких неологізмів запозичені з англійської мови, та перекладені способом

транскрибування (21) і транслітерації (9). Також були застосовані наступні методи: калькування (14), описовий переклад (8), еквіваленти (6), функціональний аналог (1) та пряме включення (1). Застосування транслітерації і транскрибування свідчить про те, що більшість досліджуваних запозичених неологізмів в певній мірі асимілювались і в українській мові.

Ich mache das, was man in Großstädten „digital detox“ nennt. Smartphone-Entzug [bild.de, 2020]

Поширена практика відпочинку від гаджетів, яка в українській мові перекладається калькуванням "*Цифровий детокс*".

Можна сказати, що для реалій, які не росповсюджені в українській періодиці, характерно, що вони перекладаються описовим способом:

Neben dem unbereinigten Gender Pay Gap von 23,5 Prozent gibt es noch den sogenannten „bereinigten Gender Pay Gap“... [bild.de 2020].

Висновки.

Отже, серед тематичних сфер домінуючу позицію займають найменування, пов'язані з інформаційними технологіями, технікою та стилем життя. Неологізми, утворені в результаті словотвірної деривації — складають значну частину неологізмів, зафіксованих при аналізі німецькомовної періодики. При перекладі таких неологізмів використовувалися наступні способи перекладу: описовий переклад, калькування, заміна функціональним аналогом, пряме включення, існуючий еквівалент. Неологізми, що були утворені семантичною деривацією становлять дуже невелику кількість. Для їх перекладу було використано наступні способи: еквівалент, калькування. Неологізми-запозичення складають найбільшу групу. Більшість неологізмів цієї групи під час дослідження були перекладені способом транскрибування і транслітерації. Також були застосовані наступні методи: калькування, описовий переклад, еквівалент.

Література:

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. - Вінниця: НОВА КНИГА, 2010. - 232 с.

2. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). - Москва: Высшая школа, 1990. - 253 с.

3. Латышев Л. К. Технология перевода. - Москва: Издательский центр «Академия», 2005. - 320 с.

4. Москальская О. И. Технология перевода. - Москва: «Академия», 2006. - 288 с.

5. Сучасна українська літературна мова : лексика і фразеологія . - Київ: Наукова думка, 1973. - 439 с.

6. Словник неологізмів Інституту німецької мови IDS // www1.ids-mannheim.de URL: https://www1.ids-mannheim.de/lexik/lexikalischeinnovationen.html (дата обращения: 20.03.2020).

References.

1. Belozerskaya, L.P., Voznenko, N.V. and Radetskaya, S.V. (2010), Terminology and translation, Nova knyha, Vinnytsia.

2. Komissarov V.N. (1990), Translation theory (linguistic aspects), Vysshaya shkola, Moscow.
3. Latyshev L.K. (2005), Translation technology, Publishing Center "Academy", Moscow.
4. Moskalskaya O.I. (2006), Translation technology, Publishing Center "Academy", Moscow.
5. Modern Ukrainian literary language: vocabulary and phraseology (1973), Naukova dumka, Kyiv.
6. Dictionary of neologisms of the Institute of German Language IDS // www1.ids-mannheim.de URL: https://www1.ids-mannheim.de/lexik/lexikalischeinnovationen.html (access date: 20.03.2020).

Abstract.*The paper analyzes the specifics of the use of neologisms and the peculiarities of their translation into Ukrainian on the basis of modern German-language periodicals. the methods of formation of neologisms of German-language periodicals, their semantic specificity are determined and classified by the method of formation. It was found that among the thematic areas the dominant position is occupied by names related to information technology, technology and lifestyle. Among the neologisms selected for research, most of them were borrowings, followed by a group of neologisms formed as a result of word-forming derivation and a very small group of innovations formed by semantic derivation. It is established that depending on the way of formation of neologisms the specificity of application of the corresponding methods of their translation depends.*

Key words: *neologism, lexical and semantic specificity, word formation, borrowing, method of translation.*

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-061
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-061

УДК 82.09

FEATURES OF THE NARRATIVE MANNER OF HANNA BARVINOK

ОСОБЛИВОСТІ ОПОВІДНОЇ МАНЕРИ ГАННИ БАРВІНОК

Vilna Y. V. / Вільна Я. В.
d.phil.s., prof. / д.філол.н., проф.
ORCID: 0000-0002-1026-5198
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Taras Shevchenko Blrd, 14, Kyiv, 01601
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
Київ, б-р Т. Шевченка, 14, 01601

Анотація. *У статті відстежено специфіку першоособового наративу на прикладі прозових творів української письменниці другої половини XIX ст. Ганни Барвінок. Спостережено особливості індивідуального стилю письменниці. Доведено її внесок в жанрово-стильову та проблемно-тематичну розбудову української прози.*

Ключові слова: *жанр оповідання, фольклор і етнографія, першоособовий наратив, творчість як сублімація, психологізм прози.*

Вступ.

Ім’я письменниці Ганни Барвінок, починаючи з 30-х рр. XX століття, перебувало в напівзабутті. Якщо інколи й згадували його, то переважно у зв’язку з іменем її чоловіка Пантелеймона Куліша, котрому вона насправді була безцінним помічником у творчій і науковій діяльності за життя, популяризатором його ідей, творів і праць після завершення його земного буття. Ця родина стала для багатьох прикладом об’єднання особистостей, щиро відданих ідеям, що сприяли розбудові української літератури, науки, освіти, бо вони насправді здатні були до результативної подвижницької праці. Це подружжя самостійно здійснило багато вдалих й актуальних проєктів на ниві культури, про що в останні десятиліття хоча б почали згадувати.

Та наразі більшість сучасних читачів і досі мають таке саме поверхове уявлення про Ганну Барвінок-прозаїка, як і кілька поколінь їхніх попередників. Так склалося через те, що критика радянської доби фактично нівелювала специфіку та значення цього автора, означаючи її буржуазно-ліберальною письменницею, представницею школи етнографічного реалізму, закидаючи їй слабкість хисту, сентименталізм, мелодраматизм, неувагу до соціальних проблем у художніх текстах та інше. Цей деструктивний шлейф інтерпретаційних інсинуацій тягнувся доволі довго. Передрук її творів і документальних матеріалів на початку XXI ст., що було пов’язано з ювілеєм письменниці, принагідно посприяв і можливостям адекватного усвідомлення ваги літературних здобутків і художніх невдач цієї авторки, але вже поза однозначністю минулих ідеологем.

У свій час твори Ганни Барвінок (а це друга половина XIXст. та початок XX ст. – Я. В.) друкувалася на сторінках майже всіх тодішніх українських видань: «Хата», «Основа», «Киевская старина», «ЛНВ», «Рідний край» та ін. Найповнішу збірку її текстів із назвою «З народних уст» видав Борис Грінченко 1902 р. до 40-річного ювілею творчої праці письменниці. Він написав і нарис

про автора під, як йому здавалося, промовистою назвою «Поет жіночого горя». Ця збірка й досі вважається найавторитетнішим джерелом, до якого апелюють упорядники сучасних видань творів Ганни Барвінок (Ганна Барвінок. Збірник до 170-річчя від дня народження. Загальна редакція В. Шендеровського, упорядкування В. Яцюка, К. – 2001; Ганна Барвінок. Зібрання творів. Том І. Упорядники В. Шендеровський, В. Яременко, Львів, 2011). Упорядники цих останніх видань принагідно зазначають, що в старих часописах, що зберігаються в різноманітних архівах, навіть зараз віднаходять невідомі та непередруковані твори письменниці.

Результати дослідження.

Як нам здається, творчі індивідуальності, що мають багатий внутрішній світ та наділені особливою чутливістю до слова й до того, що за ним, урешті, стоїть, за умови наявності суто літературного хисту, просто роковані на те, аби писати. Стосується це важливе, але далеко не абсолютне правило, й Олександри Білозерської, що й витворило з неї талановитого прозаїка Ганну Барвінок.

Допомогло їй почати писати, окрім внутрішньої спонуки просто виговоритися, можливо, і те, що розумілася на різних жанрах і поетиці українського фольклору, особливо народних піснях, яких знала таку кількість, що це вразило при знайомстві й П. Куліша, і Т. Шевченка. Ще юною дівчиною вона захоплено поціновувала перші видані записи українських фольклористів, була уважним читачем популярних художніх творів. Та й згодом – як мисткиня – так само щиро потребувала нових знань і мистецьких вражень, що дарували натхнення. Її листи свідчать, що прагнула також дорівнятися рівнем ерудиції та культури й до тих високих вимог, що постійно виставляло перед нею життя в особі П. Куліша та поважного кола його колег.

Зазначене зіграло роль у процесі становлення її як особистості, але лише занурившись у самостійну творчість, вона змогла самореалізуватися вповні. Для Білозерської творчість стала фактично порятунком у період, який був сповнений драм в особистому житті. А сам П. Куліш, як нам здається, «особливим» ставленням до дружини посприяв началам її самостійної літературної праці навіть більше, аніж закликами й настановами як професіональний літератор. Тому в процесі осягнення основних мотивацій до творчості в цьому разі цілком можемо враховувати й поняття сублімації, яке увів З. Фройд; у тому сенсі, як його трактує психологія, а саме: як процес перетворення та перенаправлення енергії.

Більшість творів вона писала, будучи молодою, а потім і зрілою, але так само люблячою, захопленою емоціями жінкою, яка не завжди знаходила розуміння в особі чоловіка. Тому й наповнені ті історії такими пристрасними почуттями, такою глибиною переживань героїв й авторським розумінням тих непростих душевних станів. Усього цього, читаючи ті тексти, важко не відчути.

Зрозуміло, що перші читачі навряд чи знали драматичні обставини її життя й ті спонуки до письма, про які ми вище згадали, але, швидше за все, таки відчували, що перед ними розгортаються історії людських доль, які написані автором, який багато пережив і багато зрозумів.

Тому й однозначність твердження про належність письменниці до школи етнографічно-побутової може бути переглянута. І не лише тому, що О. Гончар у середині 90-х рр. XX ст. насправді повторював старі тези радянського періоду, стверджуючи: «…Учасники школи керувалися ідеєю народності (хоч і трактованої звужено) літератури як у плані світобачення, так і в художніх засадах. Естетичні уявлення про роль письменника зводились до завдань точного відображення побуту, звичаїв, обрядів, етики, етнопсихології народу, сприяння його моральному вихованню… Усе це письменники прагнули передати з фактографічною точністю, а нерідко з натуралістичним емпіризмом. Одна з характерних ознак школи – зображення дійсності без особливого заглиблення в соціальні процеси, без проблемно-критичного аналізу суспільних закономірностей та широкого реалістичного узагальнення» [6, 189].

Зауважене літературознавцем не коментуємо, натомість підтримуємо спостереження тих поціновувачів, які переконані, що це все має доволі слабкий зв'язок із творчістю Ганни Барвінок. Та й сучасники письменниці дуже добре розуміли, що в її творах не етнографія є головною, бо ніякого в них «…голого списування предметів селянського обіходу або ритуалів нема… Є прекрасні реалістичні малюнки, наскрізь пройняті ліризмом, цебто поезією почуваннів, якими обгорнуто кожну постать чи куточок природи» [1, 406].

Перше оповідання «Жидівський кріпак. (Уривок з подорожжя)» письменниця написала ще у 1847 році. Під час весільної подорожі до Варшави вона вперше побачила Правобережну Україну, історію якої, що стає зрозумілим із тексту цього твору, непогано знала. Під впливом нових вражень Олександра й почала писати. На Волині, цій «землі волі з предкувіку», авторка відзначає в людях те, що називає «байдужість кріпацька», бо вони «…живуть не своєю волею, не своїм розумом, не своїм серцем» [2, 29]. Ураховуючи жанр цього першого твору (нарис), помічаємо, що письменниця-початківець уже здатна спостерегти й передати істинно важливе, інтуїтивно обираючи знаком побаченого, як писав П. Куліш, «красномовну просту людину».

Свідченням того, як живеться простим людям на цій землі й що таке справжні кривди, є доля бідного та зневаженого жидівського попихача Остапа, у якого обличчя, однак, гайдамацьке. «Бідний Остап! – пише авторка. – Чи йому ж то було правити з сього коршака, задавленому, замученому! Жидівський кріпак ледве одводив голоса гуторити з нами, і слова в нього не було лишнього. Він тільки й умів, що проклинати жидову, а змагатися з нею зумів би хіба «свяченим» ножакою… Здавалось, ніби тільки ми й чули серцем запізнений відгомін гайдамацького гомону, що мовчали люде, мовчали, та й видумали кровоточивую поголоску про царицині свячені ножі й золоту грамоту» [2, 32].

Критичне начало тут означено доволі виразно. Воно матиме місце в багатьох творах письменниці, при тім ніколи не буде особливо підкреслюватися, не буде потрактовуватися автором як знак суто соціальної детермінації конфлікту, так само спеціально не акцентуватиметься суспільно-політичне тло тих чи інших подій у творі. І це не недогляд, не нездатність відповідати тодішньому новому «стратегічному напряму літератури», а свідома

орієнтація на принципово інше.

Від кінця 40-х років, коли писався цей твір, і до кінця 50-х рр. XIX ст., коли вона знову почала писати, минуло не просто з десяток років, за цей час відбувся серйозних злам у свідомості Олександри Куліш, що призвело її до пошуку в творчості своєї проблемно-тематичної та стильової ніші, що, урешті, можна сприймати як вияв упевненості молодої письменниці в праві мати власний стиль і тему в творчості.

Отож наступні проби пера письменниці сягають 1857 року, і саме тоді вона усвідомлює, що в українській прозі, у якій уже з'явилася та веде першість Марко Вовчок, є терен і для неї: «Оповідання Марка Вовчка мені дуже подобались, проте тема мені видавалася занадто однобокою. Я бачила багатство натур і життя народу, і я знову взялася за перо» [1, 448]. І от у цих словах криється, на наш розсуд, ще одна вагома творча мотивація авторки: розкрити в прозі українською мовою «багатство натур і життя народу».

Саме тоді й було написано два коротких ідилічних оповідання на основі спогадів її хатніх робітниць із промовистими та дещо навіть символічними стосовно майбутньої родинної долі самої О. Білозерської-Куліш назвами: «Лихо не без добра» та «Восени літо», що невдовзі опублікував Куліш в альманасі «Хата» (1860).

Ці, як називав їх П. Куліш, «справдешні історії життя людського», на його ж розсуд, мають зацікавити «несхибленою правдивістю» і «простим смаком, котрий любить природа» [1, 372]. Однак ці твори привернули увагу читачів не лише темою гармонії між героєм та оточенням і навколишньою природою. В обох текстах оповідь ведеться, як було прийнято від початкового етапу становлення реалізму, від першої особи, що, як справедливо вважається, сприяє витворенню особливо щирої та переконливої інтонації. Ці безпретензійні монологи головних героїв про власну долю дають привід для роздумів щодо найважливішого в людському житті. Стає очевидним, якими самотніми та незахищеними можуть бути люди навіть у родинному колі. Як доля може випробовувати їх на духовну й моральну міць, щоб потому, як у казці, винагородити за «тихі», як сама їх називала письменниця, чесноти.

В оповіданні «Лихо не без добра» поневіряння головної героїні в родині рідного брата та лихої братової несподівано закінчуються після одруження дівчини із зовсім для неї не знаним сиротою. Тільки після цього в тексті вперше прозвучало ім'я головної героїні, до якої саме чоловік звертається ніжно-пестливо – Галочко, тому що не тільки її кохає, а й щиро шанує. Нічого дивного немає в тому, що подружнє життя їх складається на добре, бо «як стали робити, як стали, дак і розжилися та дітей народили» [2, 21].

Журиться заможний немолодий удівець Кавун, герой оповідання «Восени літо», бо йому «світ не милий» через те, що нема вже на ньому його вірного подружжя «голубки Насті». Ніщо його не радує: ні дорослі здорові діти, ні статки. Аж допоки не показав небіж гарну та скромну молодицю із сусіднього села, чоловік якої помер у москалях. Подаючи воду, лише сказала йому: «Будьте здорові, пивши!» – наче справді поздоровшав, аж на серці полегшало від того слова тихого» [2, 25].

Наступний внутрішній монолог удівця заприявнює його вихід зі стану безнадії та розпуки: «Чого ж се воно мені так?.. Увесь той сум мов чарами одвело мені. І на возі мені не сидиться… Лучче б я пішов поміж нивами, по обміжках, слухав би, як жито шумить, іграє колосом. Що вже там не говорить небіж, я його не слухаю, – у мене і очу жита, жита хвилясті… Таке мені привиджується, що Бог його знає й що, а сам такий чогось добрий – добрий зробився! І хочу здержатись, та не впинюсь» [2, 25]. І це думки та відчуття героя, який перед тим уже підготував собі труну, яку тримає в клуні.

Вважаємо непереконливим спостереження тих літературознавців, які твердять, що буцімто Ганна Барвінок у своїх творах зосереджувалася на змалюванні нещасної долі виїмково жінок, на відтворенні психології переважно селянки: «Її герої – переважно життєво пасивні, покірні обставинам страдники, маленькі люди із суто сімейними, особистими інтересами. Причини їхнього родинного горя письменниця бачить у примхах нещасливої фатальної долі або в лихих за натурою людях… У цих творах Ганна Барвінок, – цитує О. Гончар Р. Міщука, – трактує сутність людської поведінки без достатньої соціально-психологічної мотивації» [6, 186].

На наш погляд, у її оповіданнях віднайдемо цілком переконливо виписані, – саме за рівнем внутрішньої психологічної мотивації, – і чоловічі образи, не кажучи вже про жіночі, і те, наскільки останні різноманітні й різнорідні. Вочевидь, ці образи ще не настільки пластичні й індивідуалізовані, не мають складної діалектики розвитку характеру, як у кращих зразках класичного реалізму наступних десятиліть, але вони цілком переконливі в контексті кожної конкретної художньої історії та в межах обраного жанру.

Це не суцільні страдниці та покритки, убогі сироти та затуркані наймички. Серед них достатньо яскравих і непересічних особистостей, тих, хто здатен захищати, якщо не власне право на життєвий вибір, то хоча б право на власну думку. Із чим інші, однак, не поспішають рахуватися. Героїні стійко витримують випробування неприйняттям їхньої індивідуальності, уперто долають нерозуміння та незгоду рідних або чужих завдяки тому, що мають особливу внутрішню силу, яка базується на вірі в себе та усвідомленні власної гідності.

Сама Ганна Барвінок, на жаль, дуже швидко зрозуміла, що найболючіші драми відбуваються не десь інде, а якраз у найближчому колі. Добре пізнала, що таке, за назвою її ж оповідань, «хатнє лихо» чи «жіноче бідування», можливо, тому й зазначала в оповіданні «Русалка»: «Цікавила мене історія сільського вбозтва, подекуди, із своєї волі. Тихі чесноти, без розголосу і пихи, приваблювали мене» [2, 223]. Але ці слова жодною мірою не вказують на заздалегідь заплановану звуженість проблемно-тематичного та жанрово-стильового діапазону її письменницького доробку. Про це свідчить уся її наступна проза.

Для прикладу, оповідання «Не було змалку – не буде й до ’станку» (1860) та «Перемогла» (1887) належать до різних періодів творчості письменниці, але в основному підтверджують тезу О. Огоновського, що письменниця в усій своїй творчості таки тяжіла переважно до «студій психологічних на засновку

етнографічнім». Тим вона підтримувала й базову концепцію П. Куліша щодо відображення в літературі народної культури через використання мови, фольклору, етнографії та відтворення світогляду українського народу. Та, думається, суттєвішим і дієвішим було її переконання, базоване не на теорії, а на власному інтуїтивному розумінні, – у мистецтві слова почуття важливіші, аніж думки. І в цьому письменниця мала рацію, бо, на розсуд В. Горського, як і багатьох інших філософів до нього, «шлях пізнання починається з чуттів».

Проблема полягає лише в тому, наскільки художньо переконливо ця настанова реалізовується, підважуючи тим цілий ряд інших суттєвих для твору рівнів, а саме: обрання теми, формування нової проблематики, принципів характерології, урешті, перспектив жанрового та стильового синкретизму.

Оповідання «Не було змалку – не буде й до ’станку» – це історія непростої семилітньої боротьби за своє кохання та за право бути подружжям сироти Зіньки, яку виховує заможна родичка, і кріпака Хведора. Історія привертає увагу силою чистого почуття обох закоханих насамперед через те, що твір має виразну ліричну домінанту, яку письменниця не просто підважує тими чи іншими вправними фольклорними висловами чи ремінісценціями, а віднаходить абсолютно точну стилістичну відповідність розповіді героїні про кохання всього свого життя – тону народної лірики. Коли Зінька описує свої почуття до Хведора, то ніби виспівує народну баладу: «З того часу він уже й навіки зоставсь у моєму серці, з тієї годиночки… Як би крила – полинула б до його зозулею, кувала б, визивала б його: да куди ж ?.. . Боже ж мій! Сіра свитина, чорні кучері, да й тільки: – не врозуміють… Да оце б то їм і сказати?.. Сама спершу надивлюся, сама … нікому не скажу про його, – буду думкою жити… Оце то воно й є, що:

Полюбила козаченька,
Не спитала й відки» [2, 56].

А коли Зінька відбивається від умовлянь дядини, яка примушує її одружитися з черговим багатим нареченим, то вибирає вже інакший тон, упевнено промовляючи слова, знані з дитинства. Те, що, так відповідаючи, вона долає і внутрішній страх, і непевність свого становища, свідчить про здатність Ганни Барвінок не тільки безпомилково відчувати найтонші нюанси душевного стану іншої людини, а й про вміння письменниці їх передати: «Дядиночко, – сміюся їй, – ми посієм наволоком, уродить як нароком… як діждемо літа да нажнемо жита, поставимо в копи да вдаримо гопи!»

– Да ну, годі витребенькувати! Слухай сюди!.. На його матері намітка кірок чепає, а хусткою до церкви й не пов’яжеться. Кунтуш, плахта з шовком, усе старосвіччини держиться. А гроші і камінь довбають… Жалуватиме більш, за дочку матиме. Він один у матері. А я їй:

Ой ти дуб, – я береза;
Ой ти п’яний, – я твереза:
Ой із тебе, дубе, нічого не буде,
А із мене, берізки, віники й різки»

– Ти зовсім скосилася, – з серцем промовила дядина. Я замовкла: серце стиснуло» [2, 67].

І те, що Хведір не має здоров'я та рано помирає, могло б убити Зіньку, якби не дочка Наталя та вічна материнська турбота про дитя: «Іноді, як прийдеться, так тяжко стане на серці, що й молю Бога, щоб мені очі заслати; а послі – так зробиться Наталочки жалко…» [2, 75].

В оповіданні «Перемогла» епіграф зі слів народної пісні «Батько милий, мати мила, Дружина милійша» спочатку перегукується тільки зі змістом заспіву до всієї історії: «Батько й мати любили мене, одиначку, вельми, а проте силували за вдівця, що він собі заможненький. А мені – як на чужі діти йти, дак лучче три літа боліти… Набрались, бачте , вони біди в убожестві, то їм здавалось, ніби в багатстві вся сила. Ні! Ой ні! Є сила й над великі достатки» [2, 149], а вже потому вповні розкодовується всією історією вірного кохання Харитини та Павла: «Хто любить по мойому? Може я одна й є така на світі: і найщасливіша, і найбідолашнійша своїм коханням» [2, 151].

Дівчина з бідної родини протистоїть тиску батьків й уперто наполягає на власному праві обирати собі долю: «Змагаюсь із матір'ю, хоч що мені кажи, а все знаю і роблю собі мовчки. Не показую натури, а її в мене стільки, як у них обох, ще й з додатком» [2, 150]. Майже чотири роки чекає вона коханого з війська. У якусь мить не витримує та йде наймитувати на Дін, а потім, заробивши грошенят, повертається додому і доглядає батька. Не заставши вже матері, плаче за нею, хоча та своїми докорами та підозрами фактично викинула її з рідного дому. Харитина, ідучи, тоді їй казала: «Я мушу піти на Дін, щоб ви трохи прозріли» [2, 154].

Яким гірким смутком сповнені думки дівчини, що повернулася в рідне село та не знає, чи повернеться коханий саме до неї: «А я все гроші дбала, необачна… Ні, сама хотіла ними орудувати, хотіла свого доказати, все перемогти… От і перемогла, що матір на той світ загнала, батька до злиднів довела, до 'статнього впаду! Міру не знала в гордощах, що ось я то! За се ж мене доля й карає. Як я з отцем-матір'ю, так Павло зо мною виробляв, – за чотири годи звістки не дав. Піду в черниці, вморю себе голодом, присвячусь молитвами. Нехай тільки павутинка моя, тінь моя легесенька на небеса до Бога вознесеться» [2, 159].

Та з'явився Павло й понищив усі сумніви не тільки Харитини, а й людей, які постійно нагадували дівчині, що вона з роками не молодшає, а на такого красеня, як Павло, завжди знайдеться ще вродливіша й точно багатша. Повертається він із заслуженими нагородами та щедрими подарунками для коханої: «Чому же він, тату, не подав звістки за чотири годи? Батько всміхнувсь: – Такий удавсь, як ти: або що здобути, або дома не бути. Не хотів злидні московські додому нести, не хотів злиднями злиденну хату нашу підпирати» [2, 164].

Заключна частина сюжету сповнена новою енергією, яка є наслідком віднайдення внутрішньої гармонії героїнею: «А я така щаслива – прещаслива була! І місяць мій, і зорі мої, все моє, – мій Павлусь. Я все журилась та побивалась. Серце було в мене засмучене. Тепер тільки зрозуміла, мій Боже, що таке любов зможе» [2, 164]. Ідилія вже подружнього життя, на досягнення якого було покладено стільки душевних і фізичних сил, змінює і настрій

більшості людей навколо, вони якось світлішають і добрішають, згадуючи, можливо, про забуті власні надії, коли стають свідками вибореного закоханими щастя.

Оповідання «Королівщина» теж може видатися лише черговим монологом про «жіноче бідування». Але насправді йдеться про інше, про багатство людської душі, в якій домінує головне –радість і краса.

Головна героїня починає оповідати про своє життя із найменшого віку: до семи років стала повною сиротою, втративши батька та матір, братів і сестер. Та не зупинило це людей, - обібрали її, залякуючи фізичним насиллям: «Як схоче, той мене й одлупить. До тринадцяти год мені так було: все мене бито» [2,282] Так і росла, терплячи несправедливість, аж допоки не зустріла Микиту, родина якого взяла її до себе ще до майбутнього весілля. Та не склалося бути дівчині щасливою дружиною. Швидко викинули її зі свого життя, знайшовши багату наречену для сина. Лишилася безіменна героїня при надії, а згодом і сина народила.

Сили витримати нові випробування долі дає їй пам'ять про доброту батьків, про силу любові тата до неї. Не забула його таланту, світла його образу, тепла його душі, що переливалися в його пісні та чудові ужиткові речі, які робив як столяр; не забула його слів, що звернені були до неї ще зовсім маленької: «Моя дочко, моя паняночко! Я одкуплю тебе, на волю випущу...» [2, 283].

Тому складає і вона свої пісні та живе таким повним життям, що й іншим не снилося. Та й син нагадує їй не Микиту ледачого, якого й досі кохає, а її рідного батька, який своєю любов'ю продовжує її захищати. Він власним прикладом навчив її радіти життю, навчив цінувати себе, вірити в себе, дав приклад того, чим слід наповнювати буття. Цю основу основ душевної гармонії не втрачено молодою жінкою й після стількох кривд і зрад.

Тому вона дбає про повернення того матеріального, що розікрали колись «добрії люди», бо ті речі не просто їй належать по праву, вони нагадують кілька років радості й захищеності в дитинстві, вони зберегли тепло батькових рук. Вона прагне, аби й син мав подібне захисне коло знаків роду. Підважило це бажання ще й те, що подібне ставлення до старих речей помітила в панській родині, в якій колись служила. Хіба вона звернула б увагу на це, якби в душі накопичувала тільки образи та ненависть? Відповідь очевидна.

Приклад діяльного творення не просто свого простору, а свого власного світу дає героїня, коли каже: «Де що було дідівське-королівське, що працював-робив мій панотець, повизнаходила: в кого днище, в кого столик чи ослінчик, у кого божник чи мотовило, або возочок, - я все повимінювала: то за пшоно труджене, то відпряду, то поможу конопель тіпати або мочити, щоб королівське добро, дорога мені королівщина, не розтікалися» [2, 290]. І все це заради сина, який «..Хіба ж воно не Божий твір?» [2, 286], і заради себе, бо від неї теж «Бог святий не 'двертається» [2, 289].

Це лише кілька прикладів із оповідань Ганни Барвінок, у яких показово поєднано найхарактерніше для її письма: те, що відповідало тезам П. Куліша щодо абсолютної цінності точного запису оповіді з народних уст, і те, що в її

творах насправді домінувало, що було органічним виявом індивідуальної авторської манери й у рази переважало початкові теоретичні настанови Куліша.

Стиль оповіді у Ганни Барвінок не всі дослідники вважали бездоганним через те, що авторка занадто часто звертає увагу на речі та подробиці другорядні, на перший погляд, навіть маловартісні. Інколи може скластися враження, що вони зайві в тексті, одначе для точності образного малюнка та реалізації ідеї твору в більшості випадків ваги набувають неоціненної.

У першоособовому наративі не ігноруються почуття та відчуття героя й оповідача, їхні схвильовані переживання, що якраз і відображається в усному мовленні, а тому й з'являються у словах героя та оповідача, як і в монолозі людини в реальному вимірі, ніби маловартісні деталі подій, якісь асоціації, пов'язані з ними оціночні емоційні нюанси, не кажучи вже про додаткові різноманітні сюжети.

Така стилістика тексту не найпростіша для сприйняття сучасного читача. Цілком імовірно, що плетиво з монологів, діалогів персонажів і непрямої авторської мови з частими відступами й ніби нічого не вартими вставними епізодами, може відволікати від головного у творі.

Вважаємо, тут слід згадати думку сучасників письменниці, які саме таку примхливу архітектоніку її оповідань сприймали із захопленням: «…в тій асиметрії будівлі (*мається на увазі композиційна вибудова оповідання. – Я. В.*) бачу одну з кращих рис художнього реалізму. Мова тече, як річка, вихлясто, з закрутами і бічними одхилами широкими плесами, стоїть, або вузенькою смужкою простягається. Асиметрія ця мені подобається. Не можемо вимагати симетрії від річки, бо це буде якась рівна канава… це буде щось неприроднє, штучне; хоч і зручне для обсервації, але некрасиве. Власне, краса вражінь в їх контрастах. Коли йдеш по чомусь рівному, арифметично-ясному – які ж вражіння?! Вся краса іменно в несподіваних рухах. В оповіданнях Ганни Барвінок так і є…» [1, 404].

Висновки.

Таким чином, випадає усвідомити, що читач оповідань Ганни Барвінок стає ніби свідком не якихось надзвичайних конфліктів і нереальних драматичних історій. Свідомо підкреслена автором суб'єктивність оповіді, зосередженість на першоособовому наративі дарує розуміння не лише внутрішньої логіки вчинків персонажів, а й певної закономірності того, що з ними відбувається. У підсумку це висновується повним прийняттям читачем усієї історії, рис характеру героя, розумінням особливостей його характеру, багатства чи убозтва його душі та багато іншого.

Творчість Ганни Барвінок реально посприяла збагаченню жанрової структури української малої прози, переважно розробці жанру психологічно-побутового оповідання («Сирітський жаль», «Хатнє лихо», «Нещаслива доля» й ін.). Деякі її оповідання мають характер подорожньо-етнографічного нарису («З дороги»), риси ідилії характерні для оповідань «Лихо не без добра», «Восени літо», «Домонтар», а деякі за епічною широтою задуму наближаються до повісті («Не було змалку – не буде й до 'станку» , «Перемогла»).

Окремо треба зауважити якісний лексичний рівень оповідань Ганни

Барвінок. Вона думала українською, її понятійний апарат був також українським, а тому в лексиці та синтаксисі творів немає штучності. У цих текстах епітети, метафори, образні порівняння, наведені уривки народних пісень не справляють враження вправної чи, навпаки, недоречної та нав'язливої стилізації. Ця звичайна чернігівська говірка героїв була й мовою не лише дитинства письменниці, а й усього життя, мовою тих народних пісень, які вона не просто знала, а й любила, як любила й тих людей, про яких спромоглася у творчості сказати найважливіше. Микита Шаповал писав: «Говорила до останнього часу про єдине: як кохає українська жінка і що з того виходить. Ми казали, що це «етнографія» й по всьому. А то справді – поема української душі» [1, 408].

Література:

1. Барвінок Ганна. Збірник до 170-річчя від дня народження / Ганна Барвінок. – К., 2001.

2. Барвінок Ганна. Зібрання творів. Том І / Упор. : В. Шендеровський, В. Яременко. – Львів, 2011.

3. Барвінок Ганна. Вибрані твори (Ред. та вст. ст. Валер'яна Чубинського) / Ганна Барвінок. – К. : Видавниче товариство „Час", 1927. – 233 с.

4. Денисюк І. Талант без талану / І. Денисюк. – К.: Вітчизна. – 1968. – №12.

5. Івановська О. Фольклорні записи Ганни Барвінок / О. Івановська. – К., 1995.

6. Гончар О. І. Проза / О. І. Гончар // Історія української літератури XIX ст. : У трьох книгах. – Книга друга : Навчальний посібник / За ред. М. Т. Яценка. – К. : Либідь, 1996. – 384 с. – С. 182–209.

7. Корсак І. Перстень Ганни Барвінок: роман / Іван Корсак. – К. : Ярославів Вал, 2015. – 248 с. (Серія «Сучасний Бестселер України»).

8. Яременко В. «Забута тінь» української літератури (до 100-річчя від дня смерті Ганни Барвінок – Олександри Михайлівни Куліш–Білозерської) / В. Яременко // Ганна Барвінок. Твори у двох томах / Ганна Барвінок. – Львів, 2011.

Abstract. *The article deals with the specifics of the first-person narrative on the example of prose works of the Ukrainian writer of the second half of the XIX century Hanna Barvinok. Peculiarities of the writer's individual style are observed. Her contribution to the genre-style and problem-thematic development of Ukrainian prose is proved. Consciously emphasized by the author, the subjectivity of the story, focusing on the first-person narrative gives an understanding not only of the internal logic of the actions of the characters, but also a certain pattern of what happens to them. The work of Hanna Barvinok really contributed to the enrichment of the genre structure of Ukrainian short prose, mainly the development of the genre of psychological and everyday short story.*

Key words: *short story genre, folklore and ethnography, first-person narrative, creativity as sublimation, psychologism of prose.*

Статья отправлена: 08.10.2020 г.

© Вільна Я В..

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-067
DOI: 10.30889/2523-4692.2020-13-06-067

УДК [821.161.1+821.161.2]

EVGENY PLUZHNIK AND NIKOLAI GUMILYOV: CREATIVE LITERARY RELATIONS (BASED ON THE POEM «ZA DAVNYNY YAKYIS DYKUN NEZNANYI»)

ЕВГЕНИЙ ПЛУЖНИК И НИКОЛАЙ ГУМИЛЁВ: ТВОРЧЕСКИЕ СВЯЗИ (НА МАТЕРИАЛЕ СТИХОТВОРЕНИЯ «ЗА ДАВНИНИ ЯКИЙСЬ ДИКУН НЕЗНАНИЙ»)

Kryzhanovska O.O. / Крыжановская О.О.
c.filol.s.,as.prof. / к.филол.н., доц.
ORCID:0000-0001-9840-270X
Luhansk Taras Shevchenko National University,
Starobilsk, Gogol Squar, 1, 92703
Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко,
Старобельськ, пл. Гоголя, 1, 92703

Аннотация. *В статье рассматривается аллюзии поэзии Н. Гумилёва в стихотворении Е. Плужника «За давнини якийсь дикун незнаний», осуществляется рассмотрение ряда идейных, образных перекличек. В работе определено, что характеристика создателя амулета из стихотворения Е. Плужника перекликается с образной системой гумилёвского стихотворения «Память», образ одного из владельцев этого таинственного предмета – конквистадора – отсылает к сонету «Я конквистадор в панцире железном», культуронимы и идейное содержание текста Е. Плужника обнаруживают близость к «Заблудившимуся трамваю». В статье подчеркивается, что рассмотренные аллюзии свидетельствуют о глубоком знании Е. Плужником творчества Н. Гумилёва. Автор статьи указывает на то, что в стихотворении Е. Плужника герой-поэт только мечтает о подвигах и путешествиях, лирический герой стихотворений Н. Гумилёва отражает реальный опыт поэта-путешественника, охотника и воина; то, что существует только в творческом сознании лирического героя стихотворения Е. Плужника, в творческой биографии Н. Гумилёва становится реальностью.*

Ключевые слова: *аллюзия, Н. Гумилёв, культуроним, лирический герой, Е. Плужник, творческие связи*

Вступление.

Творческая индивидуальность Е. Плужника формировалась под влиянием русской поэзии. Среди имен, близких украинскому автору, исследователи Л. Череватенко [1], М. Моклиця [2], А. Токмань [3] и другие называют А. Пушкина, М. Лермонтова, Н. Некрасова, Ф. Тютчева, А. Блока, И. Анненского, А. Ахматову, Б. Пастернака и В. Маяковского. Однако ряд поэтических произведений Е. Плужника свидетельствует о том, что он не только хорошо знал поэзию Н. Гумилёва, но и ориентировался на его наследие. Современные исследователи, к сожалению, не упоминают имя Н. Гумилёва в ряду авторов, к которым обращался украинский поэт. Примером творческой рефлексии лирики поэта-акмеиста выступает стихотворение Е. Плужника «За давнини якийсь дикун незнаний». Данный текст содержит многочисленный аллюзии поэзии Н. Гумилёва, которые раскрывают особенности творческого диалога поэтов. Все это обусловливает цель статьи – изучить творческие связи Е. Плужника с Н. Гумилёвым на материале стихотворения «За давнини якийсь дикун незнаний».

Основной текст.

Стихотворение Е. Плужника «За давнини якийсь дикун незнаний» Л. Череватенко определи как «характерный пример так называемой «ученой» поэзии» … плод … продолжительного изучения научной и специальной литературы» [1, с. 390]. Мы обнаруживаем в этом произведении аллюзию на стихотворения Н. Гумилёва, поскольку в тексте имеется большое количество маркеров, указывающих на художественный мир русского поэта. Уже в первой строфе характеристики «дикуна незнаного» [4 , с. 266]. отсылают нас к образной системе Н. Гумилёва, поскольку «жрець і мисливець, воїн і поет» – это те самые образы, которые указывают на произведения поэта-акмеиста (достаточно вспомнить такие его стихотворения, как «Любовники», «Невеста льва» и др.) [4, с. 266].. В программном стихотворении Н. Гумилёва «Память» эти образы проецируют эволюцию лирического героя, которого можно назвать alter-ego поэта. В тексте прослеживается следующая духовная эволюция «душ» героя: первый – «колдовской ребенок, / Словом останавливавший дождь», второй – «повесил вывеску поэта», о третьем читаем: «Я люблю избранника свободы, / Мореплавателя и стрелка», четвертый – воин, который «знал муки голода и жажды, / Сон тревожный, бесконечный путь» [5, с. 288]. Все эти стороны лирического героя, его «души» перекликаются с характеристикой создателя амулета из стихотворения Е. Плужника – «жрець і мисливець, воїн і поет» [4, с. 266]. «Від мар нічних надійний амулет», переходя от одного хозяина к другому, выступает своеобразным соединением исторических эпох.

Испанский конквистадор, «властитель моря і земель шукач», обретает «нужденний спадок віри дикуна» [4, с. 266–267]. Образ конквистадора выступает одним из традиционных маркеров лирики Н. Гумилёва. Первая книга стихотворений поэта, которую он считал ученической и не включал в перечень своих произведений, называлась «Путь конквистадора», а сонет «Я конквистадор в панцире железном» автор с изменениями вставил во второй сборник «Романтические цветы», которому придавал большое значение, считал началом своей творческой биографии и дважды переиздавал. В поэзии Е. Плужника конквистадор – смелый моряк, путешественник, искатель золота («Конквістадор блукатиме по світу / Під регіт бур і щогли тихий плач» [4, с. 266]). В сонете Н. Гумилёва конквистадор олицетворяет активную жизненную позицию, присущую не только обобщенному лирическому герою поэта, но и самому автору: «Я вышел в путь и весело иду, / То отдыхая в радостном саду, / То наклоняясь к пропастям и безднам … / И верю, как всегда, в мою звезду, / Я конквистадор в панцире железном» [5, с. 51]. Е. Раскина, размышляя о геософских аспектах творчества Н. Гумилёва, справедливо пишет о том, что «поэт подобен географу, который «исчислил» неведомый мир, предугадал его существование, или мореплавателю, который первым увидел на горизонте никому не известную землю. Лирический герой поэзии Н. С. Гумилёва — это «искатель нездешних Америк». Стихия лирического героя — движение, понимаемое как вечное совершенствование» [6]. В связи с этим и образ конквистадора прочитывается как один из программных для творческой биографии поэта, он отражает авторское мировоззрение.

Воспоминания о Н. Гумилёве свидетельствуют о том, что современники поэта, его читатели соотносили образ конквистадора с поэзией Н. Гумилёва [7]. Мы полагаем, что и Е. Плужник, любивший произведения И. Анненского, А. Ахматовой, хорошо знал поэзию Н. Гумилёва и соотносил образ конквистадора с его творчеством.

Культуронимы стихотворения Е. Плужника также отсылают нас к творчеству Н. Гумилёва. Е. Раскина определяет культуронимы как «географические реалии, наполненные культурно-философским и религиозным смыслом» [6]. В соответствии с данным определением строка в тексте Е. Плужника «Столиці світу, Темзи, Шпре і Сени» [4, с. 267] соотносится, в первую очередь, со стихотворением «Заблудившийся трамвай»: «Через Неву, через Нил и Сену» [5, с. 216]. Так же, как и амулет проходит путь от дикого племени до мировых столиц и рек, так и заблудившейся трамвай мчится через города, мосты, реки. Ю. Зобнин справедливо считает, что в этом стихотворении поздней лирики Н. Гумилёва в «обратном порядке» перед нами развертывается путь духовных исканий Гумилёва» [8]. Трамвай здесь своеобразная «машина времени» (по определению Ю. Кроля [9, с. 213]), которая переносит лирического героя в прошлое. Вместе с тем трамвай – это образ, соединяющий в одно целое прошлое, настоящее и будущее не только лирического героя, но и автора стихотворения. Подобную функцию выполняет и образ амулета в поэзии Е. Плужника, причем автор неоднократно подчеркивает это назначение загадочного предмета: «Свої часи з прийдешними сплете», «в нім первісний геній / На всі вікі прийдешні залуна» [4, с. 267]. В финале стихотворения, лирический герой-поэт, подобно другим владельцам амулета, попадает под его чары. И хотя амулет находится в музее, очевидно, что его история не закончилась, она продолжится в каждом, кто, как и «поет нахилиться над ним / І, весь в думках, коли вже й слів немає, / Мов попливе якимсь блакитним сном / Кудись туди, де щось його єднає / З тим невідомим темним дикуном!» [4 , с. 267]. Такое восприятие времени является характерным для поэтического мира поэта. «Є. Плужник не раз дивиться у минуле, щоб з'єднати часи в один простір існування людства, – подчеркивает А. Токмань. – Майбутнє поет омріює як сакральне, минуле йому допомогає осмислити весь часовий простір, а сучасне йому просто дане» [3 , с. 134].

Заключение и выводы.

Таким образом, произведение Е. Плужника «За давнини якийсь дикун незнаний» отражает рефлексию одновременно нескольких стихотворений Н. Гумилёва («Любовники», «Невеста льва», «Память», «Я конквистадор в панцире железном», «Заблудившийся трамвай»). Характеристика создателя амулета («жрець і мисливець, воїн і поет») перекликается с образной системой гумилёвского стихотворения «Память», образ одного из владельцев этого таинственного предмета – конквистадора – отсылает к сонету «Я конквистадор в панцире железном», культуронимы и идейное содержание текста Е. Плужника обнаруживают близость к «Заблудившимуся трамваю». Очевидно, что данные аллюзии свидетельствуют о глубоком знании поэтом творчества Н. Гумилёва. Однако, если в стихотворении Е. Плужника герой-поэт только

мечтает о подвигах, путешествиях, неизведанных странах, то лирический герой стихотворений Н. Гумилёва отражает реальный опыт поэта-путешественника, охотника и воина. И то, что существует только в творческом сознании лирического героя стихотворения Е. Плужника, в творческой биографии Н. Гумилёва становится реальностью.

Литература:

1. Череватенко Л. Примітки // Полужник Є. Поезії. – Київ : Радянський письменник, 1988. – С.353 – 410.

2. Моклиця М. Модернізм у творчості письменників ХХ століття. Ч. 1. Українська література. – Луцьк : Вежа, 1999. – 154 с.

3. Токмань Г. Жар думок. Лірика Євгена Плужника як художньо-філосфський феномен. – Київ: Академія, 2013. – 224 с.

4. Полужник Є. Поезії. – Київ : Радянський письменник, 1988. – 415 с.

5. Гумилёв Н. Сочинения: В 3 т. Т.1 – Москва: Худож. лит., 1991. – 589 с.

6.Раскина Е. Геософские аспекты творчества Н. Гумилёва [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://gumilev.ru/about/157/

7. Николай Гумилёв в воспоминаниях современников. – Москва: Вся Москва,1990. – 316 с.

8. Зобнин Ю. «Заблудившийся трамвай» Н. С. Гумилёва (к проблеме дишифровки идейно-философского содержания текста) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://gumilev.ru/about/43/

9. Кроль Ю. Л. Об одном необычном трамвайном маршруте («Заблудившийся трамвай» Н. С. Гумилёва) // Русская литература. – 1990. – № 1. – С. 208–218.

References.

1. Cherevatenko, L. (1988) Prymitky [Notes]. Kyiv :«Radianskyi Pysmennyk» [in Ukrainian].

2. Moklycya, M. (1999) Modernizm u tvorchosti pysmennykiv XX stolittya. Ukrayinska literatura. [Modernism in the works of writers of the twentieth century. Ukrainian literature]. Luczk : «Vezha». [in Ukrainian].

3. Tokman, G. (2013) Zhar dumok. Liryka Yevgena Pluzhnyka yak xudozhno-filosfskyj fenomen. [The heat of thought. Yevhen Pluzhnyk's lyrics as an artistic and philosophical phenomenon] Kyyiv: «Akademiya» [in Ukrainian].

4. Poluzhnyk, Ye. (1988) Poeziyi [Poems]. Kyiv :«Radianskyi Pysmennyk» [in Ukrainian].

5. Gumilyov, N. (1991) Sochineniya [Essays]. Moscow : «Khudozhestvennaya literature» [in Russian].

6. Raskina, E.(2020) Geosofskie aspekty tvorchestva N. Gumilyova [Geosophical aspects of N. Gumilyov's creativity] [in Russian].

7. Nikolaj Gumilyov v vospominaniyakh sovremennikov (1990) [Nikolay Gumilyov in the memoirs of his contemporaries]. Moscow : «Vsya Moskva». [in Russian].

8. Zobnin, Yu. (2020) «Zabludivshijsya tramvaj» N. S. Gumilyova (k probleme dishifrovki idejno-filosofskogo soderzhaniya teksta) [«The Lost Tram» by N. S. Gumilyov (on the problem of decoding the ideological and philosophical content of the text)] [in Russian].

9. Krol, Yu. (1990) Ob odnom neobychnom tramvajnom marshrute («Zabludivshijsya tramvaj» N. S. Gumilyova) [This is about one unusual tram route ([«The Lost Tram» by N. S. Gumilyov)] [in Russian].

Abstract. *In the article author proved an influence of Nikolai Gumilyov's poetry on Evgeny Pluzhnik's poem «Za davnyny yakyis dykun neznanyi». Creator of the amulet in Pluzhnik's poem have many common characteristics with characters of Gumilyov's poem «Pamyat». Also, Pluzhnik mentioned conquistador in his poem. Conquistador is the main character in such Gumilyov's early works as « Put konkvistadora» and «Romanticheskie cvety». Poem of Eugen Pluzhnik also has great relation with Gumilyov's poem «Zabludivshijsya tramvaj».*

Key words: *allusion, N. Gumilyov, culturonym, lyric hero, E. Pluzhnik, creative connections*

Статья отправлена: 10.10.2020 г.

© Крыжановская О. А.

Экспертно-рецензионный Совет журнала

Абдулвелеева Рауза Рашитовна, Оренбургский государственный университет, Россия
Антошкина Елизавета Григорьевна, Южно-Уральский государственный университет, Россия
Артюхина Марина Владимировна, Славянский государственный педагогический университет, Украина
Афинская Зоя Николаевна, Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова, Россия
Башлай Сергей Викторович, Украинская академия банковского дела, Украина
Белоус Татьяна Михайловна, Буковинская государственная медицинская академия, Украина
Бондаренко Юлия Сергеевна, ПГУ им. Т.Г. Шевчекнко кафедра психологии, Украина
Бутырский Александр Геннадьевич, Медицинская академия имени С.И. Георгиевского, Россия
Василишин Виталий Ярославович, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Украина
Войцеховский Владимир Иванович, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина
Гаврилова Ирина Викторовна, Магнитогорский государственный технический университет имени Г.И.Носова, Россия
Гинис Лариса Александровна, Южный федеральный университет, Россия
Гутова Светлана Георгиевна, Нижневартовский государственный университет, Россия
Иванова Светлана Юрьевна, Кемеровский государственный университет, Россия
Ивлев Антон Васильевич, Магнитогорский государственный технический университет имени Г.И.Носова, Россия
Идрисова Земфира Назиповна, Уфимский государственный авиационный технический университет, Россия
Илиев Веселин, Болгария
Кириллова Татьяна Климентьевна, Иркутский государственный университет путей сообщения, Россия
Коваленко Татьяна Антольевна, Поволжский государственный университет телекоммуникаций и информатики, Россия
Котова Светлана Сергеевна, Российский государственный профессионально-педагогический университет, Россия
Крестьянполь Любовь Юрьевна, Луцкий государственный технический университет, Украина
Кухтенко Галина Павловна, Национальный фармацевтический университет Украины, Украина
Лобачева Ольга Леонидовна, Горный университет, Россия
Ляшенко Дмитрий Алексеевич, Национальный транспортный университет, Украина
Макаренко Андрей Викторович, Донбасский государственный педагогический университет, Украина
Мельников Александр Юрьевич, Донбасская государственная машиностроительная академия, Украина
Мороз Людмила Ивановна, Национальный университет "Львовская политехника", Украина
Музылёв Дмитрий Александрович, Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, Украина
Надопта Татьяна Анатолиевна, Хмельницкий национальный университет, Украина
Напалков Сергей Васильевич, Нижегородский государственный университет имени Н.И. Лобачевского, Россия
Никулина Евгения Викторовна, Белгородский государственный национальный исследовательский университет, Россия
Орлова Анна Викторовна, Белгородский государственный национальный исследовательский университет, Россия
Осипов Виктор Авенирович, Тюменский государственный университет, Россия
Привалов Евгений Евграфович, Ставропольский государственный аграрный университет, Россия
Пыжьянова Наталия Владимировна, Украина
Сегин Любомир Васильевич, Славянский государственный педагогический университет, Украина
Сергиенко Александр Алексеевич, Львовский национальный медицинский университет им. Даниила Галицкого, Украина
Сочинская-Сибирцева Ирина Николаевна, Кировоградский государственный технический университет, Украина
Сысоева Вера Александровна, Белорусский национальный технический университет, Беларусь
Тлеуов Асхат Халилович, Казахский агротехнический университет, Казахстан
Толбатов Володимир Аронович, Сумской государственный университет, Украина
Толбатов Сергей Владимирович, Сумской национальный аграрный университет, Украина
Ходжаева Гюльназ Казым кызы, Россия
Чигиринский Юлий Львович, Волгоградский государственный технический университет, Россия
Шехмирзова Анджела Мухарбиевна, Адыгейский государственный университет, Россия
Шпинковский Александр Анатольевич, Одесский национальный политехнический университет, Украина

Експертно-рецензійна Рада журналу

Абдулвелеева Рауза Рашитовна, Оренбурзький державний університет, Росія
Антошкіна Єлизавета Григорівна, Південно-Уральський державний університет, Росія
Артюхина Марина Володимирівна, Слов'янський державний педагогічний університет, Україна
Афінська Зоя Миколаївна, Московський державний університет імені М.В. Ломоносова, Росія
Башлай Сергій Вікторович, Українська академія банківської справи, Україна
Білоус Тетяна Михайлівна, Буковинська державна медична академія, Україна
Бондаренко Юлія Сергіївна, ПГУ ім. Т.Г. Шевчекнко кафедра психології, Україна
Бутирський Олександр Геннадійович, Медична академія імені С.І. Георгіївського, Росія
Василишин Віталій Ярославович, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна
Войцеховський Володимир Іванович, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
Гаврилова Ірина Вікторівна, Магнітогорський державний технічний університет імені Г.І.Носова, Росія
Гініс Лариса Олександрівна, Південний федеральний університет, Росія
Гутова Світлана Георгіївна, Нижневартовский державний університет, Росія
Іванова Світлана Юріївна, Кемеровський державний університет, Росія
Івлєв Антон Васильович, Магнітогорський державний технічний університет імені Г.І.Носова, Росія
Идрисова Земфіра Назіповна, Уфимський державний авіаційний технічний університет, Росія
Ілієв Веселін, Болгарія
Кирилова Тетяна Климентіївна, Іркутський державний університет шляхів сполучення, Росія
Коваленко Тетяна Антольевна, Поволзький державний університет телекомунікацій та інформатики, Росія
Котова Світлана Сергіївна, Російський державний професійно-педагогічний університет, Росія
Крестьянполь Любов Юріївна, Луцький державний технічний університет, Україна
Кухтенко Галина Павлівна, Національний фармацевтичний університет України, Україна
Лобачова Ольга Леонідівна, гірничий університет, Росія
Ляшенко Дмитро Олексійович, Національний транспортний університет, Україна
Макаренко Андрій Вікторович, Донбаський державний педагогічний університет, Україна
Мельников Олександр Юрійович, Донбаська державна машинобудівна академія, Україна
Мороз Людмила Іванівна, "Національний університет" "Львівська політехніка" "", Україна
Музилёв Дмитро Олександрович, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Україна
Надопта Тетяна Анатоліївна, Хмельницький національний університет, Україна
Напалков Сергій Васильович, Нижегородський державний університет імені Н.І. Лобачевського, Росія
Нікуліна Євгенія Вікторівна, Бєлгородський державний національний дослідницький університет, Росія
Орлова Анна Вікторівна, Бєлгородський державний національний дослідницький університет, Росія
Осипов Віктор Авенірович, Тюменський державний університет, Росія
Привалов Євген Євграфович, Ставропольський державний аграрний університет, Росія
Пижьянова Наталія Володимирівна, Україна
Сегін Любомир Васильович, Слов'янський державний педагогічний університет, Україна
Сергієнко Олександр Олексійович, Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, Україна
Сочинська-Сибірцева Ірина Миколаївна, Кіровоградський державний технічний університет, Україна
Сисоєва Віра Олександрівна, Білоруський національний технічний університет, Білорусь
Тлеуов Асхат Халилович, Казахський агротехнічний університет, Казахстан
Толбатов Володимир Аронович, Сумський державний університет, Україна
Толбатов Сергій Володимирович, Сумський національний аграрний університет, Україна
Ходжаева Гюльназ Казим кизи, Росія
Чигиринський Юлій Львович, Волгоградський державний технічний університет, Росія
Шехмірзова Анджела Мухарбіевна, Адигейський державний університет, Росія
Шпинковський Олександр Анатолійович, Одеський національний політехнічний університет, Україна

Expert-Peer Review Board of the journal

Abdulveleeva Rauza Rashitovna, Orenburg State University, Russia
Antoshkina Elizaveta Grigorevna, South Ural State University, Russia
Artyuhina Marina Vladimirovna, Slavic State Pedagogical University, Ukraine
Afinskaya Zoya Nikolaevna, Moscow State University named after M.V. Lomonosov, Russia
Bashlaj Sergej Viktorovich, Ukrainian Academy of Banking, Ukraine
Belous Tatyana Mihajlovna, Bukovinian State Medical Academy, Ukraine
Bondarenko Yuliya Sergeevna, PSU named after T.G. Shevcheckko Department of Psychology, Ukraine
Butyrskij Aleksandr Gennadevich, Medical Academy named after S.I. Georgievsky, Russia
Vasilishin Vitalij Yaroslavovich, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
Vojcehovskij Vladimir Ivanovich, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
Gavrilova Irina Viktorovna, Magnitogorsk State Technical University named after G.I. Nosov, Russia
Ginis Larisa Aleksandrovna, South Federal University, Russia
Gutova Svetlana Georgievna, Nizhnevartovsk State University, Russia
Ivanova Svetlana Yurevna, Kemerovo State University, Russia
Ivlev Anton Vasilevich, Magnitogorsk State Technical University named after G.I. Nosov, Russia
Idrisova Zemfira Nazipovna, Ufa State Aviation Technical University, Russia
Iliev Veselin, Bulgaria
Kirillova Tatyana Klimentevna, Irkutsk State Transport University, Russia
Kovalenko Tatyana Antolevna, Volga State University of Telecommunications and Informatics, Russia
Kotova Svetlana Sergeevna, Russian State Vocational Pedagogical University, Russia
Krestyanpol Lyubov Yurevna, Lutsk State Technical University, Ukraine
Kuhtenko Galina Pavlovna, National University of Pharmacy of Ukraine, Ukraine
Lobacheva Olga Leonidovna, Mining University, Russia
Lyashenko Dmitrij Alekseevich, National Transport University, Ukraine
Makarenko Andrej Viktorovich, Donbass State Pedagogical University, Ukraine
Melnikov Aleksandr Yurevich, Donbass State Engineering Academy, Ukraine
Moroz Lyudmila Ivanovna, "National University" "Lviv Polytechnic" "", Ukraine
Muzylyov Dmitrij Aleksandrovich, Kharkov National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Ukraine
Nadopta Tatyana Anatolievna, Khmelnitsky National University, Ukraine
Napalkov Sergej Vasilevich, Nizhny Novgorod State University named after N.I. Lobachevsky, Russia
Nikulina Evgeniya Viktorovna, Belgorod State National Research University, Russia
Orlova Anna Viktorovna, Belgorod State National Research University, Russia
Osipov Viktor Avenirovich, Tyumen State University, Russia
Privalov Evgenij Evgrafovich, Stavropol State Agrarian University, Russia
Pyzhyanova Nataliya Vladimirovna, Ukraine
Segin Lyubomir Vasilovich, Slavic State Pedagogical University, Ukraine
Sergienko Aleksandr Alekseevich, Lviv National Medical University named after Daniil of Galitsky, Ukraine
Sochinskaya-Sibirceva Irina Nikolaevna, Kirovograd State Technical University, Ukraine
Sysoeva Vera Aleksandrovna, Belarusian National Technical University, Belarus
Tleuov Ashat Halilovich, Kazakh Agro Technical University, Kazakhstan
Tolbatov Volodimir Aronovich, Sumy State University, Ukraine
Tolbatov Sergij Volodimirovich, Sumy National Agrarian University, Ukraine
Hodzhaeva Gyulnaz Kazym kyzy, Russia
Chigirinskij Yulij Lvovich, Volgograd State Technical University, Russia
Shehmirzova Andzhela Muharbievna, Adygea State University, Russia
Shpinkovskij Aleksandr Anatolevich, Odessa National Polytechnic University, Ukraine

СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

Психология и социология
Psychology and sociology
Психологія і соціологія

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-007 12
PRINCIPLES OF PSYCHOLOGICAL CORRECTION OF OSTRACIZED PERSONALITY
ПРИНЦИПИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОРЕКЦИИ ОСТРАКИЗИРОВАННОЙ ЛИЧНОСТИ
Nazarevich V. V. / Назаревич В. В.,

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-043 24
MOTHERHOOD AND CULTURAL AND HISTORICAL TRADITIONS
МАТЕРИНСТВО ТА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ
Nakonechna A.V./Наконечна А. В.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-060 30
THEORETICAL ASPECTS OF SOCIAL SCIENTIFIC MEDIA AS A WAY OF POPULARIZATION OF SCIENCE IN UKRAINE
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНЫХ НАУЧНЫХ МЕДИА КАК ИНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦИИ НАУКИ В УКРАИНЕ
Borozdyh N.V./Бороздых Н.В.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-079 38
SOCIO-PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE STRUCTURE OF SAFE BEHAVIOR IN THE SITUATION OF REAL AND POTENTIAL SECURITY
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В СИТУАЦІЯ РЕАЛЬНОЇ ТА ПОТЕНЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
Dyatchenko D.A. / Дятченко Д.О.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-082 46
PSYCHOLOGICAL PRACTICES OF FORMING PATRIOTISM OF THE YOUNGER GENERATION: EXPERIENCE AND PROSPECTS
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРАКТИКИ ФОРМИРОВАНИЯ ПАТРИОТИЗМА
ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ
Nedbaev D. N. / Недбаев Д.Н., Nedbaeva S.V. / Недбаева С.В.

Филология, языковедение и литературоведение
Philology, linguistics and literary studies
Філологія, мовознавство і літературознавство

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-002 52
ДЕЙКТИЧЕСКАЯ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ «ПАТРИОТИЗМА» В ИНАУГУРАЦИОННЫХ РЕЧАХ ПРЕЗИДЕНТОВ АЗЕРБАЙДЖАНА, РОССИИ И США
DEICTIC CONCEPTUALISATION OF "PATRIOTISM" IN INAUGURAL ADDRESSES OF PRESIDENTS OF AZERBAIJAN, RUSSIAN AND USA
Джамиля Расулова Хосров/Jamila Rasulova Khosrov

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-003 60
MULTICULTURAL LEXICAL PICTURE OF BRITAIN IN MIDDLE AGES
СРЕДНЕВЕКОВАЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРНАЯ ЛЕКСИЧЕСКАЯ КАРТИНА БРИТАНИИ
Maharramova N.Ch. / Магеррамова Н.Ч.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-017 69
SYNCRETIC NATURE OF MODIFIED COMPLEX SENTENCES OF TRANSITIONAL CHARACTER WITH THE RELATIONS OF CAUSE AND PREDICATE
СИНКРЕТИЧНИЙ ХАРАКТЕР МОДИФІКОВАНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ПЕРЕХІДНОГО ХАРАКТЕРУ З ВІДНОШЕННЯМИ ПРИЧИНИ ТА ПРЕДИКАТИВНОСТІ
Shundel T.O. / Шундель Т.О.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-025 75
TYPOLOGICAL NOMINATIVE TENDENCIES IN THE FIELD OF SOUTH UKRAINIAN URBOZOONYMY
НОМІНАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОЇ УРБОЗООНІМІЇ
Sablina S.V. / Сабліна С.В.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-036 80
VERBALIZATION OF CONCEPT "LANGUAGE" IN LINGUISTIC APHORISMS
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «МОВА» У ЛІНГВІСТИЧНИХ АФОРИЗМАХ
Odyntsova H. S. / Одинцова Г. С.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-042 84
THE PROBLEM OF NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIAN EMIGRANTS IN THE WORKS OF V.G. KOROLENKO
ПРОБЛЕМА НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ УКРАИНСКИХ ЭМИГРАНТОВ В ТВОРЧЕСТВЕ В.Г. КОРОЛЕНКО
Tveritinova T.I. / Тверитинова Т.И.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-045 89
THE ROLE OF THE LEXICAL PARADIGM OF PRETEXT EVALUATION IN PARODIES (ON THE MATERIAL OF PARODIES A. IVANOV)
РОЛЬ ЛЕКСИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЫ ОЦЕНКИ ПРЕТЕКСТА В ПАРОДИЯХ (НА МАТЕРИАЛЕ ПАРОДИЙ А. ИВАНОВА)
Vorobjova O. A. / Воробьева О.А.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-051 93
THE PRECONDITIONS FOR THE APPEARANCE OF THE NOTION "ABSENCE" IN THE TEXTS BY J. O. BRODSKY
ПРИЧИНИ ПОЯВИ ПОНЯТТЯ «ВІДСУТНІСТЬ» У ТВОРЧОСТІ Й. О. БРОДСЬКОГО
Kornieieva O. M. / Корнєєва О. М.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-057 100
CLASSIFICATION OF ENGLISH AFFIXOIDS ACCORDING TO THE PRINCIPLE OF SEMANTIC TRANSPARENCY
КЛАСИФІКАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ АФІКСОЇДІВ ЗА ПРИНЦИПОМ СЕМАНТИЧНОЇ ПРОЗОРОСТІ
Samoilenko O. V. / Самойленко О. В.,

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-058 107
SPECIFICITY OF NEOLOGISMS OF GERMAN LANGUAGE PERIODICS (TRANSLATION ASPECT)
СПЕЦИФІКА НЕОЛОГІЗМІВ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПЕРІОДИКИ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ)
Oliijnyk L.V./ Олійник Л.В., Kolbeshkin P.S. / Колбешкін П.С.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-061 114
FEATURES OF THE NARRATIVE MANNER OF HANNA BARVINOK
ОСОБЛИВОСТІ ОПОВІДНОЇ МАНЕРИ ГАННИ БАРВІНОК
Vilna Y. V. / Вільна Я. В.

https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/view/msr13-06-067 124
EVGENY PLUZHNIK AND NIKOLAI GUMILYOV: CREATIVE LITERARY RELATIONS (BASED ON THE POEM «ZA DAVNYNY YAKYIS DYKUN NEZNANYI»)
ЕВГЕНИЙ ПЛУЖНИК И НИКОЛАЯ ГУМИЛЁВА: ТВОРЧЕСКИЕ СВЯЗИ (НА МАТЕРИАЛЕ СТИХОТВОРЕНИЯ «ЗА ДАВНИНИ ЯКИЙСЬ ДИКУН НЕЗНАНИЙ»)
Kryzhanovska O.O. / Крыжановская О.О.

Scientific publication

Международный периодический рецензируемый научный журнал
International periodic scientific journal

Modern scientific researches

Современные научные исследования

Issue №13
Part 6
October *2020*

Indexed in **INDEXCOPERNICUS** *(high impact-factor)*

Development of the original layout - "Yolnat PE"

Signed: 12.11.2020

Yolnat PE
220092, Minsk, ul. Beruta, d.3B, room 72, room 4a
E-mail: orgcom@sworld.education

www.modscires.pro
The publisher is not responsible for the reliability of the information and scientific results presented in the articles

With the support of research project SWorld
www.sworld.education

ISSN 2523-4692

9 772523 469206 13006

www.modscires.pro

e-mail: editor@modscires.pro